

Színpad

945 Ft

XIII. évfolyam 2. szám 2017. június

Előadóművészetek technikája

Sceni-Tech 2017.

Korszerű színpadtechnikai
megoldások hazai csapatmunkával
már több mint 15 éve

Your
move?

We're in.

Referenciamunkáink: Barlangszínház – Fertőrákos; Zeneakadémia – Budapest; RaM Colosseum – Budapest; Kodály Központ – Pécs; Nemzeti Színház – Budapest; Babits Mihály Művelődési Ház és Művészetek Háza – Szekszárd; Budapest Bábszínház – Budapest; Kamaraszínház – Szeged; Kölcsey Kongresszusi Központ – Debrecen; Erkel Színház – Budapest; Zsolnay Kulturális Negyed – Pécs; Gárdonyi Géza Színház – Eger

Bosch Rexroth Kft.
www.boschrexroth.hu

The Drive & Control Company

Rexroth
Bosch Group

4 Az igazodási pont – Sceni-Tech 2017 (BÖRÖCZ SÁNDOR)

LÁTVÁNYTERVEZÉS

5 A Wagner-tetralógia újraértelmezése (KÁRPÁTI IMRE)

A Magyar Állami Operaház nagy vállalkozása a Wagner-operák modern értelmű és látványvilágú színrevitele. 2015 óta évenként egy-egy újabb bemutató következett. Az operákat színpadra álmodó alkotók vallomásai.

ELBPHILHARMONIE

13 Óceánjáró a szárazföldön: Elbphilharmonie, Hamburg

(GÖTZ ESZTER)

2017 januárjában átadták Hamburg új szenzációját, az Elbphilharmonie plázába ültetett koncerttermét. A 2100 fős koncertterem különleges akusztikai tervezést igényelt.

SZÍNREVITEL

19 A Vineta Köztársaság – „Kütyük” a színpadon! (SIMON OTTÓ)

A Moritz Rinke: Vineta Köztársaság c. dráma naturális környezetének megteremtésére sokféle technikai eszközt, „kütyüt” kellett a színészek játékaéhoz biztosítani.

MAGYAR TEÁTRUM DÍJASOK

25 Gratulálunk! (KÁRPÁTI IMRE)

Riportok a színházi háttérszakmák elismerésére hivatott 2016. évi Magyar Teátrum díjjal kitüntetettekkel.

KITÜNTETÉSEK MÁRCIUS 15-E ALKALMÁBÓL

28 Gratulálunk! (KÁRPÁTI IMRE)

Nemzeti ünnepünk alkalmából március 15-én állami művészeti díjakat adtak át. A díjazottak közül Tordai Hajnal jelmeztervezőt mutatjuk be, aki Magyarország Kiváló Művésze díjban részesült.

REVITALIZÁCIÓ

30 Modern technika klasszikus köntösben

A Kálmán Imre Teátrum a Budapesti Operettszínház kamaraszínházaként 2017. április 20-án nyílt meg az utóbbi években bezárt Moulin Rouge mulató helyén.

FÉNYÜNNEP

33 A Fény Mestere – Master of Light 2016

Másodszor írták ki a világításkultúra fejlődését támogató nivódíjpályázatot. A nivódíj győztesei.

KIÁLLÍTÁS

34 Blattner Géza-kiállítás (KÁRPÁTI IMRE)

A festő, grafikus, magyar bábművész életét és alkotó tevékenységét bemutató kiállítás.

BEMUTATJUK

37 Turnai Tímea scenikaigyjűtemény-vezető (KÁRPÁTI IMRE)

Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet főmuzeológusa a színházi jelmezek megőrzésében jeleskedik.

HAZAI HÍREK

39 Elköltözött az Örkény Színház; A tragika és az ezermester

KÜLFÖLDI HÍREK

40 Az Eurovíziós Dalfesztivál 2017; Kulturális Örökség díj 2017

PROLIGHT + SOUND

41 „Messe” jártunk! (KISS PÉTER)

Színes tudósítás képekkel az óriási vásár világítástechnikai újdonságairól.

45 Frankfurti beszámoló – INTERTON Group (BOGÁR ISTVÁN)

ELŐADÓMŰVÉSZETI HÁTTÉRZAKMÁK

46 Hangtechnikus mint művészi alkotótárs (FEKETE PÉTER)

A tavasszal Odesszában megrendezett 7. Nemzetközi Comediada Fesztivál alatt a hangtechnikusok kitűnő munkával kísérték a zenekar nélküli produkciókat.

ITT A MŰSZAK BESZÉL!

48 A „csúcsra járatott” színházak (SCHMIDT JÁNOS)

Az egyre növekvő munkahelyi elvárások a műszaki területen is fokozott leterheltséget okoznak.

SZÍNHÁZI GAZDÁLKODÁS

50 Szép új világ?! Vigyázz, kész, rajt! (SZABÓ-JILEK IVÁN)

A digitális világ korszaka újszerű kihívásokat szül.

ARCKÉPCSARNOK

53 A József Attila Színház műszaki dolgozói

TECHNIKAI ÚJDONSÁGOK

54 Lisy-Project – Luminis Kft. – Fullrange – Interton-Group – Elimex – Audmax – Pelyhe Kft. cégnél

A MAGYAR SZÍNHÁZTECHNIKA TÖRTÉNETÉBŐL

59 Egy polihisztor intendáns az Operaházban (SZABÓ-JILEK IVÁN)

Gróf Bánffy Miklós (1873–1950) író, grafikus, díszlet- és jelmeztervező, színpadi rendező, politikus, külügyminiszter 1912–1918 között volt a budapesti Operaház és a Nemzeti Színház intendánsa.

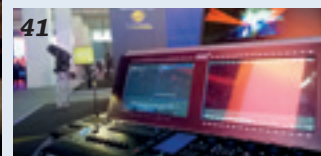
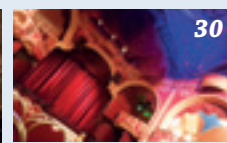
ÚJ KÖNYVEK

63 Ünnepszeg, tárlat és könyvpremier (KÁRPÁTI IMRE)

Jánoskúti Márta Kossuth-díjas jelmeztervező köszöntése 75. születésnapján

65 Turnai Tímea: „Szenvedélyem a hivatásom” (SZABÓ-JILEK IVÁN)

Jánoskúti Márta munkássága.

Címlapfotó: Wagner: Siegfried 2. felvonás nyitánya vetített díszletkép – Nagy Tibor animációja., M. Áll. Operaház Fotó: theater.hu – Illoszky Béla

Az igazodási pont – Sceni-Tech 2017

Közel egy éve, a 2016 májusában bezárt Sceni-Tech 2016 kiállítást követően nagy örömmel írtam le, hogy szakmai szervezetünk új energiákkal feltöltve az eddigi legsikeresebb kiállítását és az ahhoz kapcsolódó kísérő rendezvényeket tudhatta maga mögött. De ahogy egy fecske nem csinál nyarat, úgy egy rendezvény sikere még nem garancia arra, hogy egy pezsgőbb szakmai élet alapját megteremtse – erre csak a szívós, eltökélt munka, valamint a folyamatos megújulás adhat garanciát.

De van-e ma, az internet világában létjogosultsága az ilyen szakmai kiállításoknak, konferenciáknak? Hiszen minden információ elérhető, megtalálható ma online, anélkül, hogy egy lépést is tennünk kellene. Hogyan, mitől lehet sikeres ma mégis egy olyan rendezvény, melyre igenis készülni kell, melynek meglátogatásához utazni, közlekedni kell, melyre valamennyi pénzt kell szánnunk, továbbá időt kell kiszakítani napi rohanó, stresszes életünkből? Ráadásul ott vannak a változó sikerű nemzetközi példák is: a 90-es években nagy sikerű, Riminiben megrendezett fény-, hang- és show-technikai kiállítás (SIB) képtelen volt új helyszínén gyökeret verni, és néhány év alatt teljesen eltűnt, de a párizsi SIEL sem járt jobban, ma már összeesve, színpadtechnikai profil nélkül működik. Nemrég tértünk vissza a frankfurti ProLight + Sound kiállításról, és felelős érzéseink vannak, hiszen sok nagy gyártó hiányzott, és bizony voltak pavilonemeletek, melyeknek csak a felét töltötték meg a kiállítók – úgy tűnik, hogy ez a kiállítás is egyre inkább a belső, német piacot célozza meg. Talán az üdítő kivétel az amszterdami ISE kiállítás, mely integrált rendszertemikájával jól fut, és a berlini ShowTech is megújult Stage|Set|Scenery néven, bár itt is erősen érezhető, hogy elsősorban a hazai piacot célozták meg.

Mely rendezvények sikeresek, melyek buknek el, és vajon miért? Nem vagyok orákulum, nincs pontos válaszom, de a tendenciák mégis kiolvashatók, a következtetések levonhatók a fenti példákából. Én négy pontban tudom összefoglalni tapasztalataimat, következtetéseimet a sikeres rendezvényekről:

Az első ilyen következtetés, hogy a kiállítások, szakmai rendezvények, legyenek bármily nagy nemzetközi látogatottságúak, mégis elsősorban egy országnak, esetleg egy régió szakembereinek szólnak. Tehát a rendezvény, kiállítás sikere alapvetően a hazai szakmai közönség megszólításán múlik. Ha a szervezőknek ez sikerül, akkor a rendezvény első szilárd pillérét letették.

Második következtetésem az, hogy a rendezvény tematikájának érzékenyen kell reagálnia a szakma fejlődésére, változására. Meg kell találnia azokat az új, innovatív megoldásokat, gyártmányokat, szolgáltatásokat kínáló cégeket, melyek élen járnak a fejlesztésekben, és a szakmák megújulásának motorjai. A sikeres rendezvényszervezők folyamatosan keresik ezeket a cégeket, és velük kibővülve újdonságok sorát kínálják fel a szakmai közönségnek. Az ilyen termékekkel és megoldásokkal mindannyian izgatottan várjuk a találkozást. Ez egy újabb és nagyon fontos pillére egy szakmai rendezvény sikerének.

Harmadik gondolatom az, hogy az innovatív eszközök és megoldások nagy része ma már olyan felkészültséget, tudást igényel, ami autodidakta módon nem, vagy csak igen hosszú idő alatt szerezhető meg. Azaz a jó szakmai rendezvény nemcsak felmutatja az innovatív terméket és/vagy szolgáltatást, de lehetőséget teremt arra is, hogy tapasztalatcserével, továbbképzéssel, workshopokkal az újdonságok és azok használata mélyebben megismerhető legyen. Ezek a kiállítások mellett szervezett előadások, továbbképzések szinte mindenütt igen sikeresek – ez is mutatja fontosságukat.

Végül egy szakmai rendezvény sikerének negyedik és talán legfontosabb pillére a szakmát alkotó emberek találkozási lehetősége. Fantasztikus látni, hogy olyan kollégák, akik évszámra csak egy-egy FB-bejegyzésben „találkoznak”, milyen örömmel beszélgetnek és cserélnek tapasztalatokat akár órákon át... Mindenünket átszövi az online világ, és mégis vágyunk az élő kapcsolatra, a látható reakciókra, szükségét érezzük a szóznak, a közvetlen gondolatcserének. Hogy ezt nem csak én gondolom így, példa erre az egyik nagy hangtechnikai gyártó, amely a frankfurti kiállításon mindösszesen 1 (egy darab!!) terméket állított ki hatalmas standján, így hagyva rengeteg helyet szakemberei és partnerei találkozájának, melyhez még egy-egy pohár ital is előkerült...

Most, az ideai rendezvényünkre készülve úgy érzem, hogy szövetségünk a sikeres rendezvény mind a négy pillérét letette, és szervezési lendületünk továbbra is erős. Hazai és határon túli szakembereket egybegyűjtve olyan rendezvényt építünk, gondozunk, fejlesztünk, mely kikerülhetetlen igazodási pont és szakmai találkozási hely is egyben.

Legyünk részesei, adjuk hozzá magunkat – rengeteget fogunk visszakapni!

BÖRÖCZ SÁNDOR

Színpad IMPRESSZUM

Előadóművészetek technikája

XIII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM
2017. JÚNIUS

A Magyar Színháztechnikai Szövetség szaklapja
HU ISSN 1786-6995

Megjelenik: negyedévente (március, június, szeptember, december hónap)
Kiadja: a Magyar Színháztechnikai Szövetség, 1138 Budapest, Madarász Viktor u. 43. fsz., www.msztsh.hu
Felölös kiadó: Szűcsborus János, az MSZTSZ elnöke.
Főszerkesztő: Szabó-Jilek Iván szjivan@t-online.hu
Szerkesztőbizottság: Götz Béla, Götz Eszter, Kárpáti Imre, Kiss Péter, Rétfalvi János, Dr. Sirató Ildikó, Dr. Venczel Sándor, Wettstein Tibor
Szerkesztőség: Magyar Színháztechnikai Szövetség titkársága 1138 Budapest, Madarász Viktor utca 43. fszt. Tel./fax: 329-0841

Korrektor: 33 Tallér Bt.
Tördelőszerkesztő: Lusztig Tibor Mobil: 06-20-255-6160 E-mail: tiber.lusztig@gmail.com
Nyomdai munkák: Print City Europe Zrt.

Terjesztés: előfizetéssel, színházi árusoknál. A Szövetség tagjai ingyen kapják. Ár: 945 Ft/példány

Előfizethető: a szerkesztőség címén vagy a www.msztsh.hu honlapról lévő megrendelőlapra. 2017. évi teljes évfolyam ára 3360 Ft. A postaköltséget felszámítjuk.

Régebbi lapszámok – korlátozott számban – még kaphatók. Kéziratokat, ábrákat, fotókat nem örvünk meg és nem küldünk vissza. Szerkesztőségünk a hirdetések és PR-cikkek tartalmáért nem vállal felelősséget.

A közölt cikkek tartalma nem minden esetben tükrözi a szerkesztőség véleményét.

Lapunk kiadását támogatta az

Lapunk megjelenését
támogatja a

A Wagner-tetralógia újraértelmezése

A Magyar Állami Operaház nagy vállalkozása a Wagner-operák modern értelmezésű színrevitele. 2015-ben *A Rajna kincse* bemutatójával kezdődött, azóta évenként egy-egy újabb bemutató következett. 2016-ban *A walkür*, 2017-ben *a Siegfried* színpadra állítása történt meg. 2018-ban következik *Az istenek alkonya, így lesz teljes a Ring*, Wagner tetralógiája. Az operákat színpadra álmódó alkotók vallomásai a teljesen más minőségű, folyamatosan változó színpadi térről.

M. Tóth Géza
a Wagner-
tetralógia
rendezője

A rendező

M. Tóth Géza a Színház- és Filmművészeti Egyetem rektora és a KEDD Kreatív Műhely Kft. vezetője:

1988-ban kezdtem el az Iparművészeti Főiskolán a tanulmányaimat, és lényegében azóta tart a tanulás, tanítás és alkotás párhuzamos folyamata. Az alkotás mellett volt egy hosszabb időszak, amikor tudományos kutatással is foglalkoztam. Néha most is publikálok, nem szigorúan filmes, színházi vagy előadóművészeti témában, hanem neveléstudományi területen, ami határterülete a tanításnak. Igyekszem folyamatosan elsajátítani új dolgokat, fejleszteni a tudásomat, a szükséges innovációkat, nemcsak kezdeményezni, hanem beletanulni az új dolgokba.

A legtöbb munkám valamiféle mozgóképhez kötődik, jellemzően háromféle területen. Az egyedi filmek készítése az egyik, aminek megjelenési területe a hazai és nemzetközi fesztiválok. Rövidfilmes műfajban voltak sikeres produkcióim. A legismertebb a *Maestro*, amit Oscar-díjra jelöltek. Vannak más, számomra kedves filmjeim, ilyen az *Ergo* vagy az *Ikarus*. Szeretem a *Mama* című filmünket is. Gyerekek számára készítettünk több filmsorozatot, ezek között talán a legsikeresebb a *Bogyó és Babóca*. Megrendelésre is készítettünk filmeket, de arra mindig ügyelek, hogy ezen a területen is csak olyan munkákat vállaljunk el, amelyben szakmai kihívás vagy humán tartalom van. Ezek közül a legkedvesebb számomra az a két film, amit az Operaház megrendelésére készítettünk. Az egyik a magyarországi operajátszás történetéről, a másik a Magyar Állami Operaház fennállásának 130 éves évfordulójára készült, és az Operaház épületéről szól.

Érdekes munkánk volt az edelényi kastélyról készített 3D-s film. A főlórás produkció a kastélylátogatásnak fontos elemeként a helyszínen

► R. Wagner: *A Rajna kincse* vetített díszletképe

► R. Wagner: *A Rajna kincse* térbeli vetítések

tekinthető meg. Ezek az alkotások „vegytisztán” mozgóképes produkciók voltak.

Elég sok olyan munkát is készítettem, ahol a színpadi jelenlét és a vetített kép egyszerre valamiféle új minőségben jelenik meg. Az első ilyen munkámat 1998-ban a Trafó Kortárs Művészetek Háza megnyitásának első hetében mutatták be, XYZ címmel. Ekkor egy térben három projektor, három táncos, három zenész működött együtt. A bemutatót követően ezt a produkciót előadtuk több más helyszínen is.

A Művészetek Palotájának megnyitásához kötődik a következő színpadi munkám. A Kocsis Zoltán által vezetett Nemzeti Filharmonia-

kus Zenekarral közösen mutattuk be Bartók: *A csodálatos mandarin* című táncjátékát a Bartók Béla Hangversenyteremben. Ez az előadás az élő zene és a hozzá szinkronizált mozgókép ösztönművészeti szintézise volt.

Ezután sok hasonló produkciót készítettünk. Például: a Baradla-barlangban, izgalmas, ugyanerre a logikára működő, Bartók: *A kékszakállú herceg vára* című előadását. 2016-ban Miskolcon a három színpadi Bartók-művet mutattuk be úgy, hogy egy maratoni esten négy produkciót vittünk színre, különös térben, sportcsarnokban. *A fából faragott királyfi*, *A csodálatos mandarin* és *A kékszakállú herceg vára* után egy másik feldolgozásban elkészített *A fából faragott királyfi* zárta az öt és fél órás műsort. Itt szintén együtt volt a vetítéssel a színpadi jelenlét összes klasszikus eleme: a tánc, a színészi játék, az élő zene és az énekművészet.

Szinte már az Iparművészeti Főiskolán folytatott tanulmányaimmal egy időben elkezdtem tanítani is. Tanárként az animáció és a látványtervezés a fő szakterületem. Az 1990-es évek közepétől 2005-ig az Iparművészeti Egyetemen az Animáció Tanszéket vezettem. 2010-től Szín-

→ ház- és Filmművészeti Egyetemen a Mozgóképes és Látványtervező Tanszék vezetője voltam. Ebben a státuszban ért a megkeresés, hogy vállaljam el az egyetem vezetését. Jelenleg negyedik éve vagyok a Színház- és Filmművészeti Egyetem rektora.

A vezetésem alatt álló KEDD Animációs Stúdióban nálam technikailag sokkal felkészültebb munkatársak vesznek körül. A munkatársaim specialisták, akik magas szinten rendelkeznek szoftveres tudással vagy klasszikus rajztudással, szakmájuk művészei. Nekem inkább funkcionális, rendező szemléletű rátekintéssel, irányítónak kell részt vennem egy-egy produkcióban. Nem a technológiai dolgokba szólok bele, hanem a teljes produkció összképét alkotom meg. A szerkezetet, a belső arányokat, a kép-hang viszonyát és a komplett látványt, amely kifejezi az alkotás mondanivalóját. Karmesteri szerep az enyém, aki, még ha játszik is egy-két hangszeren, azért a hangszereket a profikra bízta. Nem akarnám kivenni az egyik hegedűs kezéből sem a hangszert, nagyon szeretem, amikor jó

szakembereket vezényelhetek. Arra törekszem, hogy az adott részterületen nálam sokkal tehetségesebb, nagyobb tudást és elmélyültséget képviselő munkatársak dolgozzanak. Rám az egésznek a kézben tartása és a vezénylése marad. Így ebben a műfajban közös sikereket vagyunk képesek elérni.

Az Operaházzal a kapcsolatom az előbb említett két kisfilm elkészítésével kezdődött. Ezeknek a filmeknek a sikere eredményezte azt, hogy az Operaház vezetése rám bízta Bach: *Máté passió* című művének „félíg szcenírozott” változata látványtervének elkészítését és az előadás rendezését. Ezután következett 2015-ben Wagner: *Ringjének* első darabja: *A Rajna kincse*. Azóta évenként egy-egy újabb bemutató látványtervének és rendezésének elkészítésével folytatódott a munka. 2016-ban *A walkür*, 2017-ben a *Siegfried* bemutatója volt. 2018-ban következik *Az istenek alkonya*, így lesz teljes a *Ring*, Wagner tetralógiájának bemutatósorozata.

A *Máté passió* készítése során ismerkedtem meg azokkal az operaházi szakemberekkel, akik

el tudták mondani, hogy milyen scenikai, illetőleg milyen világítási lehetőségek állnak rendelkezésre. Korábban nem dolgoztam az Operaházban, tehát szerettem volna megtudni, hogy miből „főzhetek”. A legfontosabb partnerem az előadás előkészítésében és az alapkonceptió kidolgozásában a karmester, Vashegyi György volt. Vele elemeztük végig, hogyan tud a mű az Operaház mai közönségéhez szólni. A *Máté passió* Mendelssohn-feldolgozása magyarországi ősbemutató volt. Az Operaházban pedig először játszottak *passiót*. Az előadásban össze kellett egyeztetnem a szakrális és a koncertelményt. A látványnak mindig a mű saját jelentését kell felerősítenie. A kidolgozott koncepció mentén a munkatársaim, akik nagyszerűen felkészült képzőművészek, videoművészek, és a technikához is jól értenek, elkészítenek egy-egy részt. Ezeket a részeket megbeszéljük, összevetjük más elemekkel, hogy hogyan működnek majd a nagy egészben. Az én felelősségem a teljes mű harmóniájának megteremtése.

A *Ring* előadása tizenhat órányi zene, amit ki kell tölteni látvánnyal, ezt úgy oldottunk meg, hogy a zenével szinkronban legyen a vetített kép. Ugyanúgy, ahogyan Wagner a zenében, mi is használtunk vezérmotívumokat a vizuális látványban. Van benne valamennyi eklektika, mivel Wagner ezt a művét 30 évig írta, és nem kronológiai sorrendben. Közben változott a művek hangzásvilága, így változhat az előadások látványvilága is. Fontosnak tartottam hangsúlyozni, amikor a mozgóképes elemeket készítettük, hogy nem díszletpótlékról van szó, hanem egy teljesen más minőségű tér, vizuális, állandóan mozgó közeg létrehozásáról. Az épített díszleteknek, amihez a szereplőknek köztük van, egészen más a jellege, ha mesészerű mitológikus hangulatot adó, folyamatosan mozgó képi közeg veszi őket körül. A látvány együttműködik a zenével, és állandóan változik. Az, hogy a vetítés térben jelenik meg, a szereplők előtt is van, és nemcsak egy egyszerű háttérvetítés, a közönség számára biztosít „térélményt”. Az előadások létrehozásánál le kellett küzdenünk azokat a beidegződéseket, amelyek a hagyományos operai díszletezésből adódtak. A rutinból adódó hozzáállás sokszor gátja az innovációnak. Amikor egy színházban van valamiféle térképzési és díszletépítési megszokás, az gátja lehet annak, hogy igazán modern látványt alakítsunk ki.

Minden bemutatóban legalább egyévi alapos munkánk van. Munkatársaimmal megpróbáljuk a maximumot nyújtani. Az alkotás alapja szerintem az, hogy magát a művet faggassuk, és ne magunkat keressük a produkcióban. Remélem, hogy a befektetett energia a látvány művészi vonatkozásában meglátszik az előadásokon.

Lejegyezte:

KÁRPÁTI IMRE

► R. Wagner: *Siegfried*, jelenet és egy vetített díszletkép – vizuálisan állandóan változó közeg

**Gerdelics
Miklós**
animációs
rendező

A látvány animátora

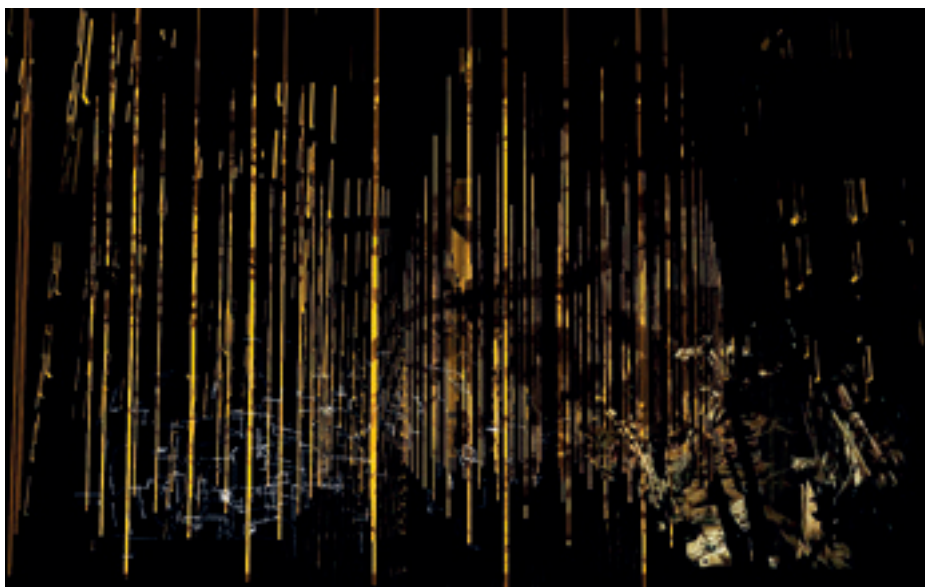
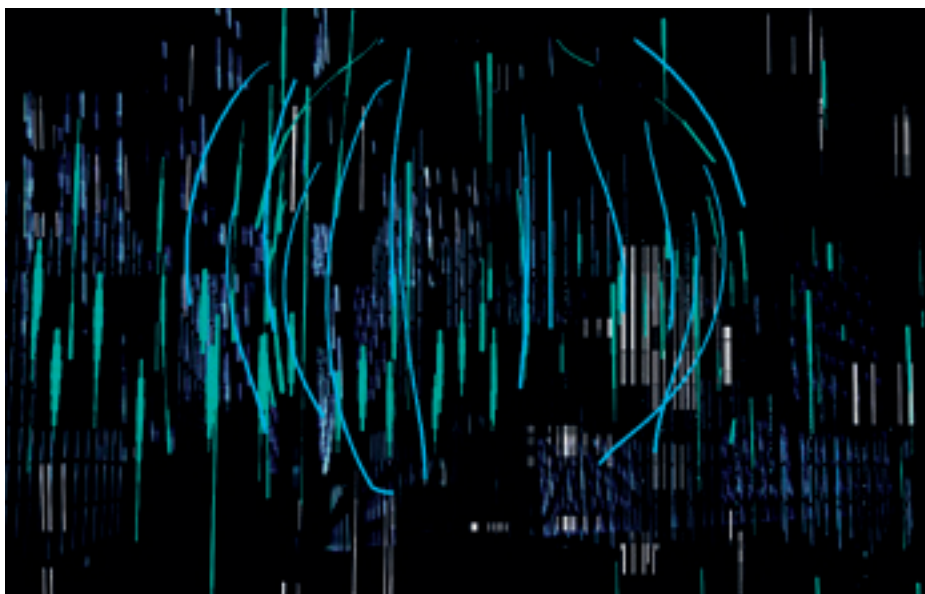
Animációs rendezőként dolgozom a KEDD Animációs Stúdióban. (A cég neve azért lett KEDD, mert egy keddi napon alapította a stúdió vezetője, M. Tóth Géza.)

Az egyik legújabb munkánk a három éve folyamatosan készülő előadás-sorozat az Operaház számára, Wagner: *A Nibelung gyűrűje* tetralógia előadásainak vetített színpadképeinek készítése. Az előadásokat M. Tóth Géza rendezi. Ő határozza meg a vizuális koncepciót. A színpadi épített díszleteket *A Rajna kincséhez* Tihanyi Ildikó tervezte, *A walkűrhez* és *A Siegfriedhez* Zöldy Z. Gergely tervezett, és ő fogja a befejező darab, *Az istenek alkonya* színpadi díszleteit is tervezni. Ezeknek az előadásoknak az animációs, vetített képei kialakításában veszek részt, több kollégámmal együtt.

Színházi vetítéseinknek voltak előzményei, az első ilyen előadásunk a Trafóban volt, majd a MŰPA megnyitójára készült Bartók: *A csodálatos mandarin* előadása, az aggteleki cseppkőbarlang falán vetítéssel kísért *A kékszakállú herceg vára* és a Miskolci Operafesztiválon Bartók három egyfelvonásos művéhez készített a Stúdió vetített látványt.

Az első operaházi munkánkban már én is közreműködtem, ez Bach: *Máté passiója* volt. Ehhez mozgó szöveges animáció készült, azzal a szándékkal, hogy az együtt éneklés lehetőségét megteremtjük és a passió vallási jellegét hangsúlyozzuk. A vetített szöveget zenére szerkesztettük, a cél az volt, hogy mindenki magában olvashassa, illetve énekelhesse a szöveget. Tüllökre vetített animáció kísérte végig az előadást. Ezek a munkák voltak az operaházi felkérés előzményei.

A stúdió munkatársai különböző iskolai végzettségűek, én filmszakos bölcsész vagyok. Sokan dolgoznak nálunk, akik a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen tanultak animációs szakon, illetve más iskolákban animációt tanultak. Kb. tizenöt-húsz fő a KEDD munkatársainak a száma, ebből hét fő foglalkozik animációs feladatokkal. Az egyetemen sokat foglalkoztam a gyakorlati filmkészítéssel. Animációs munkát itt a stúdióban kezdtem végezni, így lettem animátor, illetve animációs filmrendező. A Wagner-előadások animációjának munkálatait három vezető animációs rendező irányítja, Piros Péter, Nagy Tibor és én.

► R. Wagner: *Siegfried*, vetített minták – filmszerű folyamatos átalakulás

A teljes *Ring* négy előadásának rendezői koncepcióját M. Tóth Géza alakította ki és folyamatosan vezeti ezek elkészítését. Mi látványterveket és animációs mintákat készítünk, ezek alapján kiválasztja az elképzelésének megfelelőket. A teljes *Ring*nek egységes a vizuális világa. A négy opera teljes látványvilága animált képek sorozatából áll. Nem ismétlünk képeket, legfeljebb kisebb elemek jelennek meg visszatérően. Nem véletlenszerű képeket alkotunk, a képek készítésénél előttünk van a darab szövege, hallgatjuk a zenét, és az előadás dramaturgiájához alakítjuk a látványt, igazodva a zenei motívum jellegéhez. Így alakul ki a vetített anyag felépítése a rendezői elképzelés szerint. Fontos szempont volt, hogy a képek változása lassú mozgással menjen végbe, de mégse legyen sokáig ugyanaz a látvány. Így a kép is állandó átalakulásban van, ahogyan a zene változik. Tulajdonképpen nem egyes képek vannak, hanem filmszerű folyamatos átalakulás adja a különböző látványokat. Természetesen vannak

szakaszhatárok a zenében, és ezt követi a látvány is.

A darab koncepciójának megbeszélése után az animációs rendezők, élve a kreatív szabadságukkal, rengeteg változatot készítenek. Kigondoljuk, hogy mi mit látnánk szívesen, továbbgondolva azt, ami az előző előadásokban volt, hozzáadva az éppen zajló jelenet gondolatosságát. Ezekből készítünk látványterveket, és megmutatjuk a rendezőnek. Közösén választjuk ki a megfelelőket és a továbbhaladás irányát.

Kollégáimmal a teljes vetített anyagot számítógéppel készítettük, az általuk készített felvonásokban teljesen számítógéppel generált látvány látható, a hozzám tartozó felvonásban fotókat is felhasználtam. A végső látvány elkészítését az előadás díszlettervezőjével egyeztetjük, hiszen az épített díszlet és a vetített animáció együttese adja meg a jelenet színpadképét. Megkapjuk a díszletterv rajzait, ennek figyelembevételével alakítjuk a vetített képeket. Az előadások folyamán alapvetően a tüllökre →

→ és operafóliákra vetítünk, de vannak kivételek, a *Siegfried* első felvonásában például az épített díszletelemekre is animációt vetítünk.

Egy-egy előadás animációjának elkészítése kb. 8 hónapi munkát jelent számunkra. Folyamatosan számítógépen készítjük az animációt, és amikor az Operaház próbafolyamata eljut a színpadi díszletes próbákhoz, akkor néhány vetítési próbával a színpadhoz igazítjuk a látványt. Ekkor tudjuk megnézni a munkánkat a valóságban. Addigra felépítik a teljes színpadi díszletet, felszerelik a vetítési tülloket, fóliákat, a projektorokat és a vezérlőegységeket. Nem megyünk készületlenül, „házi” próbákat szoktunk tartani, reprodukálva a színházi viszonyokat, azonos anyagokra, csak kisebb méretben.

A színházi vetítési próbákon jelen van a produkcióban részt vevő összes színpadi műszaki dolgozó, akik az előadásokon kezelni fogják a berendezéseket.

A vetítési próbákkal egy időben világítási próbákat is tartunk az Operaház színpadán. Ilyenkor a vetítési felületek és képek figyelembevételével állítják be a világosítók a színpadi fényeket, úgy, hogy a szereplők és a díszlet is jól látszódjon, de a fényerő ne zavarja a vetített képet. Tudjon érvényesülni a világítás és a vetítés egymás mellett. A világításnak kell alkalmazkodni a vetítéshez, ilyenkor lehet a fényviszonyokat összehangolni. A szereplőket általában oldalról kell megvilágítani, úgy, hogy a fény egyáltalán ne menjen a tüllokre. Ez bonyolult programo-

zási feladat, mivel az előadás folyamata során többször változik a színpadkép, folyamatosan cserélődnek a díszletek, és különböző helyeken vannak a vetítési felületek is.

Két tüll és két operafólia van elhelyezve a színpadon különböző mélységben, két projektorral váltakozva vetítünk ezekre. Az egyik projektor a királyi páholy felső részén, a nézőtér mögött van elhelyezve és előlről vetít a tüllokre. A másik projektor a hátsó színpadon van elhelyezve, hátulról vetít az operafóliákra. Van, amikor egy-egy képben több réteg is látszik egyszerre. Az árnyékok kiküszöbölésére fontos, hogy a művészek a tüll mögött vagy a fólia előtt énekeljenek, eszerint vetítünk előlről vagy hátulról. A rendezői koncepció dönti el,

▶ R. Wagner: *Siegfried* – folyamatosan cserélődnek a díszletek, a vetítési felületek...

hogy mikor van leengedett előtüllre vetítés, és mögötte játszódik a jelenet, illetve, hogy mikor húzzák fel az előtüllt és engedik belátni a nézőt a színpadtérbe.

Az előadások vetítését a Visualpower Kft. oldja meg, saját berendezéseivel (2 db Panasonic PT-DZ21, ebből egyik az Operaré, Catalist médiaszerver, Macbook), illetve az Operaház eszközeinek felhasználásával.

Az elkészített animáció egy fix idejű program, de felkészültünk arra is, hogy az előadások tempójától függően a vetítés sebessége változtatható legyen. Ehhez kifejlesztettünk egy olyan megoldást, amely segítségével a vetített anyag szinkronban tartható az előadásról előadásra más-más tempójú élő zenével.

Lejegyezte
KÁRPÁTI IMRE

Bárdosi Ibolya
jelmeztervező

A jelmeztervező

Különleges elgondolás alapján, látványos díszletekkel és jelmezekkel állította színpadra az Operaház Richard Wagner talán legtöbbet játszott műveit, M. Tóth Géza animációsfilm-alkotó rendezésében. A 2015-ben bemutatott *A Rajna kincse*, majd *A walkür* után *Siegfried* kosztümjeit is a neves tervező, Bárdosi Ibolya álmodta meg. Mint kiemelte, a rendezői koncepció lényege az értékválság, értékvesztés, ami korunkban különösen időszerű. „Úgy gondolom, sikerült egy olyan vetített és épített formavilágot találnunk, amely jól tükrözi a jelen kor dekadens örületét” – mondta.

Kérdésemre, amely szerint ezt az elképzelést miként tudta a ruhákban, kiegészítőkben megjeleníteni, így válaszolt: „Már a tervezés korai szakaszában felmerült egy olyan profán jelenet víziója, amely egy plázában játszódik, és a leárazásnál tülekedő tömeget ábrázolja *A Rajna kincse* végén. Nyilvánvaló volt számomra, hogy a vizuális tömegkultúra, azaz a rajzfilm, a képregények, a televízió, a reklámok, a számítógép keltette virtuális tér ad fogódzót a tervezéshez, a wagneri gondolat újraértelmezéséhez.”

„Az ötlet abból a gyakorlati tapasztalásból fakad, hogy mindennap pixelek ezreivel találkozunk a számítógépünkön, a telefonunkon, a televízióban, a mindnyájunkat körülvevő információtengerben képek, piktogramok tömegét kell felfejtenünk és értelmeznünk. A jelmezek kitalálásakor ezek voltak számomra az indító gondolatok, amelyeket M. Tóth Géza és a KEDD alkotócsapat által létrehozott, vetített képanyag határozott meg leginkább. Kiindulópontom a képregényszerű, rajzfilmekhez közel álló látványvilág volt. Az erőteljes színek számomra ennek az univerzumnak az építőkövei, és a képernyőn kavargó apró képpontokat ugyanúgy jelentik, ahogy részei az előadás fináléjában megjelenő szivárványhídnak is” – hangsúlyozta.

A láthatóan erős, egy-egy szereplőn kiemelten megjelenő tónusok kapcsán arra hívta fel a figyelmet, hogy *A Rajna kincse*ben például az istenségek színei mindvégig jelen voltak a háttér vizuális anyagában. „Wotan mindenek

► R. Wagner: *A Rajna kincse* – a két óriás sci-fi filmekből is ismerős...

► R. Wagner: *A walkür* – minden égi lénynek hófehér haja van...

feletti uralmát a fehér képviselte, amely összegyűjtötte magában az összes árnyalatot, ám a jelmezen látható arany a földi javakhoz való ragaszkodást jelképezte. Wotan személyiségének átalakulása a Ring-cikluson keresztül jól mutatja korunk értékvesztett, önimádó, hataloméhes, kapzsi mivoltát. A két óriás sci-fi filmekből is ismerős, »high-tech« formája arra utal, hogy a számítógépes világ ipari robotjaiként képesek ebben a miliőben eligazodni és felépíteni a *Walhallát*” – mondja. Bárdosi Ibolya hozzáteszi, hogy ez a momentum a *Siegfried*ben, ahol gép és alkotója eggyé válik, talán még egyértelműbb volt a nézők számára.

És hogy miképp jött az ötlet a különös, óriási parókák alkalmazására? A jelmeztervező szerint ezek a szokatlanul nagy, már-már eltúlzott hajviseletek hozzátartoznak a koncepcióhoz. „A furcsa hajköltemények ugyanis fontos té-

nyezői az operai alakoknak, akik ezáltal teljesen irreálissá válnak: természetes frizurával nem lennének istenszerűek, megmaradnának földi mivoltukban” – mutat rá az alkotó.

A színszimbolika természetesen itt is megjelenik. „Minden égi lénynek hófehér haja van, így a walküöröknek, Brünnhildének is, hiszen ők Wotan és Erda gyermekei. Sieglinde és Siegmund félig emberek, nekik már némi szürke is látható a tincseikben. Hunding és a halandók a háttértörténetekben teljesen szürkék, mint a fekete-fehér filmből kiragadott figurák” – árul el néhány részletet ezzel kapcsolatban.

A főként filmes alkotásairól ismert Bárdosi Ibolya az eddigi, teátrumokban végzett munkái során azt tapasztalta, hogy „bátrabban, nagyvonalúbban lehet kezelni a szilüettekét és a színeket a pódiumon, de nem látszanak az öltözet részletei, a finom megoldások, míg a mozgókép

1 Az Opera Magazinban megjelent „Isteni és emberi színek vonzásában” c. cikk másodközlése. 2017. április 5.

→ ezt is meg tudja mutatni. További lényeges eltérés, hogy a filmben egy ruha néha csak egyetlen jelenethez kell, a színpadon viszont fontos szempont a tisztíthatóság, a kényelem, hogy azt gyorsan le és fel tudják venni a szereplők, illetve hogy sok előadást elviseljen. Megtanultam, hogy a nyakat, a füleket teljesen szabadon kell hagyni minden énekes ruhájánál” – mutat rá.

A jelmezek tekintetében a Ring-ciklust egyben kezelő művész elmondta azt is, hogy *A Rajna kincse* című darabban először megjelent szimbolika végighúzódik a tetralógia befejező zenedrámájáig, *Az istenek alkonya* című operáig. „Wotan jelmezének formája hasonló, de kissé elveszti tündöklő fehérségét, hiszen mint vándor már egyfajta jellemváltozáson van túl, nem mindenható többé: így alulról már bekoszolódott, elszíneződött az öltözete. Visszatért Fafner, aki beépült a számítógépes világba. Az ő viselete is ismerős lehetett, de azért átessett némi átalakításon. Erda azonban, aki a megtestesült mértéktartás, hasonlóan tiszta, isteni maradt, mint a ciklus első operájában. A *Siegfried* tervezésekor tehát már csak az eddig felépített koncepciókat kellett követnem a színek és formák vonatkozásában.”

Nekünk, nézőknek sem volt más dolgunk az előző évek gyakorlatához képest: elég volt belépni Wagner és az alkotók mitikus, vetítéssel tarkított és társadalomkritikától sem mentes zenei univerzumába.

ZSIRAY-RUMMER ZOLTÁN

► R. Wagner: *Siegfried* – a tervezéskor már csak az eddig felépített koncepciót kellett követni...

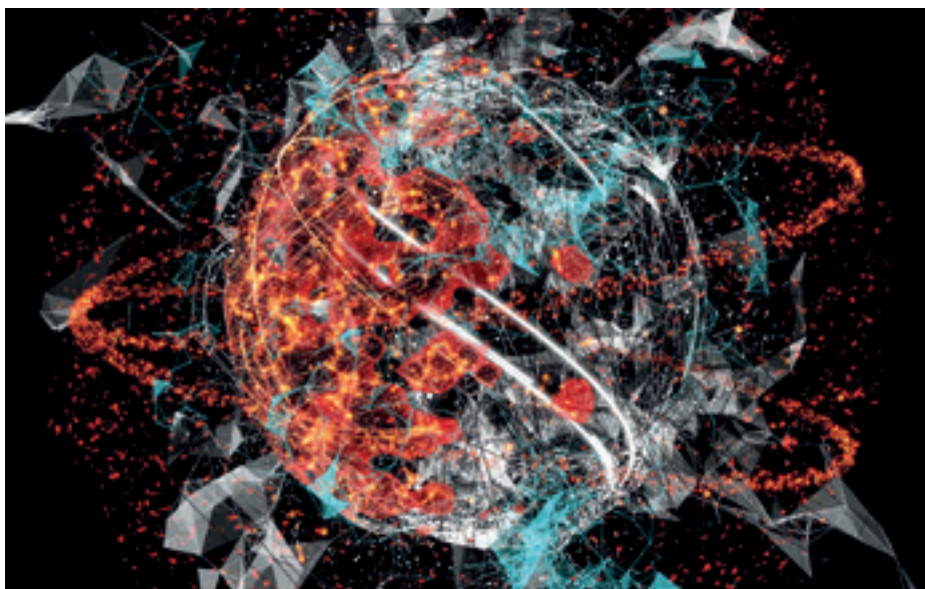

Zöldy Z. Gergely
díslettervező

A díslettervező

Kaposváron tanultam Menczel Róbert díslettervező és Gyarmathy Ágnes jelmeztervező osztályában. Az ő történeteiken, munkáikon, látásmódjukon keresztül ismertem meg, mit is jelent a színházi látványtervezés.

Óriási szerencsém volt, hogy – nyolc évvel ezelőtt – a főiskola befejezése után rögtön egy kőszínházban kezdek dolgozni. *A hülyéje* c. Feydeau-darabot rendezte Tasnádi Csaba Zalaegerszegen. Ez azért volt igazán nagy kihívás első önálló tervezésként, mert a bohózat műfajának kritikus komponense a tökéletesen működő tér, ráadásul nemigen tűr meg semmiféle absztrakciót, vizuális értelemben vett mellébe-

► R. Wagner: *Siegfried* – ez a koncepció nem a díslettől várja a látvány megoldását...

szélést. Csaba nagy türelemmel és nyitottsággal kezelte a szárnybontogatásaimat.

A nagyszínpadi gyakorlat mellett kisebb terekben is terveztem, ami mindig izgalmas feladat. Legszabadabb és talán épp ezért legemlékezetesebb ilyen munkám *A vihar kapujában* című előadás, amit szintén frissen végzett,

kaposvári színész kollégákkal hoztunk össze a Tűzraktérben. Festettünk, faragtunk, cipekedtünk. Igazi csapatmunka volt.

Legelső testközelí élményeimet a díszletekkel egyébként egy szegedi díszletgyártó cégnél, a Scabellónál szereztem. A főiskolai nyári szünetekben a festőműhelyben dolgoztam, ahol

a Szegedi Szabadtéri Játékok óriási díszletei készültek. Itt ismerkedtem meg a gyártásnál használatos anyagokkal. Láthattam közelről az akkori nagy tervezők makettjeit, rajzait. Ez az élményanyag nagyon erősen beépült a saját tervezői működésembé. Sokat köszönhetek a cég vezetőjének, Tóth Kázmérnak, aki mindvégig bátorított.

Jelmeztervezőként is szerencsés volt az indulásom. A diplomamunka-kiállításunk a Thália Színház előcsarnokában volt, ami egy vidéki főiskola végzős tervezői számára kifejezetten reményteliségnek számított. Nem tudom, hány szakmabeli nézte meg a munkáinkat, de Anger Ferenc biztosan. Felhívott, találkoztunk – akkor életünkben először –, órák hosszat beszélgettünk és miután eleget kerülgettük a forró kását, felkért a Rossini: *Ory grófja* jelmezeinek tervezésére Szegeden. És ha ez nem lett volna elég, még tovább pártolt a szerencse, mert egy csodálatos jelmez-kivitelező, Vági Holka mellett alkothattam meg életem első jelmezeit. A főszereplő kabátjába pillangómintás bélést szerettem volna. Seholy nem találtunk akkor ilyet, úgyhogy szublimáltatnunk kellett. Ez akkoriban újdonság volt. Azóta persze mindenféle pillangós anyagokba botlok.

Úgy gondolom, hogy még mindig csak a pályám elején vagyok. Talán azért, mert indokolatlanul hamar kaptam nagy lehetőségeket: kőszínházat, nagyszínpadot, operákat, vidéki és külföldi lehetőségeket is. Ezeknek persze igyekszem maximálisan megfelelni, de a tapasztalatok szerintem nem ebben a tempóban patinásodnak. Néha úgy érzem, bizonyos értelemben megelőztem magam.

Anger Ferencsel, aki művészeti igazgató lett az Operaházban, azóta is együtt dolgozunk. Így évente több alkalommal van lehetőségem díszletet vagy jelmezt tervezni a rendezéseihez.

Az első operaházi munkánk Richard Strauss műve volt, az *Ariadné Naxoszbán*. Mi tagadás, meg voltam illetődve. Nem csupán a lehetőségtől, hogy ebben a nagy múltú épületben dolgozhatok, vagy a színpad nagyságától, hanem attól a tervezői frásztól is, hogy a díszletet is és a jelmezeket is én terveztem. Az opera sem volt könnyű falat. A történetnek és a zenének megfelelően egy posztmodern gegrendszerbe helyeztük a látványvilágot is. Ariadné egy partira vetődött méretes polip karjaiban gyászolta elhagyott szerelmét, akinek a történetét a némafilm zsánerében mutattuk be, amit a nyitány alatt vetítettünk az előfüggönyre. A végén kinőtt a fű a színpadon, Bacchus egy magasból alászálló hatalmas vonattal érkezett meg, majd világító szemű kaszások felvonulása árnyalta tovább a tragikus eufóriát. Az előadás tele volt elvetemült ötletekkel, szokatlan vizuális asszociációkkal. Ezt foghatjuk Straussra is, de bennünk volt egyfajta sziporkázási kényszer is. Ez a

► R. Strauss: *Ariadné Naxoszbán*

► Mozart: *Così fan tutte*, 2015

► I. Sztravinszkij: *A kéjenc útja*

► Puccini: *Trittico*

► Verdi: *Traviata*

► R. Wagner: *A Rajna kincse*

későbbi munkáink folyamán aztán fokozatosan letisztult.

Az Operaház egyedi díszletgyártó apparátusa egy újabb iskola volt számomra. A tervelfogadástól a főpróbáig folyamatosan voltak egyeztetések, pontosítások, módosítások, kompromisszumok és harcok. Mindig van egy újabb felmerülő kérdés, egy hiányzó részletrajz, egy félreérthető forma, egy lemaradt kotta, egy alábecsült méret vagy egy újabb kérés a rendezőtől. Az *Ariadné* idején még erősen gyerekcipőben jártam a tervek kinézetét illetően, de mindezek a bökkenők nem ebből adódtak. Ezek valahogy és valamiért ma is megvannak. A díszlet tervezési és gyártási folyamata egymásba ér és kölcsönhatásban van. A kivitelezésért felelős szcenikai irodával és műhelyekkel az évek során sikerült egymásra hangolódni, megtalálni a közös nyelvet, és figyelmesen segíteni egymás munkáját. Sokat köszönhetek Juhász Zoltánnak és Resz Miklósnak, akik szép lassan ráneveltek az egyre precízebb tervek elkészítésére és a praktikus megoldások keresésére.

Következő munkám a *Così fan tutte* volt, amit Jiří Menzel rendezett. Újabb mázli. A cseh tervező, akivel dolgozni kezdtem, valamiért mégsem tudta vállalni ezt a munkát, ezért egy olyan helyi tervezőt kerestek, aki gyorsan be tud ugri a produkcióba. Az volt a rendező víziója, hogy egy világos színű, elburjánzott ágy legyen a díszlet, amiben lehet üldögni, hemperegni, elbújni – tehát az udvarlásnak és a cselszövésnek minden fázisát kiszolgálja. Egy olyan változatos, zegzugos teret képzelt, ami nem változik. A többit rám bízta. Egy pozsonyi és egy prágai konzultáció és makettezés után egy lépcsőzetes, függőkertszerű teret hoztunk létre. Ebben a munkámban különösen figyeltem arra, hogy kihasználjam a színpad alsógépezetének téralkotó lehetőségeit. A kiemelhető padlóelemek használatával a gyártás és az építés is egyszerűbb volt. Azt hiszem, még a műszak is szerette ezt a díszletet.

Sztravinszkij operája, *A kéjenc útja* következett, amit ismét Anger Ferenc rendezett. A tanmese műfajához egy olyan egyetemes térformát használtunk, amit szerintem egyszer az életben minden tervező kipróbál. Rácsszerkezet. Ez esetben mint panelház, kupleráj, katalógus és hullaház. Egy olyan háromszintes szerkezetről van szó, ami 18 m széles, részben a padlóba van süllyesztve, ugyanakkor egyben gurítható és egy komplett ötvenfős kórus terhelését kell kibírnia. Ez életem első olyan díszlete volt, amiben statikus munkatárs bevonására volt szükség. A szerkezet rideg komorságát ellenpontosította a díszlet többi része. Az elé ereszhető lakótelepi panelházhomlokzat az aranymetszés szabályai szerint egy idilli lugas képével osztozott a vertikális síkon. A színpad első részén ugyanebben az arányban uralkodott a betonra épült szocreál játszótér a kerítés túloldalán dudorodó pázsi- →

→ tos dombocskával szemben. A mászóka négyzetrácsos kiosztása természetesen megfelelt a panelház homlokzatán látható négyzeteknek. Szeretem, ha a formák, arányok és színek tudatos rendszerben artikulálódnak.

Úgy alakult, hogy zenés darabok alkotják a munkáim többségét. Ez nem tudatos irányultság részéről, a neveltetésemben sem játszott komoly szerepet a zene. Mindig is egy felfoghatatlan, éteri művészeti ágnak tartottam, és nem is nagyon szeretném megfejteni. Elég, ha csodálhatom és inspirálódhatok általa. Szerintem az operák zenéje egyfajta dramaturgiai szövet is egyben. Benne van minden, amit az adott történetről tudni kell. Pontos értékek, viszonyok, árnyalatok, összefüggések. Olyan, mint egy repülőgép fekete doboza. Ezért is van az, hogy addig igazán tökéletes a mű, amíg csak ott állunk szemmel hallgatjuk. De hát tervezőként ki kell nyitnom a szemem, és, ha úgy tetszik, mások szemét is. Az audioélmény mellé nem egy illusztratív díszletet kell tervezek, hanem a darab vizuális alternatíváját kell felállítanom. Ez persze nagyon teoretikusan hangzik, de azt hiszem, valahogy így kell a zenés darabokhoz nyúlni.

Puccini: *Triptichonja* következett. Ez volt az első munkám az Erkel Színházban. És ez volt az a tervezésem, amiben a legkisebb mértékű elrugaszkodást követtük el a díszlet és jelmez korával és stílusával kapcsolatban. Ugyanis sokkal elemibb kihívást rejtett magában a mű: három különböző kort és helyszínt kellett úgy színpadra rakni, hogy ne kelljen hozzá három teljesen különböző díszlet. Ez nemcsak költségkímélő és praktikus, de izgalmas tervezői feladat is volt egyben. Végül egy kétszintes, U alakú tér lett a megoldás, ami különböző térbeli attribútumokat ölel körül. Az első (*A köpeny*) egy Szajna-parti hajót a húszas évekbeli Párizsban. A második (*Angelica nővér*) egy apácakolostor gyógyövényes kertjébe vezető lépcsőt. A harmadik (*Gianini Schicchi*) pedig egy reneszánsz halottaságyat. A szünetekben csak ezek a középső fő elemek cserélődtek, a körbefutó díszleten pedig csak a berendezési tárgyak cseréje jelzi a helyszín változását. Az Erkel széles színpadnyílása kínálta magát a látvány további szegmentálására, így került egy szárnyas oltár arányait idéző, hármasszögű keret a díszlet elé. A középső kép jelenetei mellett az oldalsó, keskenyebb képkivágásokban paralel történetek játszódtak.

Az U alakú térszervezés letisztított verzióját később Verdi: *Traviatájában* alkalmaztam. Ez az előadás a Margitszigeti Szabadtéri Színpadra készült, aztán az Operaházban játszották. Mivel a díszlet sorolható elemekből áll, ezért nem volt gond a kisebb méretű színpadra átvinni. Violetta drámai helyzete természetesen a díszletben is kódolva van. A játéktér egy sötétített üvegfalú terem, amiből olykor nincs kilátás, máskor ajtók nyílnak rajta, és embe-

► R. Wagner: *Siegfried*, 2017. Díszletvetítések – a világ rothadó szeméttelpe...

rek sokasága lepi el a betegszobát. A külső tér ezüstös csillogása hol távolinak és elérhetetlennek tűnik, hol pedig beragyogja az egész teret.

Legutóbb Richard Wagner: *Siegfried* című operájához terveztem díszletet, amit M. Tóth Géza rendezett. Vele 2010-ben ismerkedtem meg, amikor felvettek a Színház- és Filmművészeti Egyetem akkor induló Mozgóképes Látványtervező MA osztályába. Később felkérést kaptam az Operaháztól a *Ring*-tetralógia megrendezésére. A nagyívű vizuális koncepció a vetített látványra épül, és csak minimális, a legszükségesebb épített díszletre tart igényt. Az első rész – *A Rajna kincse* – díszletét Tihanyi Ildi tervezte, aki szintén M. Tóth Géza osztályába járt, és együtt végeztünk Kaposváron is. Amikor megnéztem ezt az operát, még nem sejtettem, hogy a következő részek díszleteit majd én fogom tervezni.

Érdekes volt szembesülni azzal, hogy ez a koncepció nem a díszlettől várja a látvány megoldását, hanem a vetítéstől. Az alapvető terek kialakítását pedig a színpad alsógépeszeti elemeivel, az utcákkal és a pódiumokkal meg lehetett oldani. Azért maradt terveznivaló. A *walkürben* a legérdekesebb alkotói feladat tulajdonképpen designbútorok tervezése volt. Olyan szabálytalan poligon formájú forgatható

asztalt és forgószékeket találtam ki, amiknek az éleli tényleg nagyon pontosan illeszkednek. Ez a steril design elkészítése kihívás volt a klasszikus formavilághoz szokott műhely számára is. Az elkészült bútorok végül a vártnál sokkal szervezettebben illeszkedtek a vetített látványhoz. Ugyanis a különböző állású síkok érdekes valószínűséggel fogták fel, illetve verték vissza a vetített képet.

A *Siegfried* első felvonásához aztán az említett koncepcióhoz képest rendhagyóan egy egész nagy díszlet készült. Mimének a világ rothadó szeméttelpe aljában kialakított kovacs-műhelyét a maga túlartikulált materializmusával nem lehetett pusztán projekcióval megoldani. Ám a vetítés ezúttal nem pozitív meglepetést tartogatott, hanem egy nagy korrekcióra kényszerítette az épített díszletet. A rozsdás és szutyokbarna árnyalataiban megfestett, aprólékosan plasztikázott díszlet az első vetítéspróbán nem bizonyult megfelelő felületnek. Át kellett festeni az egészet homogén feketére.

A soron következő záró darab, *Az istenek alkonya* alkalmával lesz még egy lehetőségem a vetített látvány és az épített díszlet összehangolására. A bemutató 2018 tavaszán lesz.

Lejegyezte:
KÁRPÁTI IMRE

Óceánjáró a szárazföldön: Elbphilharmonie, Hamburg

Tizenegy évnyi előkészület után, 2017 januárjában végre átadták Hamburg új szenzációját, az Elbphilharmonie plázába ültetett koncerttermét. Ezzel nemcsak a zenekar kapott új otthont, hanem a nagy múltú kikötőváros utolsó roncsterületei is eltűntek, és a helyükön kiépült új városrész, a HafenCity immár egy ikonikus épülettel, egy sokféle tevékenységet befogadó óriásplázával fut ki az Elba partjára.

► A parkolóházzá alakított raktárépületre ültetett, többfunkciós komplexum, középen a nagy hangversenyteremmel. A metszeten látható 82 m hosszú mozgólépcső a plázaszintre viszi a látogatókat

Előzmények

Az épület gondolata egy 2001. évi magánkezdemenyezésre vezethető vissza, amikor is Alexander Gérard projektfejlesztő és felesége, Jana Marko művészettörténész bemutatták elképzeléseiket Hamburg város szenátusának, alternatívaként egy „Media City Port” projekthez. Akkor a város fenntartásokkal fogadta az ötletet, és további megfontolásra visszaküldte. 2003-ban nyerte meg a páros az ötlethez a Herzog & de Meuron építészirodát, tervpályázat kiírására nem került sor, de csak egy építész jelezte ellenvetését az eljárással szemben. Az első terveket 2003 júniusában prezentálták a szélesebb közönségnek, 2003 decemberében pedig a város szenátusa már el is fogadta a projektet, ámbár műszaki és megvalósíthatósági fenntartásokkal.

2004 májusában kinevezték a projektvezetőt, aki közvetlenül a főpolgármester alá tartozott. A város a projektársasággal több forduló után sem tudott megállapodni, így 2004 novemberében Hamburg városa közvetlenül az építészirodával szerződött. 2005-ben megvalósíthatónak nyilvánították a projektet, és az építési költségeket 186 millió euróban állapították meg.

2006 novemberében hirdettek eredményt az építésre kiírt tenderen, a nyertes konzorcium (Hochtief és Commerzbank) 241,3 millió euró összeggel nyert. A teljes projektet időbeli csúszások és költségnövekedések jellemezték. A projekt indításakor Hamburg város önrészét 77 millió euróban adták meg, ez 2007-ben már 114 millió euróra emelkedett a szerződés megkötésekor.

2012 decemberében a Hochtief vette át a generálkivitelezői szerepet, a céggel a város nettó 575 millió euróban állapodott meg, amely a tervezést is tartalmazta.

2013 áprilisában a főpolgármester bejelentette, hogy a projekt 789 millió euróba fog kerülni, a teljes költség – adományokkal együtt – pedig 866 millió euró lesz. (Ez nem tartalmazta a 45 luxuslakás építési költségét.)

Az épület elkészülését 2010-re tervezték, de három év építési idő után addigra csupán tető →

→ alá került. Majd az építkezés másfél évig állt, számos jogi és műszaki vita övezte, pénzügyi garanciákat vezettek be a generálkivitelezővel szemben, az építkezés új határidőre történő befejezése érdekében. Az épület átvételét 2013-ra tűzte ki a város, a tényleges átadásra azonban 2016. október 31-én került sor.

A nettó 95 millió euró többletkiadást a Hochtief és a tervezőiroda többszolgáltatásaival magyarázzák, ehhez jönnek még az adók, a kamatok, az elhúzódo munka miatt a plusz megbízások 61,6 millió euró értékben. A projekt teljes összege ma még pontosan nem állapítható meg.

Külföldi sajtóinformációk

Az Elbphilharmonie megnyitása

A koncertterem ünnepi megnyitó hangversenyt 2017. január 11-én tartották.

A kikötőnegyed orrába ültetett „szárazföldi hajó” már a tervezés szakaszában felcsigázta a közvéleményt. A svájci Herzog & de Meuron építészpáros olyan látványtervet mutatott be, amelyről építészeti képzettség nélkül is látni lehet: ilyen Európában még nem épült. A háromszög alakú területen egy 1963-ban újjáépített kávé- és kakaóabráktár üresen állt, ennek vázára ültették rá az építészek az új tömböt. Az eredmény egy hatalmas méretű, összesen 120 000 m² területű, 110 méter magas sokfunkciós épület lett, tulajdonképpen egy kisebbfajta fedett város, három hangversenyteremmel, luxuslakásokkal, szállodával, üzletekkel, konferenciaközponttal és parkolóházzal.

A komplexum magja az Elbphilharmonie, a komolyzene új fellegvéra (a beruházók álma, hogy bekerüljön a világ tíz legjobb koncerthelyszíne közé), 2100 fős nagyteremmel, 500 fős kisebb, illetve 150 fős kamarateremmel, melyek mind a térformálás, mind az akusztika terén innovatív megoldások sorát vonultatják fel. A zenei központot az épületen belül nyüzsgő városi közeg veszi körbe, és ez izgalmas feszültséget teremt: nyilvános köztér, kereskedelmi és kulturális helyszín, egyszerre elegáns és hétköznapi, s mindez az egykori kikötő helyén, ahol évszázadokon át a világ minden tájáról érkező áru cserélt gazdát nap mint nap. Az üveggel borított felső tömb tetején nyíló hatalmas panorámaterrasz pedig 360 fokban kilátást nyújt az egész városra.

Az Elba két ága közötti sziget csúcsán a hatvanas években adták át a nagy, egybefüggő belső teret magába foglaló raktáregyületet, és a 20. század legvégéig használták. A raktár funkciók kialakított szilárd, erős szerkezet az új koncertközpont alapja lett. Egyben kitűnő lehetőséget biztosított a többszintes parkolóház számára. A tömör téglafalakon alig volt ablak, a raktártérben nem volt szükség a külső fényre. Az építészek megtartották az alaprajzi formát és az apró nyílások rendszerét, de a nyugodt,

► Kilátás a plázaszintről körbe és a foyer részlete

kiegyensúlyozott téglahomlokzatot több emelet magasságban végigfutó hosszanti üvegsávokkal törték meg, és a tetejére egy üvegkubust illesztettek, hullámzó formájú, konkáv elemekből álló tetőszerkezettel. A felső rész üvegfelületét 4-5 méter magas táblák alkotják, melyek apró fényvisszaverő pontokkal vannak ellátva, hogy elkerüljék az erős felmelegedést, de ezeknek köszönhető a felület különleges csillogása is. A tükröződés nem egyenletes, így a ház homlokzata minden irányból és minden percben más mintázatot mutat, átveszi a környék színeinek, fényeinek változásait, torzított képernyőként közvetíti a kikötőbe érkező hajók és a felhők vonulását: folyamatosan változó, dinamikus látványt kínál, együtt él a városrészsel és magával a városi tájjal. A keskeny telekhez igazodva a pláza bejárata nem a földszintre, hanem az emeletre került, ahová egy hosszú, finom ívben futó mozgólépcső visz fel a tömb keleti oldalán, a fordulóból hatalmas panorámaablakon át megnyílik a környék látványa. Minden épü-

► A modern kikötőváros, a Hafencity

letegységnek megvannak a saját közlekedési rendszerei, de vész helyzetben természetesen egységes rendszer is működik. A koncertteremnek például saját teherliftje van. Ezzel szállítanak minden hangszert, fényoszórt, hangszórót és minden mást is a felső emeletekre.

A Plázára érkeve a friss kikötői levegő köszönti a látogatót, amit egy kicsit felfognak a játékos üvegfüggönyök. Az út a 11. emeletre helyezett koncertterem felé egy széles lépcsőn keresztül folytatódik. Itt vannak a ruhatárak is. A legfelső ülésekhez még négy emeletet kell

FOTÓK: IWAN BAAH/HERZOG & DE MEURON

FOTÓ: MAXIM SCHUIZ

▶ A tetőteraszról fantasztikus a kilátás a városa és a kikötőre

FOTÓ: MAXIM SCHULZ

kapaszkodni, míg a 2100 nézőt befogadó terem feltáru előttünk. Itt folytatódnak a hullámok, és összekötik a külsőt és belsőt.

Akusztikai szempontok vezettek ahhoz a formabontó megoldáshoz, hogy a koncertterem nem a földszintre, hanem 50 méterrel magasabbra, az üvegdobozba kerültek, hogy a többi helyiségtől függetlenek lehessenek. A plázaán belül az Elbphilharmonie-t egy kettős burok veszi körbe: a külső homlokzat mögött egy második, hangtompító réteg védi a kikötő erős zajától, a hajókürtök basszusától.

A koncertközpont építészeti tipológiája az utóbbi években nagy változáson ment keresztül, ennek legfontosabb eleme az, hogy a pódium és a nézőtér, a zenészek és a közönség tere közel került egymáshoz. A tervezők Hans Scharounnak a berlini Philharmonie épületére kifejlesztett koncepcióját követték, az úgynevezett szőlőhegy-elvet: „A terem olyan, mint egy völgy, amelynek az alján helyezkedik el a zenekar, és ezt emelkedő teraszokon szőlők veszik körül” – magyarázza a megnyitóra kiadott programfüzet. A nehéz akusztikai feltételek ellenére ez a forma sokkal magasabb színvonalú zenei élményt nyújt, mint a klasszikus hangversenyterem cipősdobozmodellje – és nem utolsósorban minden nézőtéri székől zavartalan a rálátás a zenészekre. Az Elbphilharmonie pódiuma arényszerűen a nézőtér közepére került. Ez különleges akusztikai megoldásokat kívánt. A belső burkolatokhoz Herzog és de Meuron egy speciális falszerkezetet alkalmazott, a nehéz gipszburkolattal ellátott farostlemez panelt, amely jól visszaveri a hangot.

A gipszfelületet Yasuhisa Toyota „akusztikai guru” fejlesztette ki a Nagata Acoustics csapatával, találmánya révén 12 000 egyedileg mart gipszszövet lemez veri visszavagy nyeli el a hangot. A pódium fölötti, kagyló formájú óriási hangvető sugarasan szórja a hangot a tér minden irányába, amit a belső tér kialakítása is segít: a mennyezet és a falak hullámzó, egybefüggő felületén, illetve a láncszerűen egymásba kapcsolódó széksorok ívein nem törnek meg a hanghullámok.

A színpadtechnikát a műfajban egyedülálló minőséget garantáló bécsi Waagner-Biro alakította ki. Ez a vállalat szerelte a teljes felső- és alsógépezetet, valamint a CAT-V4 vezérlőrendszert. A nagy hangversenyteremben a színpadfelület 26 ollós emelőből és 5 beépített pódiumból áll. Ehhez szereltek fel 33 láncos emelőt, 24 mikrofoncsörlőt és 6 díszlethúzó. A kisebb koncertterem további 18 ollós süllyedőt, egy kihúzható teleszkópos tribünt, 7 díszlethúzó, egy felcsévélhető filmvásznot és 25 állítható akusztikai hangvetőt igényelt. A nagyterem akusztikai hangnyelőit speciálisan erre a projektre tervezték, és a padlóból felemelkedő, mozgatható hangnyelő oszlopként építettek meg. A kistermet is akusztikus oszlopokkal látták el, ezek javítják a terem utözengési idejét. A speciális akusztikai elvárások az anyaghasználatot is meghatározták: a pódiumok fapadozatához különleges fafajtákat használtak, hogy a padlórezonancia a legkedvezőbb legyen. Itt alkalmazták először a felsógépezet univerzális mennyezeti rögzítéseit a szabadon kialakított, komplex mennyezeti geometriához. Elegáns optikai és akusztikai megoldást találtak ki arra is, hogy a mennyezet látványa zavartalanul érvényesülhessen. A lánc- és díszletemelők, illetve mikrofoncsörlők nyílásai zárva maradnak, amikor nincs szükség ezekre.

A koncerttermek világítási megoldásai is áttörést hoznak a műfajban. A nagyteremben a vorarlbergi Zumtobel cég 1200 darab kézi fúvott üveggömb lámpatestje ötvözi a hagyományos kézműves minőséget és a modern LED-technológiát. A hullámzó akusztikai mennyezetből mint fényel töltött vízbuborékok tűnnek fel a lámpák, és 2700 K színhőmérsékletükkel különleges hangulatot teremtenek. A gömbvilágító testek egy DMX vezérlővel szabályozhatók. Az előcsarnokban és a ruhatárban kézi gyártású fénycsövekkel és RGB-LED modulokkal ellátott lámpák adnak sajátos atmoszférát. Egy DALI-ponton keresztül a 750 világítólámpa egymástól függetlenül vezérelhető, a színek egyénileg is beállíthatók.

Természetesen nemcsak a nagyterem, hanem a zenei központ többi terme is programokkal telik meg, és ezek mellett éjjel-nappal nyüzsgő városi élet járja be a hatalmas, sokféle funkciót egyesítő létesítmény minden zugát.

GÖTZ ESZTER

A Nagyterem akusztikája¹

FOTÓ: CLAUDIA HOEHNE

Az Elbphilharmonie hangversenytermének akusztikáját Yasuhisa Toyota akusztikus, a szakma nemzetközileg elismert képviselője tervezte. A japán születésű Toyota egyébként Los Angelesben él és a Nagata Acoustics ügyvezetője. A cégnek Los Angelesen kívül még Tokióban és Párizsban is vannak irodái. A Los Angeles-i iroda emeletén található a nagyterem 1:10-es modellje, amely nélkülözhetetlen volt az akusztikai tervezés és modellezés során.

A hangversenyterem alapformája már az építészeti tervezés kezdetekor eldőlt, de részletek csak később kerültek kidolgozásra. A Herzog & de Meuron tervezőiroda – a társtervezők kiválasztásakor –2004-ben hívta meg először

Toyota urat. Az építészek és az akusztikusok között sok vita volt az akusztika két fontos területéről, a formákról és az anyagokról. A Nagyterem gipszburkolata is ilyen döntési folyamat során alakult ki. Általában az akusztikai anyag kiválasztása nem könnyű feladat: a tulajdonságoknál a súly különösen jelentős tényező, de a burkolat mögötti tartószerkezet struktúrája és annak súlya is egyaránt fontos. Minden tényezőt megvizsgáltak és az esztétika figyelembevételével végül a gipsz anyaga mellett döntöttek. A Nagyterem akusztikai tervezése során a klasszikus zenei koncertek követelményeit vették alapul. A terem mennyezetének közepén – a hangversenypódium fölött – egy óriási gipszcanopy van befüggesztve, amely süllyeszthető és állítható felületként működik.

Az akusztika tervezése során ma nagyon magas szinten kell elérni a tisztaságot és a mi-

nőséget. A 20 évvel ezelőtti helyzethez képest most az emberek a zenét többnyire a médián keresztül, nagyon jó minőségben hallgatják. A koncertteremben nézőként azonban mindent hallhatunk. Erről szól a modern akusztika – ez nagyon fontos! „Hallanunk kell, amit látunk! Hallani kell a látványt!”

A sajtóban megjelent cikkek azt sugallták, hogy mindenhol ugyanolyan jó lesz az akusztika. Azonban nem lehet minden helyen ugyanaz a minőség, ez illúzió. 2100 nézőről beszélünk, akik mindegyike mást szeretne. Ez a teremforma erre kínál választékot. „Nem mindenki akarja ugyanazt hallani, és nem mindenkinek kell ugyanazt hallgatnia – ez számomra a demokrácia”, mondja Toyota úr. Aki többet szeretne vagy többet tud fizetni, az közelről láthatja a szólóénekest, ha viszont a zenekar mögött ül a vendég, akkor az árban kedvezőbb, de látható

¹ „Wir müssen hören können, was wir sehen” – Karin Winklessenernek a BTR 2017/2 száma 18–22. oldalán megjelent interjúja alapján.

a karmester és közel van a zenekar. A kulcsszó az intimitás. De nem lehet minden egyszerre! Ha az ütősök mögött ülünk, akkor az egyensúly persze fontos, de természetes, hogy őket erőteljesebben fogjuk hallani, fordítva lenne különös. Ezért cserébe a kedvezőbb árú helyekről jól lehet látni a zenészeket.

Ez a „szőlőhegy” forma a 2100 vagy akár 2400 főt befogadó termek számára jó megoldás. Yasuhisa Toyota több ilyen nagyon sikeres projekten dolgozott. De épített koncerttermekeket a „cipősdoboz”-elv alapján is. Ez a forma akusztikailag sokkal egyszerűbb, de csak 1200–1400 fős befogadóképességű termekre ideális, mert nagyobb terem esetén túl nagyok már a távolságok. Ha intimitásról van szó, akkor a központi színpad előnyös, de a hallgatóság és a zenekar közötti maximálisan 30 méteres távolságot tartani kell, ami nem mindig egyszerű feladat.

► Yasuhisa Toyota akusztikus

FOTÓ: MICHAEL ZAP

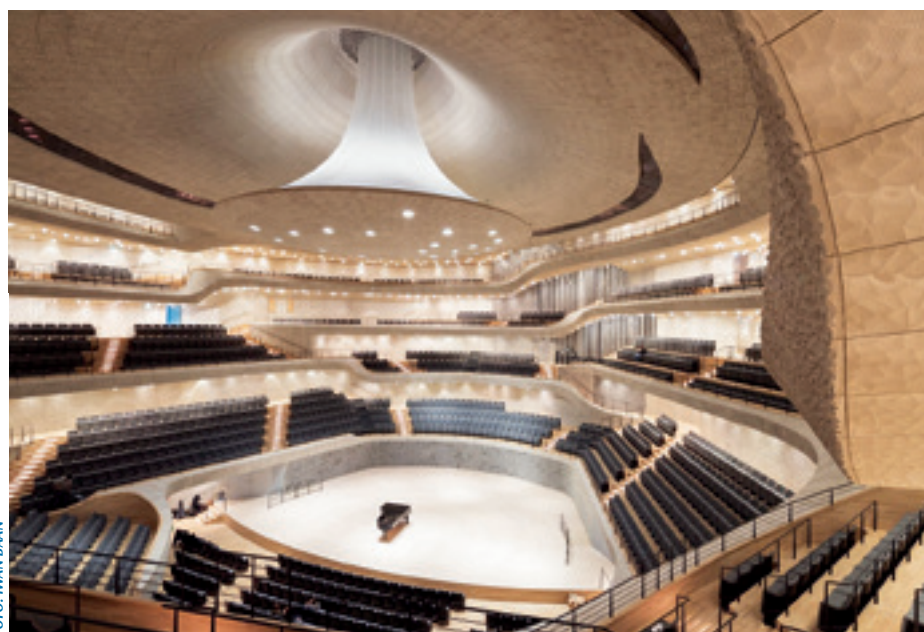

FOTÓ: CLAUDIA HOEHNE

Bár az utóbbi időben épülő hangversenytermek többsége 2100–2200 férőhelyes, Yasuhisa Toyota szerint az 1600–1700 fős az ideális. A kisebb termeket preferálja, amelyek akusztikailag is könnyebben alakíthatóak. Ezekben az intimitást és a jó akusztikát jobban lehetne biztosítani. Yasuhisa Toyota első ilyen nagy méretű projektje a 2006 ülőhelyes tokiói Suntary Hall volt. Nagy feladat volt 2003-ban a Walt Disney

FOTÓ: MARCUS KRUGER

FOTÓ: IWAN BAAN

Concert Hall Los Angelesben, 2225 ülőhellyel, amely végül nagyon jó hangversenyterem lett. A hangversenyterem befogadóképessége mindig és mindenütt politikai döntés, hiszen ezek a létesítmények mindig az adott ország reklámját is szolgálják. Azonban a legfontosabb: az akusztikai tervezés, a minőség nem függ a büdzsé méretétől!

Az Elbphilharmonie esetében az volt a szerencse, hogy a 60-as évekkel szemben már korszerű segédeszközöket, számítógépes modellezést használhattak. Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy a tudásunk jelentős mértékben nőtt volna, de ma high-tech támogatás áll már a tervezők rendelkezésére. Ehhez még nagyon hasznos volt az 1:10-es modell, ami sokat segített az akusztika tervezésénél, az akusztikai mérések szimulációjában. Modern technológiával sokkal egyszerűbb tervszerű eredményeket elérni. →

FOTÓ: IWAN BAAN

→ Ez természetesen érvényes az építészetre és a többi szakterületre is. De az akusztika mércéje a zene, a legfőbb kritikusok maguk a zenészek. Nekik azonban időre van szükségük, hogy megszokjanak egy termet. Számukra most ebben a teremben az is újdonság, hogy egymást hallják. A koncerttermekben – a gyakorlati tapasztalatok alapján – általában még egy éven keresztül utómunkákat, korrekciókat végeznek.

Yasuhisa Toyota szerint a tervezés során még sok szubjektív tényező jelentkezik, nem lehet mindent kiszámítani, sok-sok tényező van, amit nem lehet tudományosan megmagyarázni. Feltehető a kérdés, hogy a mérnöki tevékenység, a tudomány milyen arányban vesznek részt az akusztika kialakításában. Ha a hangzásról beszélünk, akkor a végső értékelést mindig a

▶ A Nagyterem orgonája mögött a fal speciális gipszburkolata

▶ A különböző szinteken lévő teraszok a nézőkkel és az akusztikailag kezelt falfelülettel

FOTÓ: MAXIM SCHULZ

zene adja meg. Először a zenére van szükség, utána lehet az akusztikát kiértékelni, a zenéről vitatkozni. Mitől függ a zene, ki mit csinál – ez része annak a komplexitásnak, amit nem lehet előre kiszámolni, és ettől lesz a dolog érdekes. Az akusztika számára mindig nagyon fontosak a művészi tényezők és a művészek értéktétele.

-SZJI-

FOTÓ: MAXIM SCHULZ

A Vineta Köztársaság

„Kütyük” a színpadon!

A Moritz Rinke: Vineta Köztársaság c. dráma naturális környezetének megteremtésére sokféle technikai eszközt, „kütyüt” kellett a színészek játékához biztosítani. Ez sok fejtörést okozott a műszaki stábnak. Az eredménnyel maga a bemutatón részt vevő szerző is igen elégedett volt.

Bevezetőként szeretném megmagyarázni, hogy miért is választottam ezt a címet. Egyszerűen jobb híján ezt a gyűjtőnevet adtam azoknak a technikai eszközöknek, amelyekből viszonylag sok fordul elő az egyik frissen bemutatott darabunkban, és amelyeket nehéz egy frappáns és elegáns, szakmailag jó csengő főfogalom alá sorolni.

A Szombathelyi Weöres Sándor Színházban február végén volt Moritz Rinke: *Vineta Köztársaság* című drámájának premierje, ami hazai ősbemutató. A bemutatóra a német szerző is eljött, és külön kiemelte, hogy itt megvalósítottuk azt a hatást is, amit ő ugyan a darabban leírt, de még soha, egyetlen előadásban sem látott viszont.

A darab arról szól, hogy vezető beosztású szakemberek elit csoportja költözik egy elhagyott villába. A supergrupp tagjai: építész, építőmérnök, tengerészkapitány, politikus, projektmenedzser; titkos küldetésük, hogy egy ötven négyzetkilométeres területre megtervezzenek és felépítsenek egy új világot, a tökéletes világot: Vineta Köztársaságot. A Vineta-érzés

egyre fokozódik, ám a lázas munka során elszabadul a pokol.

A Márkus Emília teremben színpadra állított dráma egy valaha szebb napokat látott kastélyszerű épületben és annak környékén játszódik, ahol az ambiciózus tervezőcsapat tevékenykedik az igazán nagy projekten: egy szigeten felépülő új város létrehozásán. Legalábbis az első felvonás ezt sugallja, aztán persze kiderül, hogy a valóság teljesen más. A szerző 3-4 különböző helyszínre képzelete el a darabot, ami nehéz feladat elé állította a rendezőt és a díszlettervezőt, mivel prózai, kortárs drámaként kicsi a valószínűsége, hogy egy több mellékszínpaddal rendelkező „nagyszínházban” mutathatják azt be. Esetünkben egy szabadon variálható térszínpadon kellett színre vinni a drámát. Az interneten fellelhető német előadásokban a tervezők a stilizált tér irányába mozdultak el. Nálunk Czizler Balázs egy realiztikus díszletet tervezett, amely a belső tereket jól egyesítette, de ezen belül kellett a szabadtéri jelenet miliójét is kialakítani.

A darab a jelenben játszódik, egyfajta High-Tech környezetben, sok nevesített technikai eszközzel, amiket Réthly Attila rendező valóban használni is kívánt.

Már a tervfogatás előtt tudtuk, hogy szükség lesz valamilyen Bluetooth-hangszóróra, aminek működnie is kell. Itt még nem tudtuk, hogy majd az egyik szereplő tabletjéből kapja a jelet a hangszóró, vagy a hangpultról. Két érveléssel is alá tudtuk támasztani az utóbbi variáció helyességét. Az egyik az, hogy bármilyen technikai probléma adódik, a hangosítónak nincs lehetősége a hiba korrigálására, mert egy töle teljesen független, „zárt” rendszerről van szó. A terem mérete miatt a meglévő hangfalakra történő hangbejátszás nem lett volna szerencsés, mert a hang iránya, karaktere nagyon eltért volna a „forrástól”. A másik indok, hogy feltételeztük, hogy azoknak a tartalmaknak, amelyek megszólalnak a kis hangfalon, esetleg át kell majd „úszni” a telepített hangrendszerbe is. A hangosító kollégák között senkinek sem volt túl sok tapasztalata a „kék fog” technika-

FOTÓ: WEÖRES SÁNDOR SZÍNHÁZ – MÉSZÁROS ZSOLT

► „Összeesküvők” a szabadban.
A nyomtató természetesen működni fog!

→ val, nekem pedig semmi sem. A kisebbik lányom természetesen ilyen fejhallgatót használ... Személyes és internetes érdeklődés után az derült ki, hogy ez a technológia alapvetően két eszköz közötti, kimondottan rövid távolságot áthidaló kapcsolatra szolgál. Emiatt egy ideig inkább Wi-Fi-s berendezések után keresgélünk, de aztán, ahogy gyűltek az információk, úgy találtunk néhány ígéretesnek tűnő „kütyüt”! A hangszóró kiválasztása viszonylag egyszerű volt, ott nagy a választék, és elég sok tesztet is találunk a virtuális térben. A kapcsolatot a hangpult és az aktív hangfalacska között pedig a hazai kereskedelemben is kapható B-Speech RTX1 eszköz segítségével teremtettük meg, ami a katalógus szerint 30 méter hatótávolságú, ha adóként használjuk, de ha vevőnek konfiguráljuk, akkor csak harmadakkora távolságot hidalhatunk át vele. Nagyon bízunk a kis fekete dobozban, mert B-tervünk nem volt arra, hogy miként old-

FOTÓ: WEÖRES SÁNDOR SZÍNHÁZ - MÉSZÁROS ZSOLT

► A szabadtéri jelenet kezdete, a szárazjeges hatás még ereje teljében

► A vihar szele, avagy szélgépj az erkély alatt, a hazer pedig fölötté

juk meg ezt a feladatot, ha ez nem válik be. Itt már az internet sem nyújtott segítséget, mert mindenhol csak szoba méretű terekben próbálták ki. Egy megbízhatatlan eszköz használata pedig az egyik legrosszabb dolog, ami csak történhet velünk. Természetesen az otthoni felhasználásra tervezett berendezés ára is ehhez igazodik, alig több mint 15 000 Ft. Így, egy „próba szerencse”-felkiáltással rendeltünk is egyet! Úgy okoskodtunk, hogy ha a hatótávolság papíron 30 méter, akkor majd a játéktér fölé telepítjük az adót. Erre szerencsére nem volt szükség, mert amint megérkezett a kiválasztott JBL Go hangszóróval együtt, az „összepakítás” után az egyik kollégánk tüstént vándorútra indult az épületben, és jóval nagyobb távolságból is szakadásmentes átvitelt tapasztaltunk, ráadásul úgy, hogy falak és vasajtók is akadályozták

► LED-szalagok az ajtók mögött

a kapcsolatot. A próbák és az előadások során sem volt vele semmilyen probléma, ezért nyugodt szívvel ajánlom ilyen és hasonló feladatok megoldására. A JBL „kocka” a méretéhez képest meglepően nagy hangerővel bír, egy feltöltéssel 4 óra folyamatos zeneszolgáltatásra képes, és akár még egy ruhában is elrejtethető. Legközelebb, ha hordozható eszközökből kell hangot megszólaltatnunk, akkor már van egy alternatívánk a Sennheiser operatőröknek kifejlesztett ING szériás adóvevő párosa mellett, amit még a jogelődunktől örököltünk, és már többször használtunk is. A két berendezés ára között jelentős a különbség, de most egy igazi Bluetooth-hangfal volt az igény, és abba reménytelen lett volna beleépíteni a „zsebvevőt”.

A két rendszer között azért az áron kívül van még egy komoly különbség, és itt nem az audioátvitel minőségére gondolok. Ez pedig a „kék fog” késése, ami a technika sajátossága. Ott-

► A házilag készült LED-rivalda ezúttal a konyhát és a napraforgós hátteret világítja felülről...

honi felhasználásban ez nem is okoz gondot, de a színházban, amikor a szünet előtt a zene átúszik a kicsi hangfalból a nagy testvérekbe, ott jól hallható az eltérés. A sokszavas lejátszóprogramban ezt egyszerűen úgy tudtuk megoldani, hogy a Nexókon megszólaló sávokat a szükséges, körülbelül 0,5 s-mal késleltettük, amit Szalacsy Tamás kollégám „fültre” már megfelelőnek talált. Úgy gondoljuk, hogy a JBL hangfalból hamarosan még vásárolunk néhányat, mert segítségükkel egyszerűen meg tudjuk oldani pl. a „műsorhang” szolgáltatását a teremhez csatlakozó terekben, ahonnan a színészeknek végzőra kell belépni, tehát sem nagy hangerőre, sem audiofil hangminőségre nincs szükség.

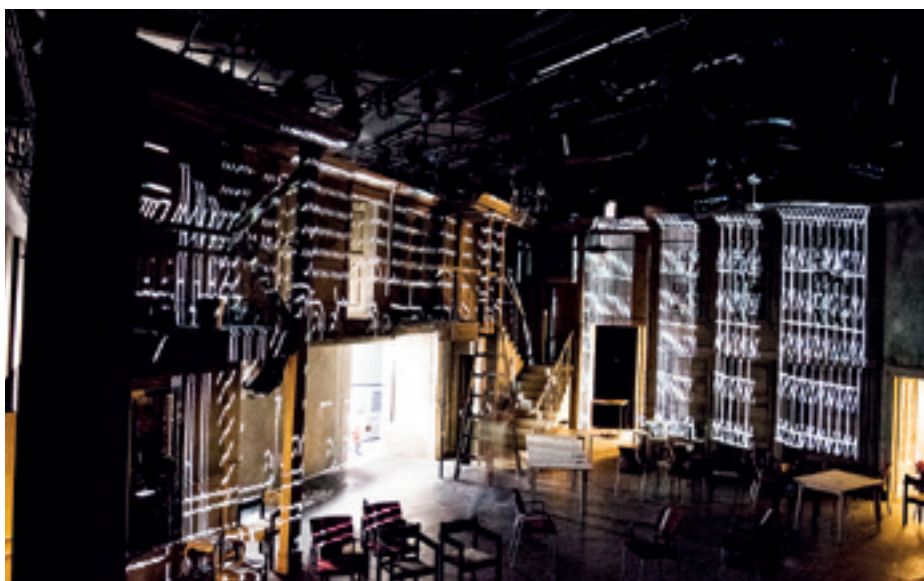
Természetesen az előadásban használt tablet csak kellék, bár működőképes, de az irányítás nálunk maradt.

A másik technikai eszköz, amit szintén most kellett beszerezniünk, egy szélgép volt. Az már

FOTÓK: NÉMETH TAMÁS

► És esik a hó!

► A készülő tervek a díszletre vetítve...

eddig is bebizonyosodott, hogy azok a viszonylag nagy ventilátorok, amelyek a rentáliparban a füstöt, ködöt oszlatják, falevelek befújásához már gyengék. Ugyan Lukács László haját még látványosan meglöbögatják (a Tankcsapda-koncertek állandó résztvevőivel együtt), de egyéb színpadi hatás már nem remélhető tőlük. Ebben az előadásban ráadásul a tér közepén elhelyezett asztalról kell papírokat lefújni! Az interneten bűvárkodva, illetve régi katalógus emlékeket felidézve eszembe jutott egy gyártmány, amivel már régebben is kacérkodtunk, csak a magas ár visszatartott bennünket a vásárlástól. Az első ötlet egy színházi gyártó DMX vezérléssel rendelkező gépe volt, amiről sikerült hazai felhasználói tapasztalatot is szerezni. Kiderült, hogy az Operettszínházban is főleg a füst oszlatására használják, limitált fordulatszámon, hogy ne legyen zavaró a hangja. Persze létezik egy nagyobb testvére is, lényegesen drágábban.

Ezt már én is nagyon soknak éreztem, nem beszélve a gazdasági igazgatóról, mert több száz ezer forintot kiadni egy olyan effekt beszerzésére, amit csak néha-néha használunk, és még abban sem lehetünk biztosak, hogy képes arra a feladatra, amit elvárunk tőle, ez elég nagy rizikó. Az is kiderült, hogy az építőiparban használt nagyméretű szárítóventilátorok bérlése sem jó ötlet, mert a szükséges időtartam alatt nagyjából ki is fizetnénk a beszerzési árat. Végül sikerült egy kevésbé okos, de hihetően nagy teljesítményű, színpadi célra gyártott eszközt találni a Showtech SF-150 „személyében”, amiről természetesen semmilyen hazai tapasztalat nem áll rendelkezésre, de forgalmazó szerencsére igen. Ennél a beszerzésnél ismét kockáztattunk, mert a katalógusadatok alapján csak bízhattunk abban, hogy elég erős lesz a kívánt →

hatás előidézéséhez. A másik félelmünk az volt, hogy az eszköz saját hangja túlzottan zavaró lesz, és a szélvihar helyett egy ventilátort fog hallani a közönség. Ez a félelmünk szerencsére alaptalannak bizonyult. Miután megtaláltuk a helyét a díszletben, ahol szerencsére megmutatható volt, hiszen a romos, átépítés alatt álló kastély enteriőrjébe reálsan illeszkedett, már csak a pontos irányt kellett kitapasztalni. Ahogy a hurrikán közepén is viszonylagos nyugalom van, úgy itt sem a tengely meghosszabbításában van a legnagyobb szélérő, hanem egy kúppalást mentén. Természetesen a lehetséges három fokozatból a legerősebbet választottuk, de ez sem volt mindig elegendő. Rájöttünk arra, hogy ha a papírokat egy kicsit meghajtjuk, akkor légpárna képződik alattuk, és már úgy repülnek le az asztalról, ahogy azt a rendező elképzelte. Így gazdagodtunk egy újabb effektberendezéssel, ami ugyan csak direkt áramkörrel üzemeltethető, viszont elérhető árfekvésű.

Az előadásba bekerült még jó néhány eszköz, amelyek már játszottak valamelyik másik előadásunkban.

Logikailag itt a másik „légkeverőnek” kell következnie. Ez még a *12 dühös ember* című előadásunk hagyatéka, egy szinkronmotoros ősi ventilátor, amit le kellett lassítani, mert az alapfordulatszámot és az általa keltett szelet a színészek tartósan nem tudták volna elviselni. Atyai tanítómesterem, Poór Márton szállította a megoldást – mint oly sokszor – egy kisebb feszültséget adó transzformátorral. Így a szín-szos jelalak megmaradt, mégis sikerült legyengíteni a ventilátort. Rövid távon a dimmerrel való szabályozás is működhetett volna, de a többperces üzemidő alatt tönkretettük volna az eszközt. Az ipari elektronikai frekvenciaváltós szabályzás pedig túlzás lett volna.

A légtechnikánál maradván, a következő eszköz a ködgép, amittől azt várnánk, hogy egy adott pillanatban hangtalanul és azonnal homogén szmoggal tölti be a teret. Ilyen persze csak a mesében létezik... A hazai színházakban is igen sokféle berendezés fordul elő, némelyik már a milliós árkategóriában található. Ennek függvényében vannak tényleg egészen finom és egyenletes kibocsátásra képesek hazerek is. De még ezeknél is probléma, hogy hova telepítsük

► A bizonyíték bemutatása. A vetítés felülről történik: a színésznő és vetített képe.

őket. Ott, ahol zárt függöny mögött létrehozható a hatás, viszonylag egyszerűbb a helyzet, mert a közönség csak az „utántöltést” látja. Nálunk viszont szó szerint egy térben van a játék és a nézőtér. A legjobb, leghatásosabb befújási irány a nézőtér közepe alól adódott volna. Sikerült a székeket is úgy elrendezni, hogy a közönség lábát ne érje a kellemetlen „légáram”, a megjelenő effekt is hatásos lett, de Jordán Tamás igazgató az eszköz alapzajszintét jogosan kifogásolta... Pedig olyan jó ötletnek tűnt! Jobb híján végül is a díszlet egyik, másra nem használt erkélyéről ködölünk.

A szabadterben játszódó jelenet „elemeléséhez” viszont már a tervfelfogadaskor jelezte Attila, hogy „nehézfüstöt” szeretne használni. Ennek előállítása szárazjéggel viszonylag egyszerű, és a kapott hatás szép is, viszont a szükséges alapanyag tárolása, szállítása a szublimációs veszteség miatt bonyolult. Bár a közelben van a répcelaki üzem, ahol a szén-dioxidot bányásszák és a szárazjeget előállítják, az előadások ellátása még így sem egyszerű, mert a kapott „jég” egy része óhatatlanul elillan. Az effekt előállításához két, fűtőszállal ellátott hordóknak is van. A próbaidőszakban sikerült kitapasztalnunk, hogy az elvárt hatáshoz egy összetört „jégtégla” és egy zsák „nugget” szükséges, a víz kellő felmelegítéséhez pedig egy fűtőszál bekapcsolása a fogadófényvel együtt pont ideális. Így elég markáns effekt jelenik meg a nagy felületű, ujnyi átmérőjű hengerek révén, az utánpótlást pedig a méreteesebb törmelékek adják a téglából. Természetesen arra esély sincs, hogy a díszlet kastélyépületét eltüntessük, de elég markáns a változás a szabadtér illúziójának megteremtéséhez. (Még a próbálkozás időszakában sikerült összehoznunk az amúgy vicces, felfelé szálló nehézfüst-effektet! Ez ugye

fából vaskarika, de ha rendesen felforraljuk a vizet, akkor a földön hömpölygő fehér paplan helyett valami egészen más lesz az eredmény.) A CO₂-palackkal kiegészített vegyi füstgép beszerzéséről vagy bérléséről némi számolgatás után lemondtunk. Bár, aki rendszeresen és sokat használja, az nyilván más eredményre jut...

A premier után a szerző, mint ahogy a bevezetőben már céloztam is rá, külön kiemelte, hogy a darab végére hóesést képzelt el, de ezt még eddig sehol sem oldották meg. Nálunk az első ajánlat a klasszikusnak mondható, díszítők által mozgatott „félcső” volt, amiből papírdarabok hullnak. Ez a nagyteremben, kellő távolságról nézve jól is működik, de itt sokkal közelebb van a közönség, így a hatás nem hóesésnek tűnt, hanem papírnégyzeteknek, amik fentről potyognak. A konfettire átméretezett új eszköz legyártására már sem idő, sem energia nem volt. Ekkor jött a rendezői kérdés: és mit használnak a diszkókban? Szerencsére Boros Dániel világosító kollégám másodállásban lemezlovasként dolgozik, így hamarosan hozott egy kisebb „hógépet”. Azt tudtam, hogy ez az eszköz is hangos lesz, de az mindenkit meglepett, hogy bekapcsolása után mindannyian erősen köhögni kezdtünk. A problémát nem az adalék keverési aránya okozta, hanem nagy valószínűséggel az effekt előállításában főszerepet játszó textil, amely egy korábbi használat után bepenészedhetett. Miután „Bori” hozott egy másik készüléket, elértük a megfelelő hatást. A hangos zene elég jól elfedi a hógép zaját, így a zárókép hatásos lett, a két kinyíló ajtóban látszik a havazás, amit az ajtófélfákra szerelt LED-szalagok világítanak meg.

Ezek után, gondolom, már senkit nem lep meg, hogy vetítés is előfordul az előadásban. Egyrészt a „sötét változások” alatt, a teljes díszletfelületen, mint különféle mérnöki terveken

Moritz Rinke: Vineta Köztársaság

Rendező: Réthly Attila,
asszisztens Balogh Livia

Díszlettervező: Czigler Balázs

Jelmeztervező: Velich Rita

Hang: Szalacsy Tamás

Fény: Boros Dániel/ Horváth Toki Tibor

Mozgóképek: Varga Vince

Színpadmester: ifj. Bálint Gábor

Kellékes: Móri Csaba

Ügyelő: Schmidt Róbert

► A változás fényalapját a vetítés teremti meg!

alapuló animáció, másrészt egy csoportépítő tréning keretében egy karaoke-szöveg megjelenítésekor. Illetve egy alkalommal, amikor az egyik feldúlt szereplő megmutat egy bizonyítékot.

A felsoroltakhoz két projektort használunk, a díszletvetítéshez egy extrém nagy nyitási szöggel rendelkező oktatási célút és egy kisebb felületre dolgozó profitt. Az, hogy honnan, mit, mivel és hova fogunk vetíteni, az többször változott a kezdeti tervekhez képest, de a meglévő és a frissen beszerzett eszközökkel végül elértük a kívánt hatásokat. Persze itt is volt néhány „vargabetű"! A high-tech környezetben teljesen reális egy motoros vetítévászon használata. Egy ilyenrel már rendelkezünk, csak a rögzítését kellett megoldanunk a díszletben. Néhány hasznos tudnivaló azonban itt

sem árt. Anno a rendezői igény szerint csak a méret volt megszabva, illetve: „egy olyan, mint amilyen itt, az étteremben van, pont jó lesz!” Mint tudjuk, az ördög a részletekben lakik. Az interneten kiválasztott és megrendelt berendezés lassabban mozgott, és az infra távvezérlése sem akart megbízhatóan működni. A kétszeres árkülönbőség azért néha szolgáltatásbeli különbséget is takar... De ez most már nem okoz gondot, csupán a helyet kellett megtalálni, ahonnan az ügyelő mozgásra tudja bírni a vásznat...

A másik alkalommal, a bizonyíték bemutatásakor, az egyik színész nő valóban behoz egy projektort, de az üzembiztonság és gyorsaság miatt természetesen akkor is mi szolgáltatjuk a tartalmat. A vászonra dolgozó projektor a kicsit hátrébb lévő toljájtóra is tud vetíteni,

persze, ha valaki külön ezt figyeli, akkor kiderül a csalás...

Mivel a két projektor soha nem dolgozik egyszerre, így jó ötletnek tűnt az egyszerű VGA kimenetválasztó beiktatása. A komolyabbikban van „shutter”, ráadásul kábeles távirányítással, a díszletre vetítő meg úgys csak sötétben dolgozik, így majd nem lesz zavaró az általa adott fény a „fekete tartalmak” alatt. Persze ez sem lett ennyire egyszerű, mert ugyan a lejátszó-program folyamatos „terhelésnek” látta a kimenetválasztót, de az oktatási projektor nem szerette, ha váratlanul jelet kapott, mert akkor egy látható felvillanást produkált. A végső megoldás egy mechanikus sötétítő eszkábálása lett. A választó mint jelosztó működik, így nincs villogás az egyszerűbb berendezésen sem, és az éppen nem letakart kép pedig látszik. Ez a múltkori médiaszerveres eszmefuttatás után nem az, amire büszkék vagyunk, de működik!!!

A vizuális tartalmakat Varga Vince állította elő.

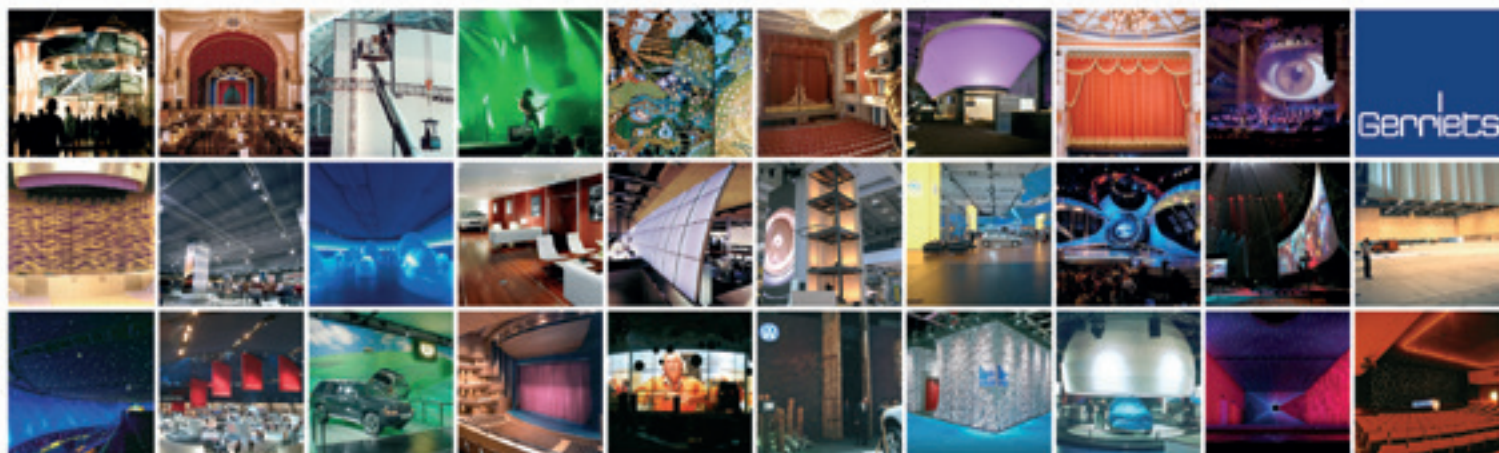
A többi világítástechnikai elem már külön említést nem érdemel, ilyenek a stroboszkóp, falikar, további LED-szalagok, díszletre szerelt „besütő” reflektorok, de beszerelni attól még természetesen be kell őket! Szerencsére nálunk nem túl gyakori az építés/bontás!

Természetesen a felsoroltakon kívül még van jó néhány effekt, ami a díszítők dolga az előadás során...

A szerzői instrukciók és a rendezői ötletek tárházából – ha nem is mindent, de – sokat megtudtunk oldani. És ebből a technikai probléma-és gephalmazból végül mégis sikerült a szükséges műszaki háttérrel közösen létrehozni a sikeres előadáshoz. Nemcsak a szerző, hanem a nézők is nagyon élvezték.

SIMON OTTÓ

Weöres Sándor Színház

Lámgmentes textíliák, Ékszerfüggönyök, Akusztikus és hangfogó anyagok, Effekanyagok, Fügönyök, Balettpadlók, Fügönymozgató rendszerek, Sínrendszerek, Nagy teherbírási, sínrendszerek, Fügönyajtó rendszer, Vetítévásznak, Vetítévásznak alumínium kerettel, Csévéltős vetítévászon, Végtelenített láncos függönyhúzó rendszer, Mobil színpad/pódium

The Drama Experience.

dLIVE

CClass

35%-kal kompaktabb, 100% dLive

Fedezd fel a digitális keverők következő generációját a dLive 96kHz-es XCVI processzálásával, valamint az intuitív Harmony UI és DEEP plug-in-ekkel.

Új, kompakt kategória.

3 új felület és MixRack

Tartozék 19" beépítőkeret a C1500 felülethez

128 bejárat / 16 effektív / 64 konfigurálható busz

Opcionális Dante, Waves, MADI + Optical kártyák

Teljes dLive-rendszer - applikációk, szoftverek, kiegészítők és távvezérlés

ALLEN & HEATH

WWW.ALLEN-HEATH.COM/DLIVE

AUDMAX

WWW.AUDMAX.HU

Gratulálunk!

A 2016. évi Magyar Teátrum díjakat látványos évzáró gálaműsor keretében adták át a Békéscsabai Jókai Színházban. Már az előző számunkban közöltük a díjazottak egy részével készült riportokat, amelyek sorát most a többiekkel folytatjuk.

Bojczán István műszaki csoportvezető, Békéscsabai Jókai Színház

1973. október 10-től vagyok hivatalosan a színháznál. Előtte hat hónapig próbaidősként dolgoztam. Díszítőként kezdtem, akkor a színházban a műszaki vezető Tarr Béla volt. Amikor ő Budapestre került, a munkáját Máté Ferenc vette át. Jelenlegi beosztásom, már jó néhány éve, műszaki csoportvezető.

A feladatom a színházi előadások és rendezvények különböző helyszíneken – például a Békéscsabai Vigadóban, a Padlás Színházban – való műszaki, technikai kiszolgálásának irányítása. A színházunknak hat játszóhelye van, abból öt az enyém, a nagyszínpadi színházi előadások műszaki feladatai pedig a színpadmesterhez tartoznak. Amikor a nagyszínpadon is van külön rendezvény, akkor azok műszaki lebonyolítása is az én feladatom. A repertoáron kívüli előadások és rendezvények műszaki megvalósítása, a nézőtér berendezésétől egészen a színpadképig, beletartozik a munkámba.

Négy évvel ezelőtt a színházunk felügyeletét átvette a város önkormányzata, és azóta a városi rendezvényeknek, ünnepségeknek és önkormányzati műsoroknak a műszaki lebonyolítását is én vezetem.

A Csabai Nyár rendezvényeinek keretében a Városházi esték című műsorsorozat zajlik. Ezen előadásoknak az egyik része a Városhá-

zán, a másik része pedig a Sík Ferenc Kamaraszínház udvarán van. Ha színházakat látunk vendégül, akkor a produkció technikai kiszolgálását a vendégzereplő színház saját műszaki gárdája oldja meg. Az egyéb műsorokat nekünk kell műszakilag előkészíteni és lebonyolítani. Ezekhez a produkciókhoz a színpadképet is én szoktam megtervezni. Így elég sokrétű lett a munkám, nemcsak a színház épületében, hanem szinte az egész városban vannak színház-technikai feladataim.

A Békéscsabai Jókai Színház üzemelteti a Szarvasi Vízi Színházat is, ami teljesen más, mint a közsínházak. Ez a vízi színpad az ország egyik legszebb szabadtéri színháza. Komoly feladat a kiszolgálása, mert szinte minden este más előadás van.

Nincs teljesen különálló műszaki csoportom, hanem a színházi műszaki dolgozók közül az aktuális előadásokhoz alkalmanként, előzetes egyeztetések szerint állítjuk össze a szükséges műszaki csapatot.

Munka mellett folyamatosan képeztem magam, először egy díszítői, majd egy pirotechnikai tanfolyamot végeztem el. Ezután a Színház- és Filmművészeti Főiskola műszakivezető-képző szakán színpadmesteri képesítést szereztem. Levizgáztam színházi munka- és tűzvédelemből is. Ezt a tanfolyamot Gáspár Károly, a Művészeti Dolgozók Szakszervezetének munkavédelmi főfelügyelője vezette. Itt ismerkedtem meg olyan színházi műszaki szakemberekkel, mint Kati Márton, a Debreceni Csokonai Színház műszaki vezetője és Szolga István a Szabad Tér Színházról.

Több nyáron át dolgoztam a Gyulai Várszínházban, ahol Bakó József volt a műszaki vezető, én pedig a színpadmester. Abban az időben ő volt a budapesti Nemzeti Színház műszaki vezetője, és tőle, valamint az előbb említett kollégáktól nagyon sokat tanultam a gyakorlatban. Az iskolában pedig Schmidt János színháztechnikai szakértőtől és Óvári Győzőtől, a Vígyszínház főmérnökétől tanultam meg alaposan ezt a szakmát.

Akikkel együtt jártam a főiskolára, azok ma már a különböző színházak középvezető beosztású műszaki munkatársai. A mai napig tartjuk a kapcsolatot, sokszor segítjük egymást műszaki, valamint technikai problémák megoldásában. Krizsán István a Szegedi Nemzeti Színház műszaki vezetője, Ignácz György a

Szolnoki Szigligeti Színház műszaki vezetője, Iszlai Zoltán a Tatabányai Jászai Mari Színház munkatársa, Rácz Ferenc a Szegedi Kisszínháznál színpadmester, Székely Tibor a Zalaegerszegi Színháznál dolgozik, velük még most is jól összetartunk. Nagyon örülök, hogy ilyen emberekkel hozott össze a sors. Radnai István igazságügyi szakértő is nagyon sokat segít a munkám során felmerülő kérdések megoldásában.

Negyvennégy év alatt a színház is rengeteget fejlődött technikailag és egyéb vonatkozásban egyaránt. A színházi előadások döntő többségében nagyon sok látványos technikai megoldást alkalmaznak. Ezekhez új műszaki berendezéseket használunk, melyeknek szakszerű üzemeltetése folyamatos tanulást igényel.

A díszlettervezők közül nagyon sokat dolgoztam Székely Lászlóval. Ebben az évadban is készít díszletet színházunkban Gogol: *Egy örült naplója* című előadásához, tehát ismét együtt fogunk dolgozni. Sok díszletet tervezett nálunk Csinádi István is, a Nemzeti Színház díszlettervezője. Az ilyen nagy tudású emberektől sokat lehetett tanulni.

Nekem az elvem az, hogy első a színház, és a második, sőt még a 26. is a színház. Ezzel a régi színházi műszakiaiak is mind így vannak. A színházunknál működik a Színitanház nevű tanfolyam, ahol színházi „háttér” szakmákat oktatnak. Gyakorlati órákon szoktam bemutatni a tanfolyam hallgatóinak színházunk műszaki berendezéseit, azok használatát és a bevált szakmai fogásokat.

2015-ben megkaptam a Magyar Köztársasági Érdemkereszt kitüntetését, 2016-ban a Teátrum díjat. Ezeket a kitüntetések a 43 éves színházi műszaki munkám elismerésének tekintem. Az első az egyik legnagyobb állami díj, a második pedig a legnagyobb szakmai díj. Erre a szakmai díjra a színházunk vezetősége és két vezető színésze javasolt, de az egész társulat tudott róla, egyetértett vele, és az utolsó percig mindenki titokban tartotta. Az állami kitüntetésemet a város vezetősége javasolta, és minden nagyképűség nélkül mondhatom, hogy Békéscsabán rengetegen ismernek, rendszeresen leszólítanak az utcán, hogy gratuláljanak. Nekem ez óriási megtiszteltetés, úgy érzem, hogy az egész színház és talán az egész város is melletttem áll. Csak hálát adhatok mindazoknak, akik, idáig eljuttattak és méltónak találtak ezekre a kitüntetésekre.

→ **Ignác György**
műszaki vezető,
Szolnoki Szigligeti Színház

Fiatalon, 1979-ben kerültem a Szolnoki Szigligeti Színházhoz mint színpadi díszítő. Pár év elteltével színpadmesteri megbízatást kaptam. Ebben a pozícióban hosszabb ideig dolgoztam. Érettségi után pár évvel jelentkeztem a Színművészeti Főiskola műszaki vezetői szakára, amit nagyon jó eredménnyel végeztem el. Ezután ki-neveztek a színház szcenikusának és műszaki vezetőjének. Jelenleg is ebben a beosztásban dolgozom.

Szcenikusa voltam többek között Csehov: *A meggyes kert* (2001), Gyurkovics Tibor: *Isten nem szerencsejátékos* (2008) című előadások szolnoki bemutatóinak. Játékeret terveztem Robert Harling: *Szépségszalon* című előadásához.

Műszaki vezetőként ötven műszaki dolgozó munkáját irányítom. Csoportunkba tartoznak a díszítők, világosítók, hangosítók, kellékesek, öltöztetők, fodrászok és egyéb műszaki dolgozók.

Felkérésre díszlettervezéssel is foglalkozom. Számos produkció díszleteit valósítottam meg.

▶ S.Ö.R. – Shakespeare összes rövidítve

Elsőnek Kovács Yvette Alidával közösen Igor Bauersima: *Párhuzamos világok* című előadásának díszleteit terveztem 2003-ban. Majd 2007-ben ugyanennek a szerzőnek az *Öngyilkos chat* című darabjához készítettem díszlettervet. Nagyon szeretem ezt a munkát, fantasztikus kihívás számomra. Egyre többször foglalkozhatok ezzel a tevékenységgel. Békés Pál–Várkonyi Mátyás: *A féllőly* (2009), Richard Harris: *Csupa balláb* és Dareo Niccodemi: *Hajnalban, délben, este* (2010), Lázár Ervin: *A Négyszögletű Kerek Erdő* (2011), Mészáros István: *Lift* (2012), Borgesson–Adam Lang–Donnel Singer: *S. Ö. R. Shakespeare Összes Röviden*, Kiss József: *A boldog (utolsóból első)* (2013), Tömöri Márta–Kocsmáros György: *Cszmás Kandúr*, Lyman Frank Baum–Schwajda György: *Óz, a nagy varázsló*, Mark Dunn: *Őt nő az esőben*, valamint a *Marcella-show* (2014), *Könyvtári Capriccio* (2015). A jelenleg is a színház műsorán látható 2016-os bemutatók közül Hadar Galron: *Mikve* és Heltai Jenő: *Naftalin* című előadások díszletei voltak a legutóbbi tervezői munkáim.

A színházunk technikai felszereltsége a „tudjuk még használni” kategóriába tartozik. Működik, de felújításra szorul. Remélem, sikerül a közeljövőben a legjobban elhasznált eszközöket kicserélni korszerű újakra.

Arról, hogy kapok egy kitüntetést, a színház igazgatójától, Balázs Péter igazgató úrtól értesültem. A Teátrum díjat, ezt a fantasztikus elismerést a Békéscsabai Jókai Színházban egy csodálatos gálaműsor keretében vehettem át.

ELIMEX
 1131 Budapest, Róth Ferenc utca 108.
 Tel: +36(1) 239-6270 Fax: +36(1) 451-0560
 info@elimex.hu www.elimex.hu

Passion
 For Performance,
 Perfection and People.

K&M KÖNIG & MEYER
 Stands For Music

Szaniszló Tamásné
jelmeztárvezető, jelmezkivitelező,
Egri Gárdonyi Géza Színház

1977–1985 között végeztem általános iskolai tanulmányaimat a füzesabonyi 2. sz. általános iskolában. Az iskola elvégzése után, 1985–1988-ig az Egri Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézet tanulója voltam dísnövénykertész szakon, és itt szereztem szakmunkás-bizonyítványt. Az iskola elvégzése után a szakmamban kezdtem el dolgozni, az akkor még Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola kertészetében. Négy évig dolgoztam itt, a kertészeti csoport megszűnése után, 1992-ben kerültem az Egri Gárdonyi Géza Színházhoz öltöztetőnek. Még a kertészeti évek alatt kezdtem el levelező tagozaton 1990-ben, a Gárdonyi Géza Szakmunkások Szakközépiskoláját, ahol 1994-ben érettségiztem. 2001-ben megszületett a kisfiam, akivel 2004 tavaszáig gyesen voltam. 2005-től jelmeztárvezetőként, kivitelezőként dolgozom.

A színházi munkám kezdetén öltöztetőként nagyon sokat tanultam akkori főnöknőmtől, Monostory Marytól. Minden jelmezzel kapcsos-

latos színházi szakkifejezést, a szakma csínját-bínját tőle lestük el. Máig a tőle tanultakat kamatoztatjuk a kollégákkal. Öltöztetőként mindig precíz, a színészek igényeire maximálisan odafigyelő munkára törekedtem, valószínűleg ennek köszönhető, hogy rám gondoltak, amikor megüresedett a tárvezetői poszt.

Stylistként 2007 őszétől tevékenykedem. Eddig közel húsz produkcióban – elsősorban mese- és táncprodukciókban – segítettem a rendezők, koreográfusok munkáját.

Jelmeztárvezetői feladataim közé tartozik a négy fő öltöztetőből és egy fő mosónőből álló kis csoport napi munkájának koordinálása, ellenőrzése. Próbaügyeletek, raktárrendezési, jelmezkeresési feladatok kiosztása, valamint, a közsínházon kívüli tájelőadások előkészítése, tájszékény bepakolásának, jelmezeknek az ellenőrzése és természetesen az aznapi előadás jelmezeinek „színpadkész” állapotba hozása – ezek a tár dolgozóinak feladatai.

Kivitelezőként nagyon sok neves jelmeztervező jobbkezeként munkálkodom. Feladatomban összefogni a jelmeztérvező munkáját, konstruktívan együttműködni a jelmeztervezővel és a színház szabótárával. A jelmeztérvek alapján a szabótár részére a varráshoz szükséges anyagok, segédanyagok, eszközök beszerzése, szintén a feladatomban. Munkám során néhány alkalommal belekóstolhattam a jelmeztérvezésbe, ami révén sok érdekes módszert és eszközt kipróbálva, felhasználva, a szakmám újabb szegmensét ismerhettem meg, sajátíthattam el.

Ha lehetőség van rá, megpróbálok régebbi jelmezeket felhasználni a készülő produkciókhoz, a színház több mint 35-40 ezer jelmezt tartalmazó raktárkészletéből. Ez nemcsak költségmegtakarítást jelent, hanem azért is fontos

számomra, mert a raktározási körülményeink nem mondhatók ideálisnak. Kevés a hely, bár a színház épületén belül is próbálunk minden talpalatnyi helyet kihasználni jelmezeink tárolására. A gyarapodó készlet elhelyezése egyre nagyobb terheket ró a jelmeztárra.

Színházon kívül három raktárhelyiséggel rendelkezünk, ebből az egyik csak járművel közelíthető meg. Ez megnehezíti a napi feladatok ellátását, mert a színházi autót használtat más táruk szállítási igényéhez kell igazítanunk. A raktárak aránylag jó állapotúak, bár nem mindegyikben van fűtés, de ennek káros hatását a jelmezekre még nem tapasztaltuk. A jelmezek elhelyezése Dexion-Salgó polcokon dobozokban, vagy fiókos szekrényekben és állványokon történik. Színházunknál nincs külön raktáros, így a raktárak folyamatos rendben tartása is a mi feladatunk.

A Gárdonyi Géza Színháznál eltöltött sokéves munkámat a színházam társulata 2015-ben az „Évad műszaki dolgozója” címmel jutalmazta, ami nagyon értékes elismerés volt a számomra, hisz a kollégáimtól kaptam.

A Magyar Teátrum díj elnyeréséről Blaskó Balázs direktor úrtól értesültem. Nagyon megtisztelőnek érzem, hogy színházam vezetősége és a két neves jelmeztervező – Rátkai Erzsébet és Szakács Györgyi – akik szintén jelöltek erre a díjra, ilyen nagyra értékelték a színháznál végzett munkámat. Úgy gondolom, hogy a Magyar Teátrumi Társaságnak a színházi háttér dolgozók elismerésére alapított díja nagyon szép kezdeményezés. Így a kulisszák mögött dolgozók is kapnak visszajelzést arról, hogy jól végzik a munkájukat, és a színházuk vezetői meg vannak elégedve a szakmai hozzáértésükkel.

Lejegyezte:
KÁRPÁTI IMRE

Fedezd fel a LEOPARD-ot
és a 900-LFC-t!

Meyer Sound

chromasound

TEC

Gratulálunk!

Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere, valamint Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár a nemzeti ünnep, március 15-e alkalmából állami művészeti díjakat adott át 2017. március 14-én.

Magas színvonalú munkája, példamutató tevékenysége elismeréseként **Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozat** kitüntetésben részesült:

Wagner Károly hangtechnikus, a Madách Színház videotár-vezetője.

Színvonalas munkájáért **Magyar Bronz Érdemkereszt polgári tagozat** kitüntetését vehette át:

ifj. Stadler Ferenc, a Szegedi Kortárs Balett világitástervezője.

Kiemelkedő művészeti tevékenysége elismeréseként **Jászai Mari-díjat** vehetett át:

Tresz Zsuzsanna, a pécsi Nemzeti Színház díszlet- és jelmeztervezője.

A magyar művészet értékeinek gyarapítása érdekében végzett magas szintű, igényes teljesítménye elismeréseként **Magyarország Kiváló Művésze** díjban részesült:

Tordai Hajnal jelmeztervező, Jászai Mari-díjas (2005), Érdemes Művész (2012), a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

Kitüntetésének alkalmából kérdeztem

Tordai Hajnal művésznőt

Az Operaházban kezdtem a pályafutásomat, 1966-ban. Nagyon fiatalon kerültem Márk Tivadar mellé, és 11 évet töltöttem ott, jelmezeket festettem a festőműteremben. Tulajdonképpen festészetet tanultam, de az Operaházban „meg lettem fertőzve” a zenével, a színházzal, az operával. Életem legtermékenyebb, legszebb időszakom volt. A színházművészetből a legtöbbet az Operaháztól kaptam, Márk Tivadartól, Makai Pétertől, Forray Gábortól.

Az Operaházat 11 év után elhagytam, mert az élet úgy hozta, hogy az első rekonstrukciója akkor volt az Operaháznak, Márk Tivadar és Forray Gábor is azt mondta: „álljak a saját lábamra”.

1978-ban ajánlatot kaptam a Győri Színházról, az akkor felépült új épületbe, ahol háromtagozatú működés indult, zenés műfajok, prózai színház és balett. A balett-tagozat jelmezeit Gombár Judit tervezte, az opera, operett, musical és a prózai darabok jelmeztervezésére pedig én kaptam felkérést. 17 évet töltöttem el a Győri Színháznál. Rengeteg előadás jelmezeit terveztem, nagyon szerettem ott lenni, egy kicsit győrinek is éreztem magam. Szeretem a várost, és szeretem a színházát is, mert a vidéki színházak olyan különleges, családi légkörűek. Azért is szeretek vidéken dolgozni, mert ott még megvannak a régi szakemberek, a fiatalok pedig tőlük megtanulják a szakmát. Felnevelkedik a vidéki színházban egy új színházi kivitelező-generáció, élnek-halnak a színházi munkáért, és igazán szép jelmezeket készítenek. Győrben komoly operakultúrát vezetett be Bor József, a színház rendezője és Csala Benedek karmester.

1993-ban Sík Ferenc szerződöttem a Nemzeti Színházhoz, ami azért volt csábító, mert két olyan tervező után kerültem oda, mint Schaffer Judit és Vágó Nelly.

Györhöz képest a Nemzeti Színházban egy egészen más világ fogadott. Az ország első színházában lenni és elfogadtatni magamat olyan nagy színészekkel, mint Bessenyei Ferenc, Agárdi Gábor, Sinkovits Imre, Kállay Ferenc, nagy dolog volt. Amikor odakerültem a Nemzeti Színházhoz, akkor Sinkovits Imre nagyon finoman azt kérdezte tőlem, hogy nem haragszom-e meg, ha ő „Nellykének” szólít! (Vágó Nellyhez volt szokva.) Mondtam, hogy nem, sőt, megtiszteltetésnek veszem. Körülbelül 3-4 év telhetett el ezután, amikor Hajnallá változtam, tehát valahogyan mégis a szívébe fogadott.

Tulajdonképpen a „hagyományörzés” itt ragadt rám. Akkor a Várszínház volt a Nemzeti kamaraszínháza, ott kezdtem el kiállításokat készíteni. Ez a színház igénye volt, én pedig nagy örömmel láttam el ezt a feladatot is. Az első a Nagyajtay Teréz-kiállítás volt, majd Madách Imre következett.

Iglódi István igazgatása alatt kezdett a Nemzeti Színház musicaleket színre vinni, ami nagyon az én világom volt, mert mindig is a

► Éjjeli menedékhely, 2001. Új Színház

zenés színházat szerettem. Az egyik legemlékezetesebb alkotásomnak a *La Mancha lovagját* tartom a mai napig. 2000-től Pesti Magyar Színházként működünk tovább. Amikor Iglódi István 2009-ben meghalt, elmentem nyugdíjba. De azóta is folyamatosan dolgozom, talán egy kicsit kevesebbrel is beélném, mert állandóan „dolgozik a fejem”, és egyik helyről a másikra „repülök”. Több mint 500 színdarab, opera, operett és musical jelmeztervét készítettem el.

Egész eddigi életemben folyamatos munkakapcsolatban voltam Verebes Istvánnal. A Radnóti Miklós Színháznál pár évet dolgoztunk együtt, de amikor Nyíregyházán volt, akkor is terveztem a rendezéseihez jelmezeket. A *Szent Johanna* című előadással az Év Jelmeztervezője díjat kaptam a POSZT-on, 1996-ban. Ugyanitt a Huszti Péter által rendezett *Üvegcipő* előadásához is terveztem jelmezeket.

A Nemzeti Színház jelmeztárát sok-sok évvel ezelőtt elkezdtem feldolgozni. A színháznak csodálatos, 150 éves jelmezzraktára van. Ami egyre rosszabb helyre került, először a Színházak Központi Műhelyének épületében volt, és ott még gondos jelmeznyilvántartás volt. A műterem megszüntetésével átköltöztették a jelmezzraktárt az Operettszínház padlására. Ott még mindig nagy rendet tartott a két raktáros. Később azonban átkerültek a jelmezek a Kőbányai Sörgár területén egy pléhbarakkba, ahol elkezdtek vizesedni és tönkremenni. Ott

már csak egy jelmezzraktáros maradt, aki egyedül nem bírta a munkát. A kialakult állapotok botrányossá váltak. Erről a helyről az épségben megmaradt jelmezek átkerültek az új Nemzeti Színház raktárába. Tehát, ami megmentődött, az most a Nemzeti Színház épületében van, jó körülmények között. A Nemzeti Színház jelmezzraktárában található olyan jelmezek, amelyekből még el lehet lesni egy-egy, ma már nem ismert jelmez készítésének módját, csak érdekfűzés, a pálya iránti elkötelezettség kell hozzá.

Ebből az anyagból, Jordán Tamás igazgatósága idején, a Nemzeti Színház történetéről készült kiállítást végigvittük az összes megyében. A kiállítást Kávási Klára irányításával, aki a Nemzeti Színház archívumának volt a vezetője, valamint egy díszletfestő barátommal együtt vittük körbe az országban. Úgy gondoltuk, hogy nemcsak a pestieknek van joguk ezt látni, hanem az országban mindenhol. Ez egy óriási vállalkozás, gyönyörű utazó tárlat volt.

Úgy gondolom, hogy ez a misszió hozzátartozik a felelős színházi emberek feladataihoz, az életünkhöz. Amikor Jordán Tamás volt a POSZT igazgatója, akkor rendszeresen készítettünk akár 4-5-6 kiállítást is Pécsen. Ott igyekeztem a színházi szakmákat megjeleníteni. Volt kiállítás színházi cipőkből, kalapokból és maszkokból.

Még az idej POSZT-ra is készítek egy kiállítást: *Bohócok és bolondok* címmel, a PIM-OSZMI intézményével közösen, Gajdó Tamás színház-történész segítségével. Ehhez rekonstruálunk két nagyon szép commedia dell'arte ruhát is.

Mind a két színházat alaposan megismerhettem, a Nemzeti Színházat és az Operaházat is. Akkoriban az volt a szakma legnagyobb megtiszteltetése, hogy ennek a két intézménynek a jelmezműhelyében dolgozhatott valaki. Ennek az időszaknak legalább 25 éve vége, először

Schäffer Judit kezdte el megfűjni a „vészkürtöt”, utána Vágó Nelly mondta, hogy nagy bajok lesznek, most pedig Rátkai Erzsébettel közösen mondjuk, hogy nagy a baj! Először is meg kellene fizetni ezeket a szakembereket. Szívügyem, hogy ne sorvadjanak el a speciális „kézműves” színházi szakmák. Ha nem történik hamarosan valamiféle változás, akkor be fog következni, hogy a színészek kínai tornacipőben és ruhákban fognak megjelenni a színpadokon. Nem lesz, aki egy fűzöt megvarrjon vagy egy díszletet megfessen. Annak idején morogtunk ugyan, mert akkor nem nagyon tetszett, de mégis jó ötlet volt a Színházak Központi Műterme. Igaz, sok dolguk volt, de mégis minden időben elkészült, és jó szakemberek végezték el a munkákat. Most pedig: egy-egy nagy műhelyben fantasztikus összegekért vállalják el a díszlet- és jelmezgyártást. Arról nem is beszélve, hogy a Nemzeti Színháznak létezik üzemháza, de soha nem „üzemelték” be, jelenleg jelmezzraktárnak használják!

Szabadidőmben méhviaszból kis szobrokat készítek, de ez igazán csak játék. Szeretnék újra elkezdni festeni. A jelmeztervezés mellett az utóbbi időben a jelmeztervezés múltjával is foglalkozom.

Elhatároztam, hogy azoknak a díszlet- és jelmeztervezőknek emléket állítva, akik kivételes művészi munkát végeztek, azokról legalább egy kis „jelet” szeretnék hagyni. Ezért a Színház-tudományi Intézettel (PIM-OSZMI) karöltve könyvsorozatot szerkesztünk. Most éppen az ötödik kötetnél tartunk. A scenika sorozat ötödik kötetét Forray Gábor látványtervező munkásságának szentelnék.

Néhány éve a Milánói Scala előadásán jártam, és a színház shopjában bukkantam rá olyan kis könyvecskékre, amelyeket a Scala ter-

► Pillangókisasszony, 1995. Debreceni Csokonai Színház

vezőinek munkáiból készítettek. Megtetszett, és elhatároztam, hogy ilyen a magyar díszlet- és jelmeztervezőkről is készítek. Turnai Tímeával, a Színház-tudományi Intézet munkatársával közösen Márk Tivadar munkásságáról állítottuk össze az első könyvet. A második album Nagyajtay Terézről készült. A könyvsorozatban a következő tervezőnk Vágó Nelly volt. Majd Vogel Eric következett, az élet, a női szépség illusztrátora. Tervem, hogy a sorozatba bekerüljön Gombár Judit, Schäffer Judit, Csányi Árpád és számos jelentős alkotó.

Külön ajándéknak tekintem az élettől, hogy a Magyar Képzőművészeti Egyetemen oktatók mint óraadó tanár. Nagyon szeretem ezt a feladatokat is. Ámulattal vagyok a gyerekek fantáziája és kreativitása iránt. Érteni kell a színdarab olvasáshoz, illetve -értelmezéshez, hogy hogyan lehet áttenni az írott szöveget látványvilággá. A hallgatónak tudni kell prezentálni az elképzeléseit és kiállni azok mellett. Kontaktust kell teremteni a rendezővel, színészekkel úgy, hogy ne küzdelem legyen a munka, mindehhez hatalmas empátikus készség és feltétlen odaadás szükséges.

A színház rendkívüli alkotói folyamat, egy közös játék. Amikor megkaptam ezt az elismerést, így köszöntem meg a színházi alkotótársaknak: közösen értük el ezt az eredményt, ezért ez a megbecsülés nem csupán az én díjam, hanem mindannyiunk elismerése.

Lejegyezte:
KÁRPÁTI IMRE

A kitüntetett művészeknek gratulálunk, további munkájukhoz jó egészséget és sok sikert kíván:

a Szerkesztőség

► Néma revolverek városa, 2005. Magyar Színház

Modern technika klasszikus köntösben

Ritkán ünnepelhetjük egy új színház megnyitását... Április 20-án viszont ez történt, bemutató előadásával megnyílt a Kálmán Imre Teátrum! A Budapesti Operettszínház a Pesti Broadway egykori patinás létesítményében – amely az utolsó kilenc évtizedben Moulin Rouge néven volt ismert – új játszóhelyet nyitott. Az esemény alkalmával Somfai Pétert, az Operettszínház műszaki igazgatóját kerestük meg, és a felújított játszóhely színpadtechnikai megoldásairól kérdeztük.

Az egykori legendás Somossy Orfeum építészeti megoldásaihoz részben visszatérve, a két színházterem előcsarnokát összenyitották, hangulatos kávézót alakítottak ki. Az orfeum hajdani télikertjét most Kálmán Imre Teátrum néven, 190 fős kamarajátszóhelyként nyitották meg. Az átépítéshez 450 millió Ft állt rendelkezésre, amelynek nagyobbik részét a színházat fenntartó állam, míg 50 milliót a főváros biztosított.

Hogyan sikerült a hajdani mulatóban a színpad modernizálása?

Megpróbáltunk nagyon korszerű eszközöket beépíteni. Elsősorban a mai előadásaink miatt, de más oka is van. A hely szelleme is kötelez.

Az 1894-ben megnyitott épület akkoriban minden szempontból a legmodernebb volt. A Somossy Orfeum volt Magyarország első, kizárólag villanyvilágítással szerelt színháza. 116 izzó volt a nagy színháztermi csillárban, és a teljes színpadi hatásvilágítás is elektromos volt.

A mai Kálmán Imre Teátrum annak idején a Somossy Orfeum télikertjeként nyitotta meg kapuit. A színház Nagymező u. 17-es főbejáratától jobbra eső kávéházon átmenve lehetett az akkor üvegtetős terembe jutni. Egy különleges, varázslatos hely volt, a pálmafák között megbúvó asztalok mellett piros és fehér fényű villanyvilágítás működött, ragyogó fényerővel.

Somossy Károly, a tulajdonos-építető-igazgató számára nagyon fontos volt a művészet mellett a technika is. Jó példák vannak erre. A villanyvilágítás mellett említendő, hogy alig négy hónappal a Lumière testvérek párizsi, első nyilvános filmvetítése után itt, a télikertben volt az első hazai filmvetítés. Az eseményen számos híresség, többek között Ady Endre és Tisza István is részt vett, és el voltak ragadtatva.

Somossy nevéhez kötődik a méltatlanul a feledés homályába merülő Konstantinápoly nevű szórakozónegyed is. A korát sok szempontból megelőző komplexum a mai Petőfi híd budai oldalánál, a lágymányosi lapályra épült, a Duna kiszélesedésében. Innovatív módon előre gyártott elemekből, illetve gyorsan és praktikusán, nagyrészt díszlettechnológiájú koncepció alapján készült. 1896-ban nyílt meg, és a színpadok, mulatók mellett még naponta elsüllyedő, majd az előadásra újra kiemelkedő csatahajót is fel-

► Az Operettszínház és a Kálmán Imre Teátrum közös homlokzata esti megvilágításban

vonultatott – a kor legjobb pirotechnikai effektusai mellett. Két év után Somossy vállalkozása sajnálatos módon csődbe ment. Két okból: a hitelezők mellett a vizuális újdonságnak számító villanyfényre nagyon ráizguló szünyogok tömegei is a vesztét okozták.

Ilyen történelmi előzmények után pláne köteleességünk volt a magas színvonal – a technikában is. Szerencsére, noha a Kálmán Imre

Teátrum béüzemlése és átadása nem volt egyszerű, de problémamentesen zajlott le.

Mi okozta a nehézséget?

A színpad kicsi, alig 40 m²-es a játéktér, a belmagasság pedig csak 5, illetve néhol 6 méteres. Ezekkel a cseppet sem könnyű adottságokkal indultunk neki az építkezésnek. Az előszínpadot

► A Teátrum Café belső tere

úgy kellett kialakítanunk, hogy ne válassza ketté az impozáns teret. Lőrinczy György főigazgató úr kéréseinek megfelelően többfunkciós teret kellett kialakítanunk, ami gyorsan módosítható. A színpadnak pedig meg kell felelnie Kerényi Miklós Gábor művészeti igazgató magas igényeinek.

A rendelkezésre álló idő ráadásul mindig szűkös volt, pláne a közbeszerzési eljárásokat is figyelembe véve.

Melyek a színpadtechnika előnyei?

A színpad alatt szerencsére van egy 4 m magas tér, bár sajnos csak 3,2 m szélességben. Ebbe az elsőre nem túl kicsinek tűnő, de valójában igen gyorsan megtölthető térbe építette be a Dobai Hidraulika a süllyedőket és a forgószínpadot. A méreteknek az épület adottságaihoz kellett alkalmazkodni, de a lehető legjobb színpadkiszolgálásra lettek tervezve. Dobforgót nem tudtunk alkalmazni. A süllyedők hidraulikus mozgatásúak, csendesek.

Hátul két db 4 m széles, felfelé mozgó keskeny süllyedő kapott helyet. Az első 32 cm mély, és díszlet építhető bele, a hátsóban pedig egy LED-fal lakik.

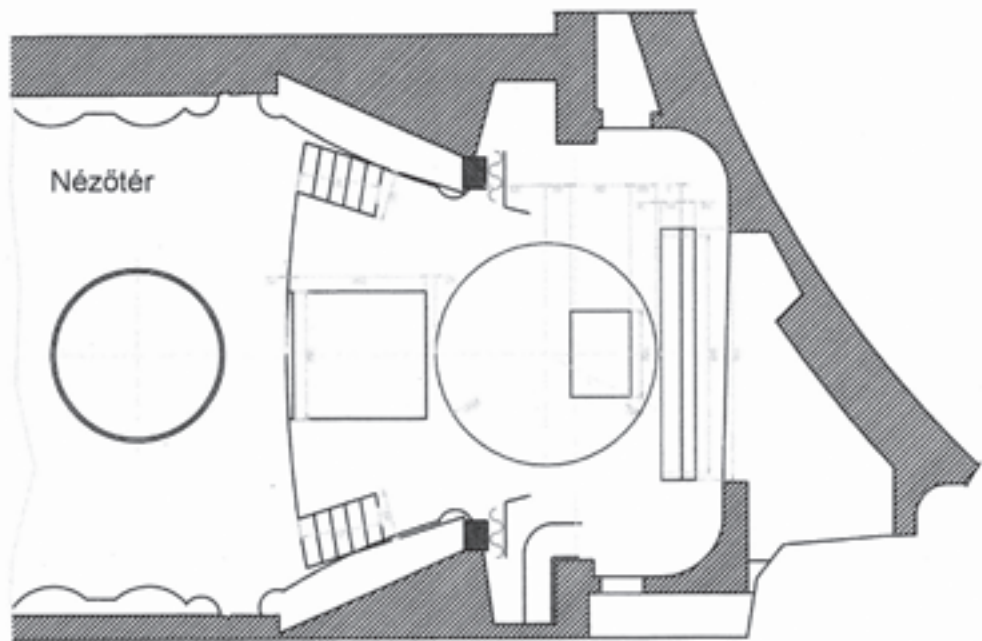
Az előfüggöny vonalában egy 3,6 m-es átmérőjű forgószínpad működik. Utóbbiba egy 1,4 m²-es, elég különleges süllyedő került. Csúszó fedlap van a forgóban, majd, ha a süllyedő felérkezik letről, ki tud parkolni egy második fedlappal, amin a felküldött díszlet van. A süllyedő leengedése után pedig újra foroghat a forgó, már a felemelt díszlettel együtt.

Legelőre egy közel 2x2 m-es süllyedő fog kerülni, mely a pinceszint és a színpadszint között mozog. Ez utóbbi a színpadi hatások mellett az épületet is kiszolgálja, például itt lehet igény esetén levinni a nézőtéri székeket és a mobil dobogókat a pincébe. Ez még ebben a pillanatban nincs kész.

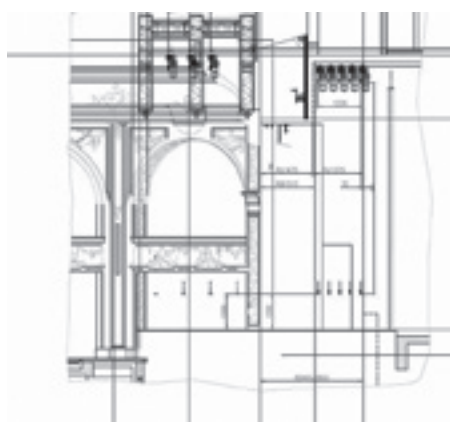
Eredetileg a színpadon volt egy zenekari süllyedő, – mint kiderült, működésképtelen – de annyira, hogy tíz évvel ezelőtt a légtechnika csöveit átvezették rajta, mert úgysem mozgott. Ezt szerettük volna esetleg megtartani, de végül nem lehetett gazdaságosan rendbe hozni. A másfél évtizedes diszkóként való üzemelés egyébként mindenhol meghagyta a nyomait, nagyon sok minden hiányzott.

A felsőgépészetet a Színpad Automatika Kft. telepítette. A rendszertervező Bálint József, az elektromos tervező Járdán József, a gépészeti tervező pedig Farkas László volt.

A hátsó színpadon 5 gépi díszlethúzó kapott helyet, az előszínpadon viszont nehézségekkel találkoztunk. Szerettünk volna ide is díszlethúzókat, azonban a – valószínűleg még eredeti – annakidején üvegterőt tartó rácsos szerkezet nem volt terhelhető ilyen mértékben. Más megoldást kellett találni. Így kiépítettünk hat talpalási pontot, amire egy, a Metallum Tech

► A színpad alaprajza

► Felsőgépészet

által gyártott mobil rácsos tartószerkezetet helyeztünk. Gyakorlatilag a plafon alatt van az előszínpadi díszlethúzókat függesztési pontja, valamint a bontható, függöny műportálé. Olyan a színe, hogy diszkrétan beleolvad a háttérbe.

Különlegesség, hogy a nézőtérben is van egy forgószínpad – ez az egyetlen gép, ami volt eredetileg is, és most is működik.

Az, hogy „üres színpadról” indultunk, számos előnnyel járt. Úgy alakíthattuk ki a gépeket, hogy egymással a lehető legjobb összefüggésben legyenek, ne akadályozzák egymást.

A világítási rendszer elemeit a Lysis-Project Kft. Tatarek Péter vezetésével szállította. Az eszközpark alapja a MAC Quantum LED-es robotlámpái, 12-12 db spot és a wash típus.

A legfontosabb szempont az volt, hogy a jó CRI-értékű LED-es lámpák mellett hagyományos, 3200 K fényvetők is legyenek. Ezzel a vegyes felállással természetes színeket, barátságos és szélsőséges képi világokat is létre lehet hozni.

Ugyanakkor a modern lámpák ezekben a távolságokban nagy fényerővel tudják megvilágítani az elképzeléseket. A LED-lámpák additív színkeverése és a megfelelő lumene miatt a legtöbb színárnyalatban nagyon nagy fényerőt tudunk elérni. 2017-et írunk, fémhalogén gép már nincs is, csak a két fejjép. A lámpák alap-

vetően csendesek, de a néma csendben is teljesen csendes üzemmód a fényszabályozóról még pluszban is állítható (grandMA2 Light). Természetesen a csökkentett fordulató ventilátorüzemet nem használjuk folyamatosan, hanem csak az előadások csendes részeinél.

A fényvetők elhelyezésénél arra próbáltunk figyelni, hogy a lehető legkevesebbet lássanak belőle a nézők. Nemcsak azért, hogy a lencsék elsődleges, direkt fénye ne vonzza oda a tekintetet, hanem azért, hogy a lehető legkevesebb felületen takarjuk ki az építészetet, meghagyva a klasszikus hangulatot.

A Sándi Balázs vezető hangmérnökünk által tervezett line array rendszer hangszórinak is úgy kellett a térbe illeszkedni, hogy vizuálisan ne legyen a tömegük zavaró, mégis tökéletes hangképet biztosítsanak. Különösen érzékeny az a probléma, hogy a hangszórók a színpad elejétől csak 2 méterrel hátrébb kaphattak helyet. A színpad elején kisméretű frontsugárzók segítik az első sorok tökéletes zenei élményét. A hangtechnikai eszközöket a Bluesound és a Chromasound szállította.

A zenekar a baloldali, színpad melletti páholyba került. Mivel így akusztikailag aszimmetrikus teret kaptunk, a lehető legnagyobb hangtompítással és hangnyeléssel, valamint hangosítás használatával operáltunk. Zenés színház lévén, a teremakusztika külön hangsúlyt kapott. 110 m² hangnyelő felületet telepítettünk, valamint a függönyöknél is előnyben részesítettük az akusztikailag értékelhető helyeket és anyagokat.

Környezetvédelmi szempontból is nagy előrelépés történt. A mikroportrendszerünk nem elemes, hanem akkumulátoros, így nagy mennyiségű elem használatát tudjuk mellőzni. A hangpult típusa: Midas pro II., a mikroportoké pedig Letrosomics.

A süllyesztőbe épített LED-fal 6 mm-es pixeltávolságú, ami alkalmas arra, hogy az első sorból már szinte tüéles képpé olvadjon össze. A rendszert az Amara Kft. telepítette. Komoly precizitás jellemzi őket, a gondos előkészítés

► A felújított nézőtér részlete

→ után gyakorlatilag négy óra alatt betelepítették és beüzemelték a berendezést.

A díszletek beszállításához, és a jó használathoz több ponton is összenyitottuk a két épületet. A színpad hátulján kapott például helyet a "Keró" átjáró. A színpad a nézőtér szintjéhez képest csak 1 méterrel magasabb, ez eredeti adottság. Az ideális magasság 20-40 centivel több kellett volna legyen, de mivel így is kevés a színpad belmagassága, nem emelhattuk meg. A nézőtér jó látási viszonyaihoz mobil dobogórendszert használunk.

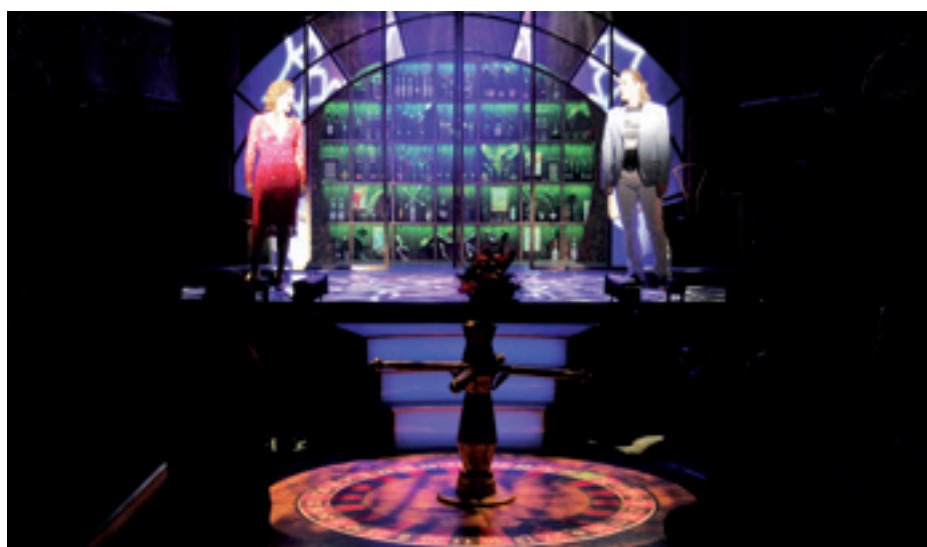
Milyen az új technikai rendszerrel dolgozni?

A Kálmán Imre Teátrum első bemutatója a Kero által rendezett *Riviera girl* volt, mely a *Csárdáskirálynő*nek a New Yorkban, a Broadway-n 1917-ben bemutatott változata. A produkció világitástervezőjeként is közreműködtem, így azt gondolom, számos irányból teszteltem a „próbarepülést”. Azt nem állítom, hogy nem volt kapkodós és sűrű néha a lét, de nagyon élvezetes és jól használható a technika, szerencsére minden területen.

A klasszikus, varázslatosan kinéző terem a legkorszerűbb technikával működik. Számos trükköt és zavarba ejtő technikai megoldást tervezünk a bemutatóinkban használni ezen a helyszínen...

Élvezted a munkát, vagy inkább stresszes volt?

Egyértelműen élveztem. Az Operettszínház folyamatosan elképesztő hajtásban van, évi 30-40

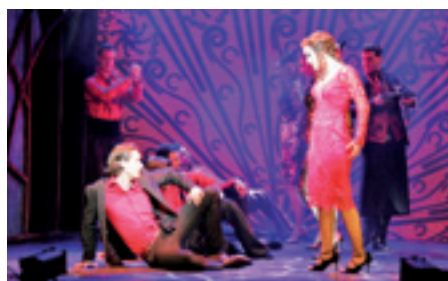
► Kálmán Imre: *Riviera Girl* c. előadás (Lévai Enikő és György Rózsa Sándor)

kitelepüléssel, turnéval. Így elég komoly rutinunk van abban, hogy hogyan kell időre elkészülnünk. Én ezt is egy ütemezett projektként kezeltem, talán az lett volna a meglepő, ha elcsúszunk. Az Operettszínház 2000-ben zajló felújításakor pedig műszaki szakértőként segítettem az akkori munkát, így most már kevés meglepetés ért...

A kollégáink szépen fokozatosan vették át a hatalmat a helyszínen. Számos befejező mozza-

nat még rájuk hárult, ami azért is jó volt, mert így képbe kerülhettek a hely megoldásaival. Külön dicséret illeti Sándi Balázs vezetésével a hangtechnikus kollégákat, akik heteken keresztül nagyon sokat dolgoztak a színpad és a rendszer kitűnő használhatóságáért, de a világosítók, Dreiszker József vezetésével is kitettek magukért. Fontos és megköszönni való szerepe volt Oláh Sándornak, a színpadfelügyelőnknek és csapatának, illetve az üzemeltetési vezetőinknek, Foczmán Istvánnak és Henter Györgynek.

Sok sikert és szép, érdekes munkákat kívánunk az új játszóhelyen!

► Jelenet a *Riviera Girl* előadásból, háttérben a LED-fal

A Fény Mestere – Master of Light 2016

nívódíj győztesei

FOTÓK: CSÁNYI KRISZTINA

► A Fény Mestere 2016 nívódíjat a Healium Decoration csapata nyerte

2017. február 22-én gálaműsor keretében hirdették ki a világításkultúra fejlődését támogató nívódíj nyertesait. A tavalyi évben tapasztalt kedvező szakmai fogadtatás után második alkalommal lehetett pályázni. A díjkiosztás kereteit egy minden ízében különleges gálaest biztosította.

A pályázatot a Lysis-Project Kft. alapította 2015-ben. A komoly szakmai elismerés mellett pénzjutalommal is járó nívódíj odaítélése a szeptemberben benyújtott pályázatok – kizárólag szakmai szempontok szerinti – értékelése alapján történik. A döntés meghozataláért a vállalkozástól független héttagú szakmai zsűri felel, mely ez alkalommal is saját szempontrendszer alapján vizsgálta a pályamunkákat. A zsűri az innovatív szemlélet minél szélesebb körű elfogadtatására tett kísérlet. A zsűri tagjai voltak:

Bányai Tamás világítástervező, a tavalyi győztes pályamű világítási koncepciójának megalkotója;

Csontos Balázs, a Vígszínház világítástervezője és világítási felügyelője;

Haász Ferenc, az ERCO világítástervezője és a Madebylight tervezői közösség alapítója;

Juhász Ákos, a MOME Építészeti Intézetének igazgatója;

Kádár Bálint, a KÉK alapítvány elnöke;

Pásztor Erika Katalina, az epiteszforum.hu főszerkesztője;

Somogyi Krisztina, a zsűri elnöke, vizuális-intelligencia-kutató.

A 2015-ös évhez hasonlóan a díj elnyerésével idén is 600 000 Ft-os pénzjutalom, „A FÉNY

MESTERE 2016” elismerő oklevél, „A FÉNY MESTERE 2016” felirattal ellátott emlékdíj járt, valamint a kiutaztatás a milánói Euroluca 2017 szakkiallításra.

A szeptemberben meghirdetett pályázat idén a *Design* és a *Fénytechnikai tervezés* különdíjakkal bővült. Ezeket a díjakat a Magyar Belsőépítész Egyesület (MABE) és a Magyar Mérnöki Kamara Elektrotechnikai Tagozata (MMK ELT) támogatta. Az energiatudatos világítástechnikai

► A FÉNY MESTERE 2016 üveg emlékdíj LED megvilágítással (Botos Péter alkotása)

megoldásokat külön is díjazták: a GE Hungary Kft. támogatásával megvalósuló *Eco* különdíjjal.

A beérkezett pályázatok közül a zsűri hármát juttatott a döntőbe. Ők az est folyamán rövid, 5 perces prezentációban mutatták be pályaművüket, majd válaszoltak a zsűri kérdéseire. A zsűri ezt követően elvonult, és megközelítőleg 30 perces tanácskozás után, ott és akkor hozta meg végző döntését, hogy ki lesz A Fény Mestere – Master of Light 2016 nívódíj győztese.

A Fény Mestere nívódíjat és az ezzel járó pénzjutalmat, valamint a szakmai utazást a Healium Decoration csapata nyerte, a díjat és az oklevelet Böröcz Sándor, a díj alapítója, a Lysis-Project Kft. ügyvezetője, valamint Somogyi Krisztina, a zsűri elnöke adta át.

A Fény Mestere – Master of Light 2016 pályázaton a szakmai zsűri dicséretében részesültek és ezért elismerő oklevelet kaptak: Kudlacsek Janka és Bokor Gyöngyi.

A Junior Master of Light megosztott első helyezését és az ezzel járó jogot, hogy részt vegyen az ERCO szakmai workshopján, Molnár Tamás („Dinamikus fény az iskolában”) és Boruzs Ádám („Érzékeny becsapódások”) nyerték. A Junior Master of Light harmadik díját Jakab Zsófia és Horváth Attila érdemelte ki, „Opti-Cube” című pályaművükkel. Az oklevelet Müller László, az ERCO Lighting GmbH magyarországi kereskedelmi képviselőjének vezetője és Haász Ferenc, a zsűri tagja adta át.

A GE Hungary Kft. által támogatott *Eco Különdíj* győztese Kudlacsek Janka lett „Örvénylámpa” című pályaművével, neki a díjat és az oklevelet Szép Barnabás, a GE Regionális Értékesítési Vezetője adta át.

A MABE által támogatott *Design Különdíj* győztese Gothárd Erzsébet, „Vasút-egészségügyi Nonprofit Közhasznú Kft. VI. emeleti egészségközpont közlekedők és irodablokk belsőépítész tervei” című pályázatával. A díjat és az oklevelet a díjazott távollétében fiának adta át Szenes István, a MABE elnöke.

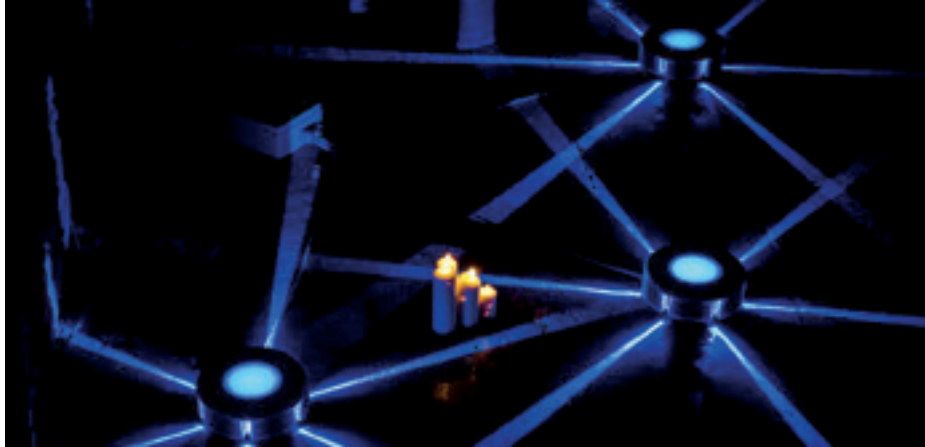
Az MMK ELT által támogatott *Fénytechnikai Tervezés Különdíj* győztese Kudlacsek Janka „Örvénylámpa” című pályaművével, az oklevelet Kun Gábor, az MMK ELT elnöke adta át.

A Fény Mestere – Master of Light energiatakarékos LED-megvilágítású talapzattal ellátott üvegtrófeája Botos Péter Ferenczy Noémi-díjas művész alkotása. A csiszolt üvegtrófea méltó szimbóluma a fény és világítás sokoldalúságának, minden díjazott büszkén vette át.

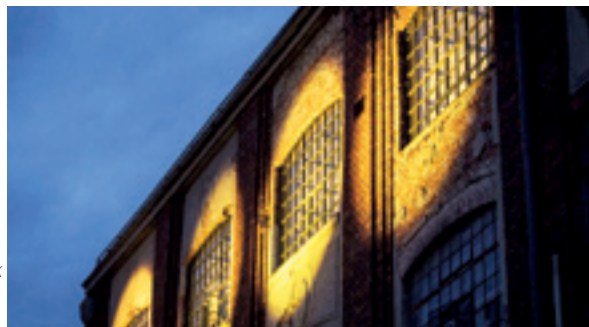

→ Csontos Balázs az idei pályázaton nem csak zsűritagként vett részt. A Vígyszínház világítás-tervezője a díjátadóra különleges fényinstallációval készült. A régi Budapest Harisnyagyár épületének két oldala is fényben fürdött. A lépcsőházban gyertyák mutatták az utat, a lépcsőfordulóba kihelyezett Vivosol elképesztő mintákat festett a padlóra és a falakra. A Flashback Studio loft hangulatú, 400 négyzetméteres termét kék és sárga fényvel öltöztette fel. A terem eredeti gyári hangulatát a függesztett lámpák hagyományos izzói erősítették, a mennyezeti rácsos tartókat földre állított ipari lámpatestek világították meg. A legnagyobb hatást azonban a kintről érkezett fény váltotta ki. A szomszédos épületek tetején elhelyezett nagy erejű fényvetők nem mindennapi árnyéklátnyit varázsoltak a terem plafonjára. Testet öltött a pályázat célja! A látványtervet a For Event csapata valósította meg.

-SZII-

► A Vivosol fénymintái és a gyertyafény mutatták az utat a lépcsőházban

► A szomszédos épületekről fényvetők világították meg az egykori Budapest Harisnyagyár ablakait

KIÁLLÍTÁS

Szivárvány Európa felett – egy magyar bábművész Párizsban

Blattner Géza-kiállítás a Bajor Gizi Színészmúzeumban

Blattner Géza (Debrecen, 1893. február 15. – Debrecen, 1967. július 27.) festő, grafikus és bábművész. 1910-től 1914-ig Münchenben ta-

nult, előbb festészetet Hollósy Simonnál, majd az ottani iparművészeti főiskolára járt. E városban fordult érdeklődése a bábművészet felé. 1917-ben megismerte a bábos Hincz család hagyományos vásári technikáját. Ezt követő-

en festőtársaival, Walleshausen Zsigmonddal és Detre Szilárdal, illetve a fényképész Rónai Dénessel határozták el egy művészi bábszínház létrehozását. A bábszínház első előadása 1919 márciusában volt a Belvárosi Színházban, *Wayang játékok* címmel. A cím arra utalt, hogy a jávai vajanghoz hasonlóan síkfigurákkal dolgoztak, de ezeket a falemezből készített alakokat a keleti vajanggal ellentétben nem alulról, hanem oldalról mozgatták, és síneken tologatták a színpadon. Az előadás számára Kosztolányi Dezső fordított, illetve dolgozott át egy 15. századi flamand játékot, *A lovag meg a kegyese* címmel. Szintén ez alkalomból, az ő felkérésükre írta meg Balázs Béla *A könnyű ember* című marionettjátékot és *A fekete korsó* című árnyjátékot. Szecessziós előadás volt, melynek látványvilága a mai nézőben Lesznai Anna meseillusztrációit idézi. Az egyik első hazai művészi felnőtt báb-előadás mérsékelt sikert aratott.

A Tanácsköztársaság idején megalapította a Proletárgyermekek Bábszínházát, mely többek között Balázs Béla: *A halás és a hold ezüstje* című régebbi mesejátékát adta elő. 1923-ban a fiatal Németh Antallal – a Nemzeti Színház későbbi igazgató-rendezőjével – közösen létrehoztak egy felnőtteknek szánt Faust-előadást az egyik ősi, népi Faust-bábjáték nyomán. Ebben Faust szolgálja kesztyűs báb volt, a többi szereplő az akkor először alkalmazott billentyűs bábu.

► Billentyűs marionettbáb rekonstrukciója, Lellei Pál 2007

Ennek a testre szerelhető, alulról billentyűkkel mozgatott bábfajtának a továbbfejlesztett változata Blattner legsajátosabb technikája lett később. Különböző mozgatási technikákat egyesített, megjelent benne az alsó mozgatású irány, a marionettszerű ízeltség és zsinórozás. A bábos a bábtestének derékvonalában használja. A végtagok és a fej belső zsinórait egy billentyűrendszerhez rögzítik, amelyen a bábos mint egy zongora billentyűin játszik.

Blattner 1925-ben Párizsba utazott, és látványos előadással megfelelő egzisztenciát alapított. Erre támaszkodva elevenítette fel bábszínházi működését 1928-ban, létrehozva az Arc-en-Ciel (Szivárvány) bábszínházat, főként felesége, Sulyok Helén és a Párizsban tartózkodó vagy ott letelepedő magyar művészek közreműködésével. Kezdetben Kolozsvári

Zsigmond, A. Tóth Sándor, az orosz Marie Wassilieff, később többek között Walleshausen Zsigmond, Beöthy István, Koffán Károly, Csáky József, Rajk István dolgozott vele. Ennek és a társulat változó összetételének köszönhető, hogy az Arc-en-Ciel a modern európai bábjátás legfőbb műhelye lett, hatása a francia és a magyar bábjátásra évtizedek múltán is érezhető volt. Képzőművészeti, iparművészeti érdeklődésének

hatása mindvégig erőteljesen jelen volt színházaiban, előadásaiban, jelentősége vitathatatlan. Művészközösségek katalizátora, vezetője és 40 éven keresztül maga is tevékeny alkotója volt.

A társulat az 1929-ben rendezett párizsi báb-kongresszuson és fesztiválon nagy meglepetést keltett újszerű, „avant-garde” felnött produkcióival, melyek a konstruktivizmus és az art deco hatását mutatták, gyakran síkfigurákkal, de voltak groteszk marionettjátékaik is. A bábszínház teljes megújulása volt. Itt bizonyosodott be, hogy a bábok nemcsak az élőket utánozhatják,

hanem akár létrehozhatják a saját művészetüket.

André Kertész egy sor fotót készített róluk, az egyik, 1930-ban készült képén pedig a társulattal együtt látható a Párizsban őket felkereső Szergej Eisenstein szovjet filmrendező.

Blattner a harmincas évek második felében tovább tökéletesítette a billentyűs bábtestet. Nagyobb lélegzetű műsorszámok közé tartozott *Az ember tragédiája* első franciaországi adaptációja, melyet az 1937-es párizsi világkiállításon mutattak be. Ez az előadás nyerte a magyarok 61 aranyérmének egyikét. A keret-színeket a felső színpadon, alulról mozgatott billentyűkkel, az álomszíneket – szimbolikus módon – az alsón, felülről manipulált marionettekkel játszották. Az egyes történelmi

helyszíneket felidéző expresszív, modern díszletek mindegyikét más tervezte, és egy nagy függőleges „sorskerék” rögzítette ezeket, mely minden újabb álommal tovább fordult. Mint bábművész nemzetközi hírnevet szerzett magának, számos technikai újítását ma is használják. Elsősorban a színpadi tér kialakításából indult ki. 1918–1958 között 12 színpadi konstrukciót épített bábjátékhöz. Voltak köztük egyszerűsített hordozható

színpadok és állandó szimultán konstrukciók, melyeket mind a marionetthez, mind az alulról mozgatott bábhoz használni lehetett.

Blattner rendezésében, de francia bábokkal, bábosokkal és – akárcsak Madách művét – szintén Harsányi Tibor zenéjével mutatták be *A kis szabó* című Grimm-mesét, mely szintén aranyérmet nyert a világkiállításon. Blattner Géza művészete Franciaországban bábreneszánszt indított el.

1945 után már nem tudta társait újra összegyűjteni, egyre kevesebb bemutatója volt, mígnem 1958-ban végleg felhagyott a bábozással, és visszatért a festészethez. Összesen vagy

hetven hosszabb-rövidebb produkciója volt, és az összes lehetséges technikát alkalmazta.

Bábuinak java része elveszett, kevés az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Bábgyűjteményében található, bőséges írásos hagyatékkal. Egyetlen eredeti billentyűs bábuja sem maradt fenn, de leírása alapján a 2007-es évfordulóra Lellei Pál bábtervező rekonstruált egyet. A bábművészet egyik legismertebb külföldi kézikönyve tizenegy művészt nevez meg, akinek fontos szerepe volt valahol a világon a 20. századi modern bábszínház megteremtésében. Közöttük a magyar Blattner Géza az egyetlen, aki ma nem közismert. Tevékenységének monografikus feldolgozása 2014-ben jelent meg először, továbbá színházának bőséges képi dokumentációja található Tóth Gábor Sándor könyvében.

A Bajor Gizi Színészmúzeumban jelenleg látható kiállítás Blattner szerzői életútját mutatja be bábokkal, játékokkal, interaktív elemekkel, képekkel. Köztük olyan különösen értékes darabok láthatók, mint André Kertész felvételei, az eredeti, kézzel rajzolt meghívók, grafikák és Blattner Géza 1960-ban készült, kézzel festett önéletrajzi diasorozata. Mivel a hagyatékban kevés a báb, a kiállítás a legmodernebb 3D-nyomatás technikájával él, hogy a fennmaradt képekből újra bábok születhessenek!

A tiszteletére 2002 óta minden évben két bábművészt tüntetnek ki Magyarországon Blattner Géza-díjjal, mely kiemelkedő bábművészeti tevékenység – bábszínész, rendező, tervező, dramaturg, zeneszerző, műfordító – elismerésére adományozható állami kitüntetés.

A kiállítás megtekinthető: 2017. április 8. – október 15. között, szerdától vasárnapig, 14–18 óráig a Bajor Gizi Színészmúzeumban (Budapest XII., Stromfeld Aurél út 16.).

KÁRPÁTI IMRE

ÜDVÖZÖLJÜK

A JÖVŐ SZÍNPADVILÁGÍTÁSÁBAN

SPOTME – MEGÉRKEZETT!

SpotMe egy 3D valós idejű nyomkövető rendszer, amely a Robert Juliat fejtárcsákat olyan innovatív megoldásként illeszti az előadásba, hogy **szükségtelemmé válik a színpadon kamerákat vagy érzékelőket elhelyezni.**

Egyszerűen és gyorsan telepíthető

A SpotMe rendszer érzékelőit a statívra kell helyezni és a szerver ezen érzékelők által küldött **x, y, z pozíció alapján küld jelet a vezérlő pult irányába a PosiStage-Net (PSN) protokoll segítségével.** Ezen felül lehetőség van az írisz állapotát is küldeni sACN protokoll segítségével, így az előadásokban használt intelligens lámpák lekövetik a fejtárcsa pozícióját.

„A SpotMe exkluzív 3D nyomkövető rendszer új távlatokat nyit a világítás-tervezőknek.”

OZ ÉS ALICE – ÚJ TAGOKKAL BŐVÜLT A ROBERT JULIAT KÖVETŐ FÉNYVETŐ-CSALÁD

Az **Oz** és az **Alice** dinamikus párost alkot, mindkettő egy-egy erőteljes **600W hideg fehér LED fényforrással szerelt fejtárcsa**, amely funkcióit és jellemzőit tekintve büszkén sorakozik fel a Robert Juliat klasszikus Compact család tagjai közé.

Az **Oz** a nagyobb átfogású területek, míg az **Alice** a rövidebb helyszínek kiváló fejtárcsa, amelyeknek fényereje összehasonlítható az 1200W-os fémhalogén társaiéval. Természetesen a **kompakt méret csendes működéssel is párosul**, nem beszélve a **lágyszabályozásról**, illetve a **kevesebb karbantartási igényről**. Az **Oz** és az **Alice** kiterjeszti a Robert Juliat gyártó LED-es portfólióját, így már nagyobb színházakban is kiváló megoldásként szolgálhat.

Turnai Tímea szcenikaigyűjtemény-vezető

a PIM-OSZMI főmunkatársa

A Petőfi Irodalmi Múzeum – Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet történeti osztályán dolgozom főmuzeológusként, a scenikai gyűjtemények vezetőjeként. 1986-tól külső munkatársként, 1990. január 1-től főállású muzeológusként, színháztörténészként. Úgy kerültem az intézménybe, hogy az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar, történelem, esztétika szakos tanári és előadói szakán tanultam, ahol irodalomtörténetből és színháztörténetből Kerényi Ferenc, a Színházi Intézet akkori igazgatója volt a tanárom. Ő kért meg több társammal együtt egy hosszú távú kutatásra a készülő színházi lexikon szócikkeihez, valamint a Bajor-villában bemutatott színházi emlékszbák újragondolására, bővítésére és felújítására. Így kerültem kapcsolatba Nádasdy Kálmán rendező, színészpedagógus munkásságával, ezen keresztül egy hatalmas tervezői anyaggal. Ennek a feladatnak lett a következménye, hogy 1990-től Nádasdy Kálmán, Márk Tivadar és Oláh Gusztáv munkásságát, rajzait kezdtem el kutatni és feldolgozni. A scenikai gyűjtemények gyarapítása, kutatása és bemutatása, emlékkiállítások összeállítása lett a munkám.

Másfél-két éven keresztül napi rendszerességgel találkoztunk Márk Tivadar Kossuth-díjas tervezővel, a Magyar Állami Operaház örökös tagjával. Duna-parti otthonában válogattuk a rajzokat,

mesélt színházi történeteket. Ezeknek megkerestem a forrásait, a hozzájuk tartozó fotó-, dokumentációs, terv- és kritikai anyagot. A rajzokat fotóztam, digitalizáltam, ami ajándékozás útján a gyűjteménybe került, azt leírtam. Ezek az adatok most már nemcsak a leltárkönyvekben, hanem egy adatbázisban is megtalálhatók. Az így összegyűjtött anyagból született egy életmű-kiállítás 1992-ben, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet kiállítóhelyén, a Bajor Gizi Színészmuzeumban. Bajor Gizi egykori villája a mai napig az intézet állandó kiállítóhelye. Nemcsak a kiállítás jött létre, hanem a hozzá kapcsolódó katalógus is, erről számos publikáció született.

Másik meghatározó feladatomban a PQ rendezvényeihez kötődik. Az 1967-ben elindult Prágai Quadriennálé tulajdonképpen verseny, kiállítás és bemutatósorozat. Négyévenként ad átfogó képet arról, hogy a színpadi látványtervezés milyen stílusokat képvisel. Így elég hatalmas tervezői rajzanyag, érdekes pályakép, egyéni stílus került a látókörömböbe. Az ötlet, hogy a tervezők pályaképét, életútját bemutassuk, valamikor a 90-es évek elején született. Ettől kezdve attól függően, hogy milyen volt az anyag, kiállítás vagy publikáció formájában bemutattuk a nagyközönségnek Krisztina körüli galériánkban, színházakban vagy szakmai lapokban.

Számos kiállítást követően felmerült, hogy egy tudományos ismeretterjesztő igényességű scenikai albumsorozatot adjunk ki. Az intézet

scenikai gyűjteményei, makett-tár, jelmeztár, kellékek, díszlet- és jelmeztervek, scenikai dokumentumok adattára, díszlet-jelmez fotókkal, többezres tételt jelent. Mutassuk be azt a hatalmas anyagot, amelyet a gyűjteménybe sikerült integrálni. Ismertessük a tervezői pályaképeket, egy különleges hivatás munkamódszereit, alkotási folyamatát. A segítőim ebben a munkában a Színháztörténeti Intézetben a kollégáim és az intézet vezetői. Támogató mentorom sokáig Márk Tivadar és Fodor Géza dramaturg volt. Hajdani mestereim szerepét pedig átvette Tordai Hajnal akadémikus, jelmeztervező, aki Márk Tivadart tekinti mesterének. Tordai Hajnal és Ács Piroska művészettörténész, az OSZMI vezetője az ötletgazdája ennek a tervezői életutakat, pályaképeket bemutató könyvsorozatnak.

A *scenikai sorozat* első kötete természetesen Márk Tivadarról szól. A következő kötetek Vágó Nellyről, Nagyajtay Terézről, a „nemzet jelmez- és jellemtervezőjéről”, ahogy Major Tamás nevezte őt, illetve Vogel Ericről, „az élet és a női szépség illusztrátoráról” jelentek meg. Ezt a sorozatot igyekszünk folytatni. →

► A „Szenvedélyek szikrája” kiállítás a Bajor Gizi Múzeumban

→ A „Szenvedélyek szikrája” c. kiállítás néhány jelmeze

→ A scenika sorozat kötetei

→ Más kiadványainkkal is próbálunk betekintést nyújtani a tervekbe és a végleges látványterv megvalósulási folyamatába. Szeretnénk bemutatni mindazt, amit a néző a színpadon lát, a látványt, a jelmezt, a színpadi teret, a díszleteket és a maketteket. Így született meg az előző évben a *Mesélő jelmezek* című kötet, ami egyszerre mutatja be az OSZMI jelmez- és kelléktárának jelentős dokumentumait és a jelmeztervezők kiemelkedő munkáit. Ezt a különleges világot közgyűjteménybe juttatni, leírni és hatalmas illusztrációs anyaggal bemutatni, ez a hivatásom, ez a munkám.

Elmegyek a színházakba, az örökösökhöz, túrok a pincétől a padlásig, hogy begyűjtsek hagyatékot. Igyekszem a legkülönbözőbb sajtókritikai anyagok, adatbázisok segítségével feldolgozni, leltározni, digitalizálni az új szerzeményeket. Ezután megkeressük azt a megjelenési formát, amelyben a felkutatott anyagok bemutatathatók. Meg kell találni azt a pályázati formát is, amely biztosítja az anyagi háttérrel egy-egy kiállítás vagy könyv létrehozására.

A Jánoskúti Mártáról szóló kötetnek címadó mondata: „Szenvedélyem a hivatásom”, ez legalább annyira igaz rám is, mint Jánoskúti Mártára. Mindig is ezzel akartam foglalkozni, soha egy pillanatig nem tévesztettem szem elől ezt a feladatot. Korábban drámatagozatos voltam, de soha nem a színészet felől szerettem volna megközelelni egy előadást. Kimondottan a kutatás érdekelt. Már kamaszkoromban is minden időmet múzeumokban és tárlatokon töltöttem, most is ez tölti ki az életem. Boldog vagyok, hogy ezzel foglalkozhatok, és ebben a családom is támogat.

Terveim között szerepel, hogy a díszlettervezőkről egy összefoglaló munka jelenjen meg, gazdag illusztrációs anyaggal. Számos olyan tervező dolgozott/dolgozik ma köztünk, akiknek a munkássága festészeti, képzőművészeti, iparművészeti szempontból is jelentős. A művészek rajzai leválnak az előadásokról, önálló tárlatokon is megmértetnek, díjakat nyernek. Nemzetközi

sikert futnak be a díszletek, nemcsak mint színházi díszletek, hanem kölcsönzik számos más rendezvényhez, például a három tenor koncertjére, pápalátogatásra. Ötlettárként szolgálhatna a kiadvány ahhoz, hogy milyen hosszú sora lehetne még a nemzeti gyűjteményben levő látványtervezők és terveik bemutatásának. Így mutattuk be gyűjteményünk legrégebbi darbjait, a soproni jezsuita díszletkönyv terveit, mely a Corvina kiadónál jelent meg igazgatóm, Ács Piroska szerkesztésében, *Festett egék* címmel.

A következő kötetünk: *A színpadi látvány művészi útjai* címmel, *Mesés díszletek, térteremtők* alcímmel építész, festő-képzőművész térteremtők, játéktér-alkítókra fog szólni. Közben pályázunk, hogy szcenikai sorozatunkban a kétszeres Erkel Ferenc-díjas Forray Gábornak, az Operaház jeles tervezőjének munkásságát és modellkészítő tevékenységét bemutathassuk. Az ő pályaképéből kirajzolható az első skicctől a makettkészítésen, a modell gyártásán, a díszlet kivitelezésén keresztül, hogyan kíséri végig a tervező az előadást a bemutatóig. Sőt azon túl az 500., az 1000. előadást is, illetve az előadás utóéletét, a nemzetközi sikerig. Forray Gábor 2000-ben hunyt el, de tavaly is látványtervei alapján, az ő díszleteiben láthattuk az Operaházban a *Spartacus* című nagy sikerű balettelőadást. 2017-ben tervei alapján készített díszletben fogjuk látni a tánctriptichont a magyar évad és a Bartók-ünnepség keretében.

A Színházi Intézet 1952-ben alakult, azóta is a Krisztina körüli épületben vagyunk, ez az Áldásy-palota, Budapest városkapitányának és családjának lakóvillája volt. A földszinten a történelmi osztályok irodái és gyűjteménye, az emeleten pedig dokumentációs sajtó- és archív anyag, a könyvtár, kiállítóter, a tetőtérben táncarchívum van. A három szintből a szcenikai gyűjtemény a földszint minden szegletét birtokolja. A gyűjteményünk anyagait évente többször, számos helyre kölcsönözzük, időszaki és állandó kiállításokra. Nagyon sok helyen találkozhat gyűjteményünk tárgyaival a közönség.

Az intézmény látogatható és kutatható. Ha szakemberek előadást, látványt, alkotói pályát szeretnének rekonstruálni, annak minden elemét megtalálják. Mindezen anyagok elérhetők az adatbázisunkból is. Például, ha valaki a *Bánk bán*-előadások történetére kíváncsi, akkor számos előadáshoz megtalálja a sajtó- és kritikai anyagokat budapesti, vidéki színházaktól, a prózai bemutatóktól az operai feldolgozásokig. Lehetőség van fénymásolatot kérni, műtárgyakat kölcsönözni, az előadások felvételeit megtekinteni. Azért vagyunk, hogy szolgáltatassuk a tudományos forrásokat, szolgáljuk a kultúrát és a színháztörténetet.

Gyűjteményünk felajánlások, ajándékozások útján gyarapszik, de figyeljük az aukciókat is. Színházgyagyatékok, színházi hagyatékok, rendezői hagyatékok, vagy maga a tervező vagy családja, az örökösök javaslata alapján kapunk újabb tárgyakat. Kapcsolatot tartunk a színházakkal, az évad végén vagy egy előadás-sorozat után módunk van rá, hogy egyeztessünk, mit tudunk átvenni megőrzésre, feldolgozásra, kutathatóvá tételre. Így a színházakon, a családokon keresztül, ajándékozás és kismértékben vásárlás során kerülnek az anyagok a gyűjteményünkbe. Hatalmas mértékben gazdagodik anyagunk, ahogy a Színházi Intézet ismertsége és elfogadottsága nő, úgy nő a feldolgozandó műtárgyak mennyisége. Mindenképpen előbb-utóbb szükség lesz bővítésre, látványraktár és korszerűbb adatbázis létrehozására.

A kiadványainkat elsősorban pályázatokon keresztül finanszírozzuk. A Nemzeti Kulturális Alaphoz és a Magyar Művészeti Akadémiához minden alkalommal pályázunk. Például a szcenikai sorozatunkból két-két kötetet támogattak ezen intézmények. Állandóan figyelem a pályázati kiírásokat, igyekszem a fiókomban néhány kéziratos költségtételt tartani, hogy amikor megjelenik egy pályázat, azonnal beadhassuk. Van, amikor már az első alkalommal sikerül elnyerni a szükséges összeget, de van olyan is, amikor évekig várunk.

Minden tárgyunk múzeumi műtárgynak számít, mindegyik látványterv festőművész, képzőművész, látványtervező, építész által alkotott iparművészeti és képzőművészeti igényességgel készült munka. Mint múzeumi műtárgy, ezek javítása vagy állagmegóvása feltétlenül restaurátort igényel. Így az utóbbi időkben tervgyűjteményünk legkorábbi darbjait, valamint egy vándorszínházi utazóládát, egy XIX. századi kézzel hímzett madeira napernyőt és jelmezgyűjteményünk legkorábbi darbját, egy XVIII. század elejéről származó fabetétes fűzőt restauráltunk. Mindebből látszik, hogy a muzeológia minden részterülete hatalmas csapatmunka, kurátorok, kutatók, történészek, grafikusok, fotósok, restaurátorok, látványtervezők és mesteremberek közös alkotása.

Lejegyezte
KÁRPÁTI IMRE

Elköltözött az Örkény Színház

Ideiglenesen elhagyta Madách téri otthonát az Örkény Színház. A felújítási munkák miatt 2017. április 1-től évad végéig a Városmajori Szabadtéri Színpadra költözött a teljes repertoárral együtt.

Ahogy Mácsai Pál igazgató fogalmazott: az önkormányzat végre megítélte a Város Legborzalmasabb Nézőterének felújítására a szükséges összeget, úgyhogy az Örkény Színház áprilisban nekifogott a minden előadást végignyikorgó, kényelmetlen széksorok kicserélésének. „Mindig úgy gondoltam, előadásainkra nézve az a legnagyobb dicséret, hogy a mi nézőtéri székeinken ülve is végignézik őket” – mondta.

Odabent átalakítások kezdődnek, teljesen felújítják a romos nézőteret is. Rendbehozzák az akusztikát, javítanak a láthatóságon, és végre lecserélik a székeket.

A munkálatok ideje alatt – az évad végéig – a társulat a Városmajorban felállított sátorban folytatja a munkát. A Szabadtéri Színpad nézőtere fölé fűthető sátrat építettek, ahol majdnem az egész repertoárt el tudják játszani. Gondoskodtak büféről, ruhatárról, mosdókról, és ugyanazzal a játékkedvvel várják a nézőket, mint a Madách téren.

„Azért ez egy nagy kaland: osztozzon velünk a táborozás élményében!” – hívják nézőiket.

-SZJI-

A tragika és az ezermester

Emlékséták a XIX. század nagyjainak tiszteletére

A Nemzeti Színház két legendás alapító tagjára is emlékeztek ez év tavaszán a magyar színháztörténet mellett elkötelezett kutatók és érdeklődők.

Idén ünnepeljük Jókainé Laborfalvi Róza születésének bicentenáriumát: a magyar színháztörténet legendás tragikája 1817. április 8-án született Miskolcon, Benke Judit néven. E jeles évfordulón jubileumi sétát szerveztek szülővárosának színházbarátai, amely során felkeresték Jókainé emlékhelyeit a belvárosban. A rendezvény a színházi parkban kezdődött, ahol 2010 óta Szanyi Borbála mellszobra állít emléket a Nemzeti Színház első jelentős tragikájának. A szülőháznál (16 éves koráig otthonánál), az egykori leányintézet mellett elhelyezett márványtábla hirdeti a művészpár házasszeretettől vezérelt működését. A színésznő főszereplésével s az író verses köszöntőjével 1857-ben nyitották meg Miskolc második, ma is álló közsínházát, melynek falán Varga Éva szobrászművész plakettje is a házaspár nagysága előtt tiszteleg. A sétát Mikita Gábor színháztörténész vezette, a rendezvényen miskolci középiskolás diákok működtek közre, akik többek között a Jókai házaspár vallomásaiból olvastak fel. A program végén a színházmúzeumban Hegedűs Gábor tárlatvezető tartott rendhagyó tárlatvezetést, bemutatva a művésznő jeles kortársait – köztük a Jókai bujdosását megszerző Telepi Györgyöt, akire a hónap végén egy másik programmal emlékeztek:

► Megemlékezés a színházi parkban...

► ...és a Déryné utcai Jókai-emléktáblánál

Másfél évtizedes hagyomány, hogy a György napjához közel eső vasárnapon Telepi-emléknapot szerveznek Tardon, ahol a kiváló scenikus nyugszik. A kialakult szokás szerint a leszármazottak, a miskolci Herman Ottó Múzeum munkatársai, a színházi hagyományokat ápoló Miskolci Thália Kör képviselői és a község lakosai először együtt koszorúzták meg a művész sír-

emlékét, majd egykori lakóházánál, a mai polgármesteri hivatalnál újabb koszorúzással, ezt követően szakmai beszélgetéssel folytatódott a rendezvény. Ezek az emléknapok is jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar színház elfeledett „ezermesterének” pályájáról, életútjáról mind több ismerettel rendelkezünk. Az emléknapokon évről évre részt vesznek úgy gondolják, hogy fontos és gazdag életpályáról van szó, amely megérdemli a figyelmet, hiszen, ahogy Erdődi Jenő jellemezte: „Valóságos gyöngye volt a színtársulatoknak mint festő, díszítő, gépész, építész, kellékes, tűz-, fény- és árnyjátékos. A budai korszakban ő csinálta azokat a pompás látványosságokat, úgyszólván a semmiből, amelyekhez tódult a közönség. Az ő agyából került ki a pesti színház első és második terve [...], egyike a legjobb fordítóknak és színműőröknek.”

DOBOS KLÁRA

► Telepi György síremléke Tardon

Az Eurovíziós Dalfesztivál 2017 fényvetői

Az idei Eurovíziós Dalfesztivál lesz a hatvankettedik a sorban, amelyet ezúttal Ukrajnában rendeznek meg, mivel a tavalyi fesztivált az ukrán Jamala *1944* című dala nyerte. A versenynek a 14 000 férőhelyes kijevi Nemzetközi Kiállítási Központ ad helyet. A 2017-es Eurovíziós Dalfesztiválon 42 ország vesz részt énekeseivel.

A Luminis Kft. által forgalmazott Elation Professional (USA) fényvetőinek az idei évben kiemelt szerep jut az Eurovíziós Dalfesztiválon, mely Kijevben 2017. május 9. és 13. között kerül megrendezésre.

Az Elation Professional lesz az egyik fő szállítója a nagyszabású fesztiválnak, ahol a

cég termékeinek széles palettáját vonultatja fel. A fesztiválon használt hatásvilágítási lámpatestek nagy része Elation termék lesz.

Ola Melzig produkciós vezető a 2016-os PLASA kiállításon ismerte meg az Elation termékeket, és ott döntötte el, hogy ezeknek a lámpáknak helyük van egy ilyen nagyszabású eseményen, mint az Eurovíziós Dalfesztivál.

A 2017-es ProLight & Sound kiállításon már láthatóak voltak az Elation standján ezek az eszközök, mint például az új Paladin effektlámpa, a díjnyertes Platinum Seven LED wash mozgó kengyeles lámpatest és a népszerű SIXBAR 1000 LED-es lámpa.

Szintén bemutatásra kerül a paletta legerősebb lámpája a fesztiválon, mely ott fog debütálni: a Platinum 1200 Wash LED-es lámpatest.

Az Elation Professional fényvetők legújabb választékát a lap *Technikai újdonságok* rovatában ismertetjük.

LUMINIS KFT.

Kulturális Örökség díj 2017

Idén az Európai Unió Kulturális Örökség – Europa Nostra díjat a Balázsfalvai Kulturális Palota

ta felújítása nyerte el. A projektről a SZÍNPAD 2016/4. számában *Romból Palota – Kultúrközpont Blajban* címmel írt beszámolót Götz Eszter. A létesítmény színpadgépészeti felújításában a Színpad- és Emelőgéptechnika Kft. is részt vett a Bosch Rexroth Románia partnereként.

Az európai örökségvédelmi díjjal a legnagyobb presztízzsel rendelkező projekteket tüntetik ki, a Blaj Kultúrközpont tervezői a műemléképület megőrzéséért és a település kulturális életének fellendítéséért kapták a magas kitüntetést.

Tavaly a Zeneakadémia felújítása érdemelte

ki ezt a magas kitüntetést. Az épület rendkívül összetett helyreállítási munkáinak köszönhetően új életre kelhetett az intézmény, amelynek eredeti stílusát a lehető legmagasabb színvonalon sikerült visszaállítani. A jelenlegi korban már más technológiai követelmények érvényesülnek, így a restaurált épületbe ezek beépítésére is lehetőséget kellett adni. Ebben a hazai színháztechnikai cégek jelentős feladatokat oldottak meg sikeresen.

Gratulálunk az érintetteknek!

-SZJI-

O · H · R · C · A

Open
High
Resolution
Configurable
Architecture

M-5000/M-5000C

Új lendület a digitális keverők világában

96kHz mintavételezés • 72-bit belső jelfeldolgozás • 128 szabadon konfigurálható input vagy output lehetőség • 960 lehetséges audió bemenet • Dante/Waves/MADI kompatibilitás • SDI/DVI videó hang beágyazás • 32db 31 sávú GEQ/8 sávú PEQ • 4 sávú Full-band PEQ, 2db szabadon konfigurálható dinamika processzor, De-esser, Delay minden bemeneti és kimeneti csatornára • 16 független multi-effekt processzor • Offline PC/MAC editor • Teljes körű kompatibilitás a már meglévő REAC eszközökkel

REAC

Dante

MADI

WSG

www.proav.roland.com/OHRCA

ree.proav@roland.com

Roland

PROLIGHT + SOUND

„Messe” jártunk!

avagy: az idei frankfurti kiállítás képei

Nagyon sikeres vásárlátogatáson vagyunk túl, egy rövid összefoglaló következik, kizárólag a világítástechnika szemszögéből. A frankfurti vásár óriási, még akkor is az, ha leszámítjuk az azonos időben megrendezett hangszeres kiállítás területét. Közel három napunk volt, mégsem biztos, hogy mindent láttunk, de a saját szakterületünk minden részét megpróbáltuk bejárni.

Már évek óta minden beszámoló a LED-eszközök térhódításáról szól, és most sem változott gyökeresen a helyzet: ha eldobunk egy követ, biztosan eltalálunk legalább egy olyan standot, amin egy újabb LED-fényforrással szerelt eszköz van kiállítva. (És lassan mindenkinek sikerül lemásolni a Clay Paky B-EYE sorozatának valamelyik tagját...)

Ahogy az a számítástechnikában is megszokott: minden évben jön egy erősebb, szebb, gyorsabb gép az előző generációk helyére, mégis nehéz igazi innovációt felfedezni. Ha így nézünk, bizony unalmas kiállítást láttunk.

Ha sikerül túllendülni ezen, és végiglátogatjuk a nagyobb gyártók bemutatóit (szinte mindenki erre a kiállításra összpontosít, mert itt, Frankfurtban még tényleg mindenkinek fontos a jelenlét, van megfelelő méretű kiállítótér, és a látogatószámok is rekordokat döntögetnek), akkor elég komoly metszetét láthatjuk az épp aktuális eszközöknek, technikáknak.

Az előbb említett olasz gyártó épp itt mutatta be az új, B-EYE sorozat leváltására tervezett derítő robotjait: mostantól K-EYE az új név,

és nemcsak a fényerő növekedett, hanem már több komponensből keverhetőek a színek, igen magas színűséget produkálva. (Az alapszínek mellett megjelent a Cyan, Amber és Lime színeket sugárzó LED, így hat komponens áll rendelkezésre.)

Megjelent az AXCOR Profile 900 nevezetű, LED-alapú robotlámpa, itt természetesen a LED-fényforrás összeteljesítményét jelzi a 900 (igen, 900 Watt, egy fényforrásból, fehér színben, a további színeket a szokásos dichroikus szűrőkkel érhetjük el).

Nagyon ütős bemutatót raktak össze, minden alkalommal tele volt a kiállítótérről elszeparált bemutatóterem. Megjelentek a korábbi évek eszközei is (például a felújított, átdolgozott MYTHOS, az új neve: MYTHOS 2), és persze nagy hangsúlyt fektettek a K-EYE sorozat színűségének bemutatására.

Néhány sarokkal lejjebb egy egész kis színházi miliót rakott össze a máskor óriási alumíniumrengetegből és lámpaerdőből építkező ROBE. Itt mintha teljes arculatváltozáson mentek volna át, egy komplett nagyszínházi kör-

nyezet és az eddigiekhez képest visszafogott bemutató várta a közönséget. A rövid bemutatók sűrűn követték egymást, és az épp elérhető eszközeik szinte teljes palettáját prezentálták. Nagy hangsúlyt kapott az új SPIIDER lámpa, amely ugyan kísértetiesen hasonlít a K-20 sorozatra, de nagyon sok paraméterében felülmúlja. Nemcsak erősebbek a LED-fényforrások, de a középső pixelre rátettek még egy lapáttal, és a megnövelt fényerőn túl (az alap itt 30 W, a középső viszont 60 W) kapott gobót és prizmat is, így a hagyományos derítő színezésen túl az effektvetítésben is szerepet tud játszani. A további eszközök is szinte kizárólag LED-fényforrást használnak, talán csak az óriási BMFL képviselte a „hagyományos” fém-halogén izzós vonalat (viszont rögtön 1700 W teljesítményével). Ezen a gépen mutatták be az új, fejjépek kiváltására (vagy csak kisegítésére) szolgáló eszközt: a beszédes nevű RoboSpot egy olyan fejjépes munkaállomás, ami a kezelőszervein keresztül képes átvenni a ráengedett robotlámpák egyes paramétereit. (Jellemzően a mozgatót, fényerőt, íriszt, esetleg a szint is.) →

→ A munkaállomás tetejét egy monitor foglalja el, erre kétféle módon lehet képet küldeni: vagy a robotlámpára közvetlenül rászerezelt kameráét, vagy egy külön erre a célra fejlesztett, mozgókengyelbe épített kameráét. Így a kezelő közvetlenül a robotlámpa nézőpontjából követheti az eseményeket (még akkor is, ha az adott helyre már fizikailag se lehetne élő embert befűggeszteni...). A rendszer maximum 12 robotlámpa vezérlését képes átvenni, de a kezelő egy gombnyomással visszaengedheti a vezérlést a pultnak. Nagyon hasznos kiegészítő eszköz lehet ez a megoldás! (Több standon is láttunk hasonló próbálkozást, de csak a ROBE, illetve a SpotDrive megoldása volt gyakorlati szempontból is meggyőző. Ez utóbbi képes az MA2 pulatokkal közvetlenül kommunikálni, és használni az MA3D megjelenítő pozicionálóeszközeit, így akár sok száz robot felett is át tudja venni a vezérlést.)

A következő bemutatók is kizárólag LED-eszközöket használtak: mind a GLP, mind az AYRTON felépített egy-egy bemutatószínpadot (ahol valódi színpad persze nem is volt, csak a robotok elhelyezésére szolgáló alumínium tartószerkezet, illetve sok-sok füstgép), és óránként lefutott a jól összerakott, látványos show.

Két nagy és néhány kisebb standon jelentek meg a fényvezérlésben jelen lévő cégek. Talán nem is kell mondani, hogy az MA-lighting és az ETC pakolt ki a nagyobb területen, de kisebb standokon az összes további szereplő is megjelent. Mindenki erre a kiállításra időzítette az újdonságait, akár egy-egy új eszköz, akár új szoftververzió bejelentését, bemutatását.

Az ETC egyébként nemrégiben nagyon komoly iparági növekedést könyvelhetett el: mindenestül megvásárolták a BARCO céget, és így most az ETC égisze alá tartozik több nagyon komoly cég is: a High-End, és vele a HOG, illetve a BARCO korábbi felvásárlásai is. (Amikor a HARMAN megvette a dán MARTIN céget, hasonló módon vette meg az összes korábbi érdekeltséget is. Ugyanez zajlott le a PHILIPS esetében, a VARI*LITE, a STRAND és még egy halom cég került egy kézbe.) Ezzel mára gyakorlatilag három nagy csoportba rendeződtek a szakterületünket meghatározó cégek.

A Clay Paky már elég régen szorosra fűzte a fejlesztéseit az OSRAM fényforrásokkal, most is szomszédos standokon állítottak ki. Itt, az OSRAM-standon láttuk az egyik legérdekesebb fejlesztést: egy lézeralapú fényforrást, ami elképesztő fényerővel és „természetesen” teljesen párhuzamos kilépő csóvával égette a pavilon tetejét. Fent már teljesen homogén fényeloszlású kör látható, de a kilépő lencsén még látszottak az egyedi képpontok. Nagyon ígéretes fejlesztés, meglátjuk, néhány év múlva be tud-e költözni a lámpatestekbe.

► A kiállítás legnagyobb lámpája

► Clay Paky bemutatóterem

► LED-alapú ETC lámpatestek

A következő nagy „szerelem” valószínűleg a kinetikus világítás lesz, több helyen is láthatunk egyedi, függőlegesen mozgatott gömböket (illetve néhol akár csupas „villanykörtéket”) és önállóan manőverező drónokat. Az előbbieket egy komplex bemutató részei voltak a PRG kezelésében, erről a cikk végén majd bővebben. A drónok egy kicsi standon tartottak bemutatót,

és nagyon érdekes dolgok derültek ki: a néhány dekás quadrokopterek alján egy közepes teljesítményű RGB LED helyezkedik el, és mivel csoportosan (néha tömegesen) vetik be őket, szép ábrákat lehet velük megjeleníteni. A kicsi gépek nagyrészt önállóan manővereznek, támaszkodva a területet lefedő szenzorok adataira, és persze a vezérlő számítógép parancsaira.

► HOG pult az új ETC logó alatt

► Kinetikus fény stand

► LED-bemutató részlet

Az érzékelőrendszer néhány centis pontossággal tudja, hogy az adott térben mi hol helyezkedik el, és így az előre megadott koreográfia alapján vezérli a repülő eszközöket. Ha valaki belép a területre, a pici gépek kitérnek, nem ütköznek se egymásnak, se a térben tartózkodó további objektumoknak. A repülési idő néhány perc, erősen függ a környezeti tényezőktől és az

épp használt színektől is! (Fehér fényel sokkal rövidebb a repülhető idő, mint ha például csak piros színt használ.) A bemutatót csak 14 gép tartotta, de elhangzott, hogy akár százas nagyságrendben is képes a vezérlőrendszer kezelni a pici gépeket. A lefedhető terület mérete korlátozott, de egy közepes méretű színpad nem jelent problémát. (Amerikában, az NFL döntő

félidei műsorában, a nyitó képben szerepelt egy sereg ilyen „repülő lámpa”, a stadion felső részén se a szél, se a nyílt tér nem okozott problémát.)

Ezen a kiállításon megjelent két olyan cég is, amely a közelmúltban eltűnni látszott, pedig korábban nagyon komoly szereplői voltak a világítástechnikai piacnak. Az ADB kifejezetten új kezdetnek aposztrofálta az idei megjelenést („ADB is Back” szlogennel), de a kicsi standon csak egy új eszköz jelent meg (illeszkedve a mai divathoz: egy LED-alapú horizontderítő), a további eszközök a korábbi fejlesztésekből álltak össze, és csak a FREEDOM pult és egy dimmerszekerény volt elérhető távolságban. A fénnyetők a stand fölött, alig láthatóan jelentek meg, a motoros kengyelbe épített WARP, úgy tűnik, már nincs is a kínálatban. Az új logó egyébként pontosan jelzi a cég helyét: az újratervezett Clay Paky-logó C betűjének pont a hiányzó körselele jelenik meg az új ADB logóban, azonos színnel, típussal. (Az OSRAM 2014-ben vette meg a Clay Pakyt, amely 2016-ban vette meg az ADB-t, így elég szép gyűjteményre tett szert az OSRAM.)

A másik neves visszatérő a német NIETHAMMER, amely szintén egy kisebb standon állított ki. A stand közepét egyetlen profilfényvető uralta, ami jól mutatja a cég igazi erősségét: ugyanazt a lámpatestet készítik (majdnem teljesen kisipari, manufaktúra jellegű módszerekkel), mint évtizedekkel ezelőtt. Az új termék pedig (szerintem már mindenki sejtje...) egy LED-alapú derítő!

Ez a cég tényleg őrzi a hagyományait (talán a legöregebb cég a piacon, 1900-ban kezdtek kapcsolókkal, vezérlőkkel foglalkozni, színházi fényvetőket is már 1934 óta gyártanak), és még mindig Németországban, Stuttgart mellett gyártanak mindent. A tulajdonosi szerkezet sem változott, és bár koránt sincs már akkora piaci részesedésük, a precíziós, nagyon akkurátusan összerakott profilfényvetőikre továbbra is van igény.

A végére hagytam azt a bemutatót, amely egyrészt komplex keresztmetszetet nyújt az aktuális szakmai helyzetről, másrészt a legnagyobb területen rendezkedett be, és persze a legnagyobb számú eszközt használta fel. A PRG nevezetű céget talán nem is nagyon kell bemutatni, messze piacvezetőnek számítanak a rendezvényszakmában, elég, ha két „referenciát” említünk: ők csinálják az Eurovíziós Dalfesztivál döntőit, illetve az olimpiai játékok nyitó eseményét.

Itt a fesztiválcarnokban rendezkedtek be, és félóránként futott le az ötperces, nagyon tömény, hatásos bemutató. Minden ma elterjedt, ismert eszközt belegyúrtak ebbe a bemutatóba, többször is volt szerencsém megnézni, de nagyon nehéz lesz írásban átadni ezt az élményt: →

→ A show a kinetikus világitással kezd, a nézőtér közepe fölé függesztett rácsszerkezetről leereszkedik 169 LED-gömb, és a besétáló énekes körül kezd mozogni. Itt a pozíciókövetés is fontos szerepet kap, az énekesre szerelt jeladót követi a CAST BlackTrax rendszere, és ennek jelei alapján emelkednek meg azok a gömbök, amely alá be-

► PRG MA2 jelprocesszorok

► Strand Lighting fénypult

sétál az emberünk (egy hullám követi a mozgást, vagyis az énekes egy „domb” aljában sétál), persze a fent elhelyezett robotlámpák közül is csak azok világítanak, ahol a célpont áll. Az énekes ezután felmegy a színpadra, a gömbök pedig óriási hullámmásba kezdenek. Több száz (tényleg) robotlámpa kezd csóvákat mozgatni, és a háttérvidé is életre kel. A háttér több rétegből áll össze, az elmozduló videofalon az animáció követi a fal mozgását (itt a fal mozgását érzékelik szenzorok, és ezt küldik a médiaszerverekhez, ami valós időben módosítja a kép pozícióit.) A kinyíló fal mögött megjelenik egy nagy halom (120 db) öreg Vari*Lite VL5 robot, ezek elejére egy LED-gyűrű van szerelve, ezzel korszerűsítették az öreg gépeket. Az újrainduló zenével pirosra vált minden, és a futkosó énekest több helyről követi egy falka robotlámpa fénye. A kiállításban LED-derítők és vonalak csapkodnak, majd lézerek veszik át a terepet. Elöl lánccsóvák csapnak fel a zene ütemére (természetesen...), majd zárásként egyszerre villan fel az összes hadra fogható lámpa. Öt percen sikerült nagyon tömény összefoglalót adni az épp elérhető technikák tudásából, illetve azok kreatív felhasználásából.

A bemutatók között lehetőség volt megnézni az egész show háttérét is, kijelölt útvonalon lehetett bejárni mind a hátsó színpadot, mind a színpadot, és a vezérlőállásokat is. Elképesztő mennyiségű eszköz vonult fel, a frontból három MA2 pult, hátul még kettő, és egy komoly torony NPU szolgálta ki a vezérlési igényeket. Hátul rajzokon, térképeken mutatták be, mi

► PRG show nyitókép

► ROBE bemutatóterem

► Vari*Lite csoportkép

minden kellek egy ilyen „előadás” kivitelezéséhez (mert azt mindenki érzi, hogy ez nem csak egy ötperces énekelgetést tudna kiszolgálni). Az interneten több videó is található erről a bemutatóról, azokon biztosan jobban érzékelhető, mint ahogy papíron megpróbáltam átadni!

Végezetül: (ahogy régebben mondták) ennyit mára a technika és tudomány újdonságairól...

Jövőre is lesz kiállítás, biztosan lesz mit nézni!

KISS PÉTER
MŰPA

Frankfurti beszámoló

INTERTON Group

Mint 2001 óta minden évben, a Musikmesse mellett idén is megrendezésre került a Prolight + Sound kiállítás, melyet április 4–7. között látogathattunk Frankfurtban. A pro audio és fénytechnikai eszközök szerelmeseinek hatalmas játszótér a kiállítás, mi is bejártuk teljes egészében, ami nem kis feladat. Jelen cikkünkben az általunk képviselt gyártók standjait mutatjuk be.

Kezdjük rögtön egy nagygúyával, a német d&b audioteknikával. A d&b idén is egy letisztult standdal jelentkezett, bemutatva a gyártó legnépszerűbb termékeit. Installációjuk a tőlük megszokott érzetet adta: mintha egy külön szigeten lennének a kiállításon belül. Ezen a szigeten pedig hemzsegték a pro audio-csemegék: például több laptop is üzemben volt annak érdekében, hogy az érdeklődők megismerkedhessenek az ArrayCalc vagy az R1 szoftverekkel.

A pro audio részen maradvá a Yamaha volt a következő állomásunk. Egy kétszintes standon várták az érdeklődőket: a földszinten a kiállított eszközök és workshopok kaptak helyet, az első emeleten pedig egy tárgyalószék került kialakításra. A hangsugárzók és stúdiómonitorok mellett kipróbálható digitális keverőpultokban is bővelkedett a stand, így minden érdeklődőnek jutott nyomkodnivaló. Újdonságokból sem volt hiány: bemutatták többek között a PM10 család legújabb tagját, a CSR10S kompaktabb méretű vezérlőfelületet, a hozzá tartozó HY256TL-SMF kártyát, illetve a TF sorozat vadonatúj firmware-ét, a 3.5-öt.

Az INTERTON Group által képviselt legújabb gyártó, a Luminex is kiállítóként szerepelt Frankfurtban. Ráadásul itt debütált legújabb eszközük, a GigaCore 10 switch. A Luminex eszközei a betonbiztos és teljesen redundáns hálózat, az audio streaming, a valós idejű fény- és videovezérlési hálózatok alapjait képezik. A belga cég a kiállításon nem volt rest egy-egy eszközük belsejét is megmutatni.

Ha már szóba került a fény, következzen a prémiumgyártó, a High End Systems standjának bemutatása. A legnagyobb szenzáció a nemrég megjelent SolaTheatre volt, amely a világ első ventilátor nélküli, nagy teljesítményű LED-es fényforrással ellátott robotlámpája. Ezt az eszközt részletesen is bemutatjuk a lap *Technikai újdonságok* rovatában. A standon elképesztő mennyiségű lámpa került elhelyezésre, melyek előre programozott koreográfiát követtek, vigyázva, hogy mozgásuk és fényük

► A High End Systems standjának részlete

► A Luminex standja Frankfurtban

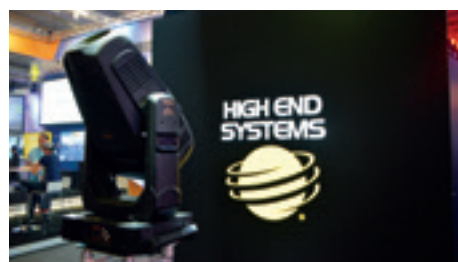
ne legyen zavaró a stand látogatói számára. Rengeteg fénypult állt rendelkezésre, hogy az érdeklődők egy nagyméretű kijelző és a Light Converse program segítségével egy igazi nagyszínpadon gyakorolják a színpadi lámpák vezérlését, illetve a High End Systems szakembereinek segítségével elsajátítsanak néhány szakmai trükköt. Szintén a kiállításon jelentették be a legújabb HOGFactor verseny győzteseit is. A verseny lényege, hogy az induló csapatoknak egy meghatározott zenei alapra kell fényshow-t készíteniük, az elkészült munkákat pedig egy szakmai zsűri értékeli. A legjobb három munka bemutatásra került a kiállításon megrendezett VIP partyn, illetve az értékes nyeremények átadása is itt történt meg.

Következzen az Eurotruss standja. A világ egyik legbiztonságosabb truss rendszereiről híres holland gyártó impozáns standdal jelentkezett, ahol az egyedi stílusban felhasznált truss elemek domináltak. A gyártó termépalettáján a színpadelemek is megtalálhatók. Érdemes megtekinteni az INTERTON Group webes felületeit, mert a kiállításon történt egyeztetéseink alapján egy Eurotruss színpadelem-akcióval kedveskedünk az érdeklődőknek.

Az amerikai Crestron vállalat is részt vett a kiállításon, mely a világ szinte valamennyi kontinensén és legfontosabb országaiban jelen van. Fő profilja az intelligens vezérlőrendszerek, valamint az otthonautomatizálás. A standjukon bemutatott eszközök egy részét működés közben is kipróbálhatták az érdeklődők.

► High End Systems lámpák Frankfurtban

► High End Systems SolaTheatre lámpa

► Luminex GigaCore 10 switch

A felsorolt gyártók standjain készített fotóinkat az INTERTON Group Facebook-oldalán tekinthetik meg (facebook.com/interton.kft).

Több neves gyártó – többek között a Shure, Sennheiser és Meyer Sound – is úgy döntött, idén nem állít ki a frankfurti kiállításon. Ebből az a tendencia látszik kialakulni, hogy a gyártók egyre inkább más kiállításokra koncentrálnak az új termékek bemutatásával kapcsolatban, például a Hollandiában megrendezésre kerülő ISE kiállításra. Sajnálattunkra a QSC sem állított standot Frankfurtban, ám a kiállítás előtti napon a disztribútoroknak rendezett találkozón elmondták, hogy Magyarország kiemelt státuszban szerepel a gyártónál. Ennek hamarosan kézzelfogható eredménye is lesz, melyről a SZÍNPAD olvasói is értesülni fognak.

Külön örömeinkre szolgál, hogy rengeteg hazai partnerünkkel és szakmabelivel találkozhattunk a kiállításon. Találkozunk jövőre is Frankfurtban!

BOGÁR ISTVÁN
INTERTON Group

Hangtechnikus mint művészi alkotótárs

Bohóc előadásának hanggenerátorral való kiszolgálása

2017. március 27. és április 2. között az Odesszában megrendezésre került 7. Nemzetközi Comediada Fesztivál során kivételes példáját láthattuk a zenekar nélküli produkció lekísérésének, a hangtechnikus által felmutatott professzionális munka revelatív hatásának. A 350 férőhelyes MASKY SHOW színházban végig telt házzal zajlottak a bohóc-fesztivál előadásai. A nagyszabású rendezvény 4 napja során mintegy 15 különböző, egyénileg is fellépő művésznek – és azok társulatának – közel 100 produkcióját kellett a hangosítónak lekísérnie. A gálák műsorvezető-konferansziés feladata alatt is jelentős mennyiségű zenei, illetve hangeffektekre épülő bejátszás segítette az igazi fesztiválhangulat kialakulását.

Egy előadóművészeti produkció színpadi megjelenése – akár színházi, tehát frontális, akár cirkuszi (tehát aréna) elrendezésű nézői térben történik –, mindenkor jelentős háttérkiszolgálást igényel. Míg a közönség egyetlen főt, vagy akár egy kisebb csoportot lát a színpadon, nem láthatja, hogy szakmájuk magas szintű képviselőinek tucatjai dolgoznak a háttérben, és adják össze tudásukat, hogy a művészi tartalom minél optimálisabb formában és szinten jusson el annak fogadó partneréhez, a nézőhöz.

A cirkuszi előadóművészeti intézmények esetében elsősorban az utazó cirkuszokban gazdasági kérdés, hogy a produkciók kiszolgálásához szükséges zenei működtetés meg tud-e valósulni élő zenekar formájában, vagy a jelentősen költségkímélőbb playback zenei bejátszások különféle, erre szolgáló berendezéseinek keretében történik.

Vannak olyan műsorszámok, melyek ütemre kiszámoltan, tizedmásodpercnyi pontosságra koreografáltak, egzaktul a zenére készülnek. Ezen esetekben a playback bejátszás egyszerűbb és szükségszerűbb. Elsősorban a hang-

zóanyag pontos, időben történő bejátszás-elindítása és a hangerőváltások – használva a hangerőváltással elérhető hangdinamikai változásokat – alkotják a hangtechnikus feladatkörét, ezzel segítve a produkció befogadását. A cirkuszi számok esetében – így elsősorban a bohóc munkája során – van szükség az erősebb flexibilitásra, a műsorszám dinamikus csúcspontjainak és nyugópontjainak zenei, effektuskezeléssel való lekísérésére.

Az ideális eset, ha élő zenekar tudja lekísérni a műsorszámot. A zenekar összetétele, a zenészek létszáma jelentősen meghatározza a zenei minőséget. A legtöbb utazó cirkusz – elsősorban gazdasági okokból – nem tudja biztosítani az élő zenekar jelenlétét. De kisebb alternatív színházak, fesztiválok, kulturális színterek sem tudják többnyire megoldani az élő zene biztosítását.

Áthidaló megoldásként gyakorta használják az „egyszemélyes zenekar”, az ütőhangszeres (dobos) zenéssel kiegészített hangbejátszási megoldást. Ebben az esetben egy zenész, általában egy percussion, egy-két ütőhangszerrel

(ez általában dob) oldja meg a produkció effektelését, szoros együttműködésben a hangtechnikuskal, aki a playback zenét beadja, és arra keveri rá a dob által generált effektusokat.

Amennyiben ez a lehetőség sem áll rendelkezésre, a feladat teljeskörűen a HANGTECHNIKUS kezébe kerül. Ez esetben a hangtechnikus feladata jelentősen kibővül, hiszen a hangeffektusok és zenék pontos indításán és lekapcsolásán, valamint a hangerő dinamikai szabályozásán túlmenően zenei effektusok hanggenerátorral (számítógépes állomás, amely hangszerkezdő és hangbejátszó szoftverrel van telepítve, és többsávos hangkártyával csatlakozik a hangrendszerhez) történő bejátszásával tudja a zenekart pótolni, és a produkció eltervezett hatásának megfelelően a katarzis elérését teljessé tenni.

Egy-egy színpadi produkcióban a fellépő művészek, csoportok gyakran többéves munkája fekszik. A nemzetközi fellépők – és a világ különböző részéből érkező közönség – számára létfontosságú, hogy a befektetett munka a leghatékonyabban kerülhessen bemutatásra.

Mert az adott pillanat soha vissza nem térő, úgy az alkotó, mint a befogadó számára létkérdés, hogy maximális legyen a hatás – a művész nézőkre gyakorolt hatása. Az ily módon zenei alkotótársá elölépő hangtechnikus kezében van, hogy a produkció milyen intenzitású élményhatást tud kiváltani a nézőkben.

Vizsgáljuk meg egy konkrét rendezvényt, a fent említett **7. Nemzetközi Comediada Fesztivál** kapcsán, milyen feladatokat kell ellátnia az adott hangmesternek.

Hardver előkészítése és működtetése:

→ az előadóterem méreteinek és a várható nézőszámának, a várható viselkedéskultúrájú közönségnek (zajos, figyelmes, idős, fiatal), a bejátszandó hanganyagok stílusának megfelelő elektroakusztikai rendszer előzetes beépítése és működésbe helyezése;

→ a szükséges hangérzékelő berendezések, mikroportok, mikrofonok, a hangtovábbító és -erősítő rendszer, valamint a hangsugárzók helyes megválasztása és üzembe helyezése;

→ a hanggenerátor megfelelő installálása;

→ a hanggenerátoron megfelelő számú, a produkciók várható stílusához illeszkedő effektek, zenék előzetes összeállítása, megkomponálása és/vagy előre legyártása.

Információszerzés:

→ riderek begyűjtése, az érkező produkciók hanganyagának és műsorfelépítésének előzetes megismerése.

Művészi munka, figyelem, empátia:

→ a fesztiválra érkező produkciók teljes körű megismerése rendkívül rövid idő, esetenként egy próba során;

→ az érkező produkciók hozott zenei anyagához illeszkedő hangeffektek kiválasztása;

→ a produkciók csúcspontjainak megismerése és műszaki rögzítése, azok kiemeléséhez szükséges effektek megválasztása.

Kitartás, figyelem:

→ A fesztivál 4 napja alatt 100 produkció lekísérése emberfeletti figyelmet és kitartást igényel; egyéni, személyre szabott jegyzetkészítési módszerrel kell a forgatókönyvbe bevezetni az információkat. A próbák és előadások egybefolynak, a munkaidő praktikusán végtelenné válik, a dolgozónak saját hatáskörben kell gondoskodnia a pihenésről, regenerálódásról, néha egy-egy rövid szünet beállításával – és pontos, korrekt munkamegosztással a váltótárs kolléga felé.

A hanggenerátorral történő előadás-kísérés folyamata alapvetően három feladat együttes alkalmazásából áll: az előadóművész által hozott hanganyag beadása, a színpadi történések kihangosítása és a hangeffektek folyamatos kiválasztása és hozzáadása ezekhez.

→ előzetesen zenei szignál indítása;

→ ritmuseffektekkel megerősíteni a történéseket;

→ az adott produkció saját zenéjének indítása;

→ hangerővel, hangtelítettséggel történő dinamikai korrekció;

→ látványeffektek hangerővel történő megerősítése;

→ zenei váltások effektekkel történő összekötése.

Az odesszai 7. Nemzetközi Comediada Fesztivál hangtechnikusai, Lev Deliev és Yura Savchenko tökéletes munkát végeztek. Tehették ezt, hiszen e munkának alapjait a Masky Show társulat mindennapos kiszolgálásával tanulták, sajátították el. Színházi környezetben, repertoár rendszerben, napi szinten kiszolgálni egy non-verbális show-t, ahol a hang a pantomimjáték legszerveesebb támasza, és ahol az improvizáció és az élő előadások során kialakuló időbeli különbözőségeket spontán módon, igen nagy koncentrációval kell lekövetni – a lehető legjobb iskola.

A fenti szakemberek tapasztalata jól használható az utazó cirkuszok világában is. Hiszen, mint cikkünk elején jeleztük, az Európában turnézó több száz sátorcirkusz legnagyobb része nem tud élő zenekart alkalmazni, így a hangtechnikus kezében hatalmas felelősség összpontosul. Ráadásul a cirkuszok jelentős százalékában a hangtechnikusi feladatkört autodidakta módon képzett, más cirkuszépítési tevékenységgel is foglalkozó munkások végzik. Szükséges és elengedhetetlen, hogy azok a hangtechnikával foglalkozó munkatársak, akik az utazó cirkuszokban teljesítenek szolgálatot, elsajátítsák e fent leírt tudás elméleti és gyakorlati alapjait.

A Közép-Európai Cirkuszművészeti Szövetség szervezésében mesterkurzusok, tanfolyamok tartását tervezik a jövőben, ahová a Masky Show hangtechnikai munkatársait is meghívják, hogy a közép-európai utazó cirkuszok hangtechnikusai számára hathatós segítséget nyújtsanak.

FEKETE PÉTER

Jászai-díjas színházi rendező,
a Közép-Európai Cirkuszművészeti Szövetség
elnöke, a MACIVA igazgatója

A „csúcsra járatott” színházak

és az egyre növekvő munkahelyi elvárás és leterheltség a műszaki területen

Sokat gondolkodtam, míg végül is úgy döntöttem, hogy foglalkozom ezzel a kényes témával, bár saját elveimmel ellentétben, de a műszaknak tett ígéretem kötelez, hogy színt valljak és az ügyeiket képviseljem.

Egész életemben mindig a művészetet támogattam, és amíg tanítottam a műszaki vezetőket és szakembereket, 38 éven keresztül, mindig azt hangsúlyoztam, a műszak nélkül nincs színház, ennek ellenére el kell fogadnunk, hogy mindenkor a művészet az, amely elsőbbséget élvez, és mi műszakiai el kell fogadjuk az alárendeltséget és a feltétel nélküli művészeti kiszolgálást. Ezt, amit leírtam – úgy gondolom – minden tanítványom állíthatja...

Tehát elismerve a művészi munka elsőbbségét, mégis fel kell vetnem, hogy a műszaki dolgozók leterheltsége egyre fokozódik az egyre növekvő bemutatósámok arányával. Tudott dolog a színházak esetében is a gazdasági orientáltsági szemlélet elterjedése, melynek egyenes következménye a bemutatók számának növelése. Ez viszont magával hozza a műszakkal szemben állított követelmények óriási mértékű megnövekedését. Van olyan színház, ahol már a két műszakos megoldás bevezetése is napirendre került.

Nagyon sok színház megmaradt az egyenes úton, és inkább a művészi színvonal emelésével próbálja a gazdasági kényszert ellensúlyozni, és nekik van igazuk. A művészi színvonal emelése a legfontosabb, és ezzel a műszakkal szembeni elvárások is csökkenhetnek.

Régi magyar közmondás: „A kevesebb sokszor több”. Ez most igazán aktuális, mert ha kevesebb a bemutató, több szabadidő fog rendelkezésre állni a műszaknak és a gépek karbantartásának.

Szeretném azt rögzíteni, hogy a megállapításom és észrevételezésem nagyon sok színházra vonatkozik, de vannak színházak és kulturális létesítmények, ahol a műszak túldolgoztatása és éjszakába nyúló igénybevétele az, ami kiváltotta az emberek aggodalmát és a kérdés jogos felvetését.

Szeretném, ha azok, akiket érint a felvetett téma, nem kritikaként kezelnék a mondanivalómat, hanem figyelmeztetésnek és figyelemfelkeltésnek, hogy a műszak is ember, és valahol az elfoglaltságoknak is határt kell szabni.

A színházi szakmában eddig eltöltött 53 évem alatt nagyon sok elismert és kimagasló tudású rendezővel és díszlettervezővel találkoztam, akiknél az elhivatottság mellett azt is értékelnem kellett, hogy mennyire figyelnek arra, hogy a műszak munkabírásának is megfeleljen a tervezett kívánalom. Elgondolodom azon, a mai korban, amikor a monumentális díszletek tervei elkészülnek, gondol-e valaki arra, hogy ezeket mozgatni, össze- és szét-szerelni, valamint raktározni is kell. Mindezen tevékenység aránytalanul sokszorozza meg a műszak munkáját és növeli meg a műszak igénybevitelét.

A színházaink élén kiváló művészi elhivatottságú és kitűnő szakemberek állnak, akik gátat tudnának szabni az egyre sokasodó bemutatószámoknak és az egész színpadot betöltő díszletóriásoknak, vasdíszleteknek. Egyedül a színházi vezetők azok, akik meghatározhatják a helyes irányt, amely sohasem kerülhet vakvágányra.

A művészet, amely szórakoztat, élményt ad, felel meg elvárásnak. Az élménytől feltöltve könnyebb elviselni a hétköznapi monotonitást. Egyes előadások viszont nem adják ezt az élményt, megosztják a közönség véleményét, egyesek eltűrik, egyesek megbotránkoznak, de vannak, akik tudomásul veszik. Ez a megosztottság nem lehet célja a művészetnek. Amennyiben ez az új irányzat, akkor hibás, és ezt egyes színházak nem veszik tudomásul. A baráti köröm és az ismerőseim, akik tudják a színház iránti elkötelezettségemet, gyakran panaszkodnak arról, hogy ami a színpadon történik, az nem művészet. A megbotránkoztató viselkedés, a trágár beszéd, a másság és meztelenkedés nem mindenkinek tetszik, pedig ügyes rendezések ebbe az irányba próbálják elvinni, sőt van, ahol még a politikát is beleszövik az előadásba. A közönség ezt nem szereti, és ami nagyobb baj, megosztja a véleményeket. Ezt a műszak is észreveszi, és szóvá is teszi. Nem célom, hogy ilyen és ehhez hasonló előadásokat felsoroljak, nem vagyok kritikus, csak az igazi művészet érdekében emelem föl a szavamat a műszakiai véleményét tolmácsolva. Az, hogy a műszak mennyire kritikus, egy olyan példán keresztül kívánom bemutatni, amely konkrétan velem történt meg.

A színház nevét, a darab címét, sőt a még a rendező nevét sem említem meg, és ami történt, az pár évvel ezelőtti időszakra tehető. Egy évadközi színpadi ellenőrzésem alkalmával a műszak hívta

AXCOR LED PROFILE 900   K-EYE LED HCR   SCENIUS UNICO

CLAYPACKY
AN OSRAM BUSINESS

PELYHE KFT
Light-Sound-Stage

Pelyhe Kft. | 1033 Budapest, Huszti út 34. | Tel.: +36 1 368 92 35 / +36 30 9321 640 / +36 20 9321 640 | www.pelyhe.hu | pelyhe@pelyhe.hu

fel a figyelmet, hogy az, ami folyik a színpadi próbán, az megbotránkoztató és sértő. Kíváncsivá tett a műszakiak véleménye, és beültem a nézőterre, belehallgatva a próbába. A színpadi jelenetben éppen az őrségi embertípus bemutatása történt. A színész nehezen birkózott meg a szöveggel, mivel személy szerint, akit ábrázolni kellett, egy folyamatosan káromkodó, durva szavakat hangoztató személy volt, ahol az összekötő szöveg az állati nemű szervek emlegetése volt. A szöveg hallatán igen dühös lettem, mivel az őrségi ember nem ilyen.

Az Őrségben születtem én is, és ott nevelkedtem az egyszerű falusi emberek között. Az őrségi ember egyenes jellemű, igazmondó embertípus, gyűlöli a durva beszédet, a káromkodást, és istenfélő, vallásos keresztény. Szorgalmasan, keményen dolgozik, de ha hallja a déli harangozást, megáll egy pillanatra, leveszi a kalapját és elmormol egy fohászt.

Vasárnap előveszi a tiszta „üngjét” és az ünnepi gúnyját, elmegy a misére vagy istentiszteletre. Az Úr napján csak a legszükségesebb munkát végzi, és megadja az ünnepnapnak a tiszteletet. Az őrségi ember göcseji tájszólással beszél, de igazi becsületes magyar ember.

Amit a próbán láttam, nagyon felháborított. Felálltam és kimentem a nézőtérről. A folyosón összefutottam az intézmény igazgatójával. Első felháborodásomban elmondtam neki, amit láttam és tapasztaltam. Arra kértem, nézzen be a próbá-

ra, és maga döntse el, megfelelő-e a valóság ábrázolása. Pár nappal később, amikor a színházban jártam ismét, azt tapasztaltam, hogy az előadás próbarendje lekerült a próbatábláról, és a műszak elégedetten újságolta, a próbákat beszüntették, és tudomásom szerint a darab nem került bemutatásra. Ezzel a megtörtént eseménnyel azt is szeretném nyomatékosan rögzíteni, hogy a műszak mennyire kritikusan szemléli és követi az eseményeket, és mennyire odafigyel a művészet tisztaságára.

A sokéves tapasztalatom szerint állíthatom, hogy az az előadás, amelyről a műszak szívesen beszél, az sikerdarab lesz. Az az előadás, amelyről a műszak nem mond jó véleményt, az nem lesz sokáig műsoron. Az a darab, amit eleve észrevételez, jobb, ha nem kerül bemutatásra. Ezt a megállapításomat a sokéves tapasztalatom szerint merem állítani.

Igen tisztelt és nagyra becsült színházi és kulturális intézményi igazgató hölgyek és urak, most önközhöz szólok. Ezt a most eluralkodó, vakvágányra tévedt művészi folyamatot egyedül önök tudják megállítani és helyes irányba terelni. Meg tudják állítani az egész színpadot betöltő óriási díszletek tervezését, visszatérve a normál méretekhez és a klasszikus formákhoz. Még jól emlékszem arra az időszakra, amikor egy-egy díszletképet, amikor a függöny felgördült, a közönség tapsal jutalmazott. Hol vagyunk már ettől! Sok esetben annak kell örülni, ha marad játéktér a színész számára.

Önök azok az igazgató hölgyek és urak, akik gátat tudnak szabni a durva és színpadra nem illő beszédstílusnak, ki tudják irtani a megoszló véleményeket előidéző politikát, teret adva az igazi lélekemelő, szórakoztató és élményt nyújtó valódi művészetnek. Higgyék el, a közönségnek elege van a naponta az újságok hasábjain és a kereskedelmi tv-csatornák képernyőin megjelenő hazugságokból, nyomdafestéket nem tűró beszédstílusból, a rágalmaszásokból, a sok téves és ellentmondó információból. Szeretne ebből a közegből kiszabadulva felüldülni az igazi művészet láttán és hallatán.

Végezetül, visszatérve az alapproblémához, az igazi és osztatlan sikert arató művészet és élményt nyújtó előadások, sikerdarabok lehetővé teszik az előadásszámok csökkentése nélkül az új bemutatók közötti időszakok meghosszabbítását. A csökkenő bemutatók a műszakiak igénybevételét, munkamódszerét, leterheltségét csökkentik. Kevesebb lesz a túlóra, normális lesz a munkamenet, ami alapvető műszaki igény.

Biztonsággal merem állítani, hogy a színházi műszak velem együtt a munkáját szerető és a művészetet tisztelő embertípus, aki örül a sikernek, bánkodik a kudarcokon, együtt él a színház problémáival. A műszak a színház igen fontos része, megkerülhetetlen és pótolhatatlan, de ezzel együtt is, amit soha ne feledjünk el: „A műszak is ember”.

SCHMIDT JÁNOS

SolaTheatre

Megérkezett Magyarországra!

A teljesítmény, a minőség és a
fényhatároló kés... ventilátor NÉLKÜL!

interton
GROUP

Kizárólagos magyarországi forgalmazó: INTERTON Group
www.intertongroup.com

HIGH END SYSTEMS

Szép új világ?!

Vigyázz, kész, rajt!

A felgyorsult technikai fejlődés hatására rohamosan változik környezetünk. A digitális világ korszakába léptünk, ahol a gyorsan változó életkörülményeink újszerű kihívásokat jelentenek a szervezetek jövője számára is. Fel kell ismernünk a változások irányát és meg kell tanulnunk alkalmazkodni azokhoz.

A 90-es években az amerikai hadsereg használta először az új világ leírására a „VUCA” definíciót (Volatile/Uncertain/Complex/Ambiguity), azaz magyarul Változékony/Bizonytalan/Komplex/Kétértelmű. Az eddigi világ merevsége és rugalmatlansága nem életképes ma már, folyamatosan kell reagálni és alkalmazkodni: ami nem hajlik, az eltörik. Persze az eltelt időben válaszok is születtek: a változékony tengeren közös vízióval már könnyebb hajózni, a bizonytalanságot a helyzet közös megértése, a kollektív bölcsesség ereje tudja áthidalni, a komplexitás megélését a tisztánlátás, fókuszálás tudja segíteni, a kétértelműség bizonytalanságát pedig az agilis cselekvés rövid távú eredményei és annak alapján a csak a következő lépésre koncentráció oldhatja fel.

A változások kezelése

Nem lehet véletlen, hogy a Német Színháztechnikai Szervezet (DThG) tavaly novemberi, az osztrák társszervezet (OeThG) tavasszal rendezett konferenciáján ezeket a problémákat kezdték felvázolni a színházak műszaki vezetőinek.

A hamburgi tanácskozáson a Hamburger Team tanácsadó iroda munkatársa tartott elő-

dást a változások menedzseléséről (change management). Kifejtette, ma már állandóan, az élet minden területén szembe kell néznünk a változásokkal, amelyek egyre gyorsabban történnek körülöttünk. Javasolta, hogy a fontos folyamatokra kérjünk segítséget, mert a feladatok megoldását időben kell elkezdni és „csak úgy melleleg” nem végezhető el. Az alkalmazkodás során a szervezetünkben is változtatásokat kell levezényelni, ez pedig nem könnyű, időt igénylő feladat.

Amikor sokan azt gondolták, hogy szép-szép, de ez a színházakat nem érinti, a hamburgi Thalia Színház ügyvezető igazgatója a kulturális intézmények change management gyakorlatát ismertette. Megállapította ugyanakkor, hogy a német színházak területén mélyreható változások két ok miatt nem várhatók. Az egyik, hogy a német színházi finanszírozási struktúra egyelőre védelmet nyújt a színházak számára, akik emiatt nem kényszerülnek működésükben a változtatásra. Másrészt nincs a színházakban egy közös vízió a jövőről, a különböző érdekeltségek megakadályozzák a sikeres változtatásokat. Egyébként is a sikeres változtatási folyamatok gyakran 5-10 év alatt hajthatók

vége, a színházi területen a vezetők váltása ennél gyorsabb ütemben történik, cserélődnek a szereplők.

Az előadásokat nagy vitát kiváltó kerekasztal-beszélgetés követte, amelyen színházi műszaki vezetők és tanácsadó irodák munkatársai vettek részt. Összegezve: a német színházi kollégák még nem igazán tartják időszerűnek és fontosnak a change management gyakorlati alkalmazását, hiszen nem érzékelik a változtatás kényszerét.

Hazánkban ma már nemcsak ismert fogalom a változások menedzselése, hanem napi gyakorlat. Az állandóan változó törvényi, gazdasági folyamatok kikényszerítik az emberekből, hogy megtanuljanak alkalmazkodni. Ebben nekünk, magyaroknak ösztönösen – talán nem is tudatosan – nagy gyakorlatunk van.

A változások tervezése – az irányított jövő

Az osztrák színházi műszaki vezetőket a fenti témához kapcsolódó, másik érdekes probléma foglalkoztatta Salzburgban. Milyen adatokat hagyunk gyűjteni magunkról? Ki ismeri a magatartásunkat, viselkedésünket? Ki irányít

PELYHE

DTS
DESIGNED TO SHINE

CLAYPAKY
AN OSRAM BUSINESS

ADB STAGELIGHT
AN OSRAM BUSINESS

OSRAM

LEE Filters

PLS

SPOTLIGHT
Professional Lighting for the performing arts

Look Solutions

Pelyhe Kft. | 1033 Budapest, Huszti út 34. | Tel.: +36 1 368 92 35 / +36 30 9321 640 / +36 20 9321 640 | www.pelyhe.hu | pelyhe@pelyhe.hu

bennünket? – izgalmas kérdésekre keresték a választ.

A fejlesztésekben élenjáró a Szilícium-völgyben a kezdő vállalkozások, startupok alapvető ötletforrása „what if you would be a data company?”, azaz mi lenne, ha a minden rendelkezésre álló információt használnál, ha minden elérhető adatforrásodat kihasználnád? Ma ennek az új világnak az adat az aranya.

Látszólag igen távol áll a Big Data problémája a színházi világtól. Ezt inkább a kereskedelmi konszernek és a reklámcégek – újabban a politikusok – kezdik használni. Rudolf Klausnitzer¹ viszont, aki a Vereinigte Bühnen Wien korábbi igazgatója volt, elmondta, hogy a rendezvény-szervezők és a színházi ágazat is profitálnak a lavinaszerűen növekvő adatmennyiségből – és egyben kárt is szenvedhetnek tőle. Előadásában, melynek „A Big Data kihívása – a véletlen vége” címet adta, egy visszatekintéssel indította: *Sehol sem olyan közvetlen a kapcsolat az ügyféllel, mint a színházban.* A tévében, a kiadónál sem, de a rádióadónál sem, mert a visszajelzés adatai – néző-, olvasó-, hallgatósázmok – sokkal később érkeznek be. Ehhez képest viszont az adatmennyiségek állandóan hatványozódnak. Tíz év múlva trillió szenzorunk lesz a világon, amelyek össze lesznek kötve az internettel. Valakinek a Facebook-bejegyzéseiből már most ki lehet olvasni, hogy két ember el fog-e válni.

Magyar fejlesztés, hogy egy áruházi kamera az arcok felismerése mellett képes a nemet és az életkort is megmondani. Mit tudnánk kezdeni azzal, ha tudnánk, melyik előadást milyen korosztály, milyen nemi összetétellel látogatja?

A hatalmas adatmennyiség miatt a prognózis fontosabb, mint a diagnózis. Az árut elküldik, még mielőtt azt megrendelnék, a számítógép tudja, hogy a felhasználó a megfelelő gombot meg fogja nyomni. A sok adat gyors elemzésével a prognózis könnyebb, az előrelátás fontosabb lesz, mint a diagnózis, a helyzetelemzés. Már ma a Wikipédia, Uber és mások folyamatosan és átfogóan használják más felhasználók ezreinek az adatait. A Spectrum Collaboration Challenge – a tömeges adatok célzott felhasználása – egy új terület ahhoz, hogy a problémákat közösen oldjuk meg.

Egy másik trend is fontos, a gamification, a kérdésfeltevések játékos megvalósítása. Ezzel sok projekt egyszerűsíthető, rövidíthető, élvezhetővé varázsolható. Az adatszemüvegek új dimenziókat hoznak be az emberek tapasztalati világába. Az előadó bemutatta, hogy a „cyber physical systems” világába nőünk bele, egy olyan világba, amely egyszerre mond meg dolgokat előre, gyárt szimulációkat az adatgyárban – és generál új piacokat. A mesterséges intelligencia egy további nagy húzóerő: alapszinten ez nyelvfelismerést, sakk-komputert és hasonló alkalmazásokat takar, de a mesterséges intelli-

gencia legújabb fejlesztései már szinte nyugtalanító mértékű, exponenciális fejlődést mutatnak. Ha ezt a fejlődési ívet nem becsüljük alá, akkor 40-60 év múlva a gépek nagyobb intelligenciával fognak bírni, mint mi. Ez a felismerés ma már láthatóan hatalmi kérdés is. A várható hatásokat elemezve az egyik út a megsemmisüléshez fog vezetni – vagy a halhatatlansághoz. Mindenesetre megjósolható, hogy a digitális elit csoportok nagyon nagy hatalmat fognak magukhoz ragadni. Ha a gépek érzéseket és empátiát hordoznak magukban, még igen sokszor fogunk meglepődni... Az intelligens gépekkel való együttélés teljesen új kapcsolatot fog jelenteni az ember és a gépek között.

Az előadást követő vitában több érdekes vélemény is megfogalmazódott. A Big Data veszélyeiről az egyik szkeptikus résztvevő azt mondta: „A színházban megvan az a sajátos jelenség, ami az adatrendszerekben, algoritmusokban nem fordul elő: az előre nem látható, a nem prognosztizálható.” Másik vélemény szerint nem lehet előre nem látható emberi döntéseket előre látni. Persze a VUCA világban semmi sem előre látható, ma már ez a jellemző.

További beszélgetések akörül forogtak, hogy mi magunk szolgáltatjuk ki az adatainkat, véleményünket, gondolatainkat az internet, a Facebook és az okostelefonok segítségével. Ezek használata láthatóan az emberek elmagányosodása felé vezet, a fiatalok bezárkóznak a digitális kommunikáció csapdájába és elvesztik közvetlen emberi kapcsolataikat. Elég körülnézni a metróban, ahol legalább minden második utas kezében ott a mobiltelefon, amit nyomogat, simogat: e-maileznek, játszanak vagy a fülhallgatón keresztül zenét hallgatnak, kikapcsolva a valós környezetet. Bizakodásra adhat okot, hogy a színház – sajátsága okán – ezzel szemben éppen az élő emberi kapcsolatok szentélye marad.

Az alapkérdés azonban az, hogy tudatos szándékunktól függetlenül – különböző digitális szolgáltatások igénybevételével – rengeteg információt adunk ki magunkról. Az adatbirtokos a mobiltelefonunk hálózata alapján bármikor meg tudja mondani, hol vagyunk, kivel mit beszélünk-beszéltünk, hol és mit vásárolunk stb. Hiába gondolják egyesek, hogy a kikapcsológombot is lehet használni. Ma már az életünk elemi részévé vált a digitális háló. Az appok, a cloudok adatbázisai már sok mindenre felhasználhatók, amiről nem is tudunk.

A következő évtizedekben a jövő változásait nemcsak a nézők, de a színház sem kerülheti el...

SZABÓ-JILEK IVÁN

¹ Rudolf Klausnitzer: a Vereinigte Bühnen Wien volt igazgatója, a bécsi News kiadócsoporthoz tartozó kiadója és vezérigazgatója, a SAT1 és „Premiere” Hamburg programigazgatója.

www.szinpadtanika.com

SZÍNPADTECHNIKAI BERENDEZÉSEK

- Tervezése
- Gyártása
- Szerelése
- Javítása
- Karbantartása

Budapesti irodánk és bemutatótermünk címe:

1077 Budapest, Jósika utca 28.

Telefon: +36 20 974 7511
Fax: +36 1 614 33 75
Email: info@szinpadtanika.com

ROBE®

WWW.150ZOOM.CZ

A méret maradt, a fényerő megnövekedett

LEDBeam 150 és Perfect 150

A népszerű ledes termékcsalád tavasszal megújult! Mindkét lámpa megkapta a Spider-ből megismert 30W-os RGBW multichip LED fényforrásokat, melyekből 7-7 darabot használnak. Ezen kívül végre lineár zoom is rendelkezésre áll, így ezek a kis méretű eszközök ideálissá váltak minden olyan felhasználáshoz, ahol fontos a nagy fényerő, a gazdag színek, a széles zoom tartomány, a csendes üzemelés, a precíz, 18 bites dimmerelés, valamint a kompakt méret. Bemutatóért keresse kollégáinkat!

A JÓZSEF ATTILA SZÍNHÁZ MŰSZAKI DOLGOZÓI

A teljes színpadi műszak: a jobb szélén Czeiner László főmérnök

Diszítőtár: Boros József, Derdák Roland, Gribovszky István, Csefő István, Papp István, Lengyel Róbert, Pócs Gyula, Borgyos László, Baltringer Márton, Kolba Balázs

Öltöztetőtár: Kári Éva, Borosné Tóth Emese, Veszprémi Csilla, Hlinka Krisztina

Hangosítótár: Gulyás Szabó Gábor, Liebhardt Gábor, Bonifert Balázs, Rácz Dániel

Világosítótár: Tóth János, Hankó János, Illés Ákos Bendegúz

Kelléktár: Szalontai Gabriella, Szucskó Noémi, Molnár Edina, Brunczlik Péter

Fodrásztár: Pozsár Rózsa, Murányi Andrásné, Tasnádi Anna Maria

ARIA – a Music&Lightstól ● ● ●

Az idei ProLight + Sound kiállításon rukkolt elő a Music&Lights az Aria családdal, ahol megtalálhatjuk a hagyományos spot lámpatestet, illetve késes testvérét, a profile-t. Az Aria lámpatestek szinte hangtalan működése már a kiállításon is lenyűgözte az érdeklődőket.

Az Aria kimondottan egy színházi célra kifejlesztett 400 W telje-

sítményű RGBW LED-lámpatest, amely akár pasztellárnyalatokba is tudja öltöztetni a színpadot.

Az ARIA fényvetők legfontosabb jellemzői:

- 400 W RGBW LED-vezérlés a gyönyörű pasztell-színárnyalato-kért
- színhőmérséklet-korrekción 2700–8000 °K-ig
- zoomtartomány 10–45 fokig
- zajtalan működés, ami alkalmasá teszi közönség közeli elhelyezésre is.

További információ:

WWW.LISYS-PROJECT.HU

MERAK – az Ayrtontól ● ● ● ● ●

Az Ayrton 15. születésnapja alkalmával egy kis dobozba csomagolt új termékkel lepte meg a rajongóit. A MERAK hihetetlen zoomátfogási tartománya 7 foktól egészen 70 fokig terjed. A meghajtása természetesen 250 W LED RGBW.

Az Ayrtontól megszokott halk működés a lámpatestek egyik népszerűségének oka. Ebből a

MERAK-nál sem engedett a cég, a mindössze 55 cm magas lámpatest is ámulatba ejtően halk.

A tökéletesen homogén színkeverést az újratervezett Fresnel lensével oldották meg. Ráadásul az újfajta folyadékűtő rendszer segítségével a lámpatest bármely pozícióban használható, természetesen maximális kimeneti teljesítmény mellett.

További érdekesség a beam shaper funkció is.

A MERAK kecses, frissességet sugárzó, ipariális megjelenésével, csakúgy, mint az új menürendszerével és egyszerű kezelhetőségével új távlatokat nyit a színházi világítás területén. Tökéletes KIVÁLTÓ lámpatestje lehet a korábban előszeretettel alkalmazott motoros yoke-ba szerelt Fresnel lensés lámpatesteknek.

További információ:

WWW.LISYS-PROJECT.HU

Elation Professional fényvetők

Az Elation Professional lámpáinak az idei évben kiemelt szerep jut a kijevi Eurovíziós Dalfesztiválon, 2017. május 9. és 13. között.

A 2017-es ProLight + Sound kiállításon már láthatóak voltak az Elation standján ezek az új eszközök, mint például az új Paladin effektlámpa, a díjnyertes Platinum Seven LED Wash mozgó kengyeles lámpatest és a népszerű SIXBAR 1000 LED-es lámpa.

A paletta legerősebb lámpája, a Platinum 1200 Wash LED-es lámpatest a fesztiválon fog debütálni.

Az Elation fényvetők legfontosabb adatai, jellemzői:

Elation Platinum FLX:

- 3 az 1-ben lámpa (Beam/Spot/Wash)
- Philips™ MSD Platinum 20R 470 W fényforrással
- CMY + CTO + 10 színes színtárcsa
- 2 db gobótárcsa
- Plasa Awards díj (2015)

Platinum 1200 Wash:

- nagy fényerejű LED-es, mozgó kengyeles lámpa
- 19 db 60 W RGBW LED (Osram)
- motorizált zoom (8–77 fok)
- változtatható színhőmérséklet (2700–8000 °K)
- pixel és pixel ring vezérlés
- flicker free működés
- csendes hűtés
- DMX, RDM (Remote Device Management), Art-NET, sACN és KlingNET (DMX Etherneten keresztül)

Platinum Seven:

- sokoldalú 7 színű wash mozgó kengyeles lámpatest
- 25 W RGBWA+Cyan+UV multi-chip LED
- gyors motorikus zoom 5–50 fokos tartományban
- flicker free működés
- csendes üzem mód

ELATION
PROFESSIONAL

Az Eurovíziós Dalfesztivál hatásvilágítása a Sceni-Tech kiállításon!

2017. május 17-18.
Dürer kert

EUROVISION

luminis

Ovation E-910FC Chauvet Professional

A Chauvet Professional legújabb ERS stílusú eszköze az Ovation E-910FC, amely nagy teljesítményű, teljes RGBA-Lime színkeverésű, 2800–6500 °K (magas CRI és CQS) szín hőmérsékletű készülék. Ezekkel a paraméterekkel a fénye vetekszik egy volframizós hasonló lámpa tökéletességével. A szabályozá-

Paladin:

- sokoldalú strobe wash blinder lámpa
- motorizált zoomtartomány 9–25 fokig
- 120 fokos kézi dőlésszögállítás
- HSI control
- terelőlemezekkel, egg-creattal (opció)
- 24 pixeles 6 zónás vezérléssel
- 40 W RGBW LED fényforrással
- flicker free működés
- IP65 védettség

SIXBAR 1000:

- 12x12 W 6 az egyben RGBAW+UV (395 nm) LED
  - változtatható szín hőmérséklet
  - csendes üzemmód – nincs aktív hűtés
  - változtatható dimmerkarakterisztika
  - 30 fokos sugárzási szög
  - egymáshoz csatlakoztatható kivitel
  - terelőlemez, frost lencsével
- A termékeket Magyarországon a Luminis Kft. forgalmazza.

További információ:
WWW.LUMINIS.HU

si lehetőségek között találunk 16 bites dimmelést színenként és a masterre, kiválasztható PWM-et (pulzálásiszélesség-moduláció) és RDM-et (kétirányú adatátviteli protokoll), valamint előre beállított dimmelési görbék is kiválaszthatók. Szintén rendelkezésre áll a Chauvet Virtual Color Wheel, amely 1:1-ben megfelel a népszerű színfóliák nyújtotta színhatásoknak. A piacon keresett lencsék és tartozékok tökéletesen illeszkednek a készülékhez. A Chauvet Pro saját lencséiből 14, 19, 26, 36 vagy 50 fokosot kínál.

Paraméterei közül említsük meg a 91 db 3 W-os LED-et, a megvilágítási szélső értékeket 5 m-en: 14°/3744 lux, illetve 50°/513 lux,

a DMX csatornák számát 5, 7, 10, 12, 13 vagy 15, és emeljük ki az elektronikus shutter is. Az Ovation E-910FC nemcsak színházi és filmes, hanem építészeti felhasználásra is javasolt. Kipróbálás, demo előzetes időpont-egyeztetést követően lehetséges a hazai disztribútor, a Fullrange Kft. jóvoltából.

További információ:

E-MAIL: SUPPORT@FULLRANGE.HU,
WWW.CHAUVETPROFESSIONAL.EU

SolaTheatre fényvető – High End Systems színházi alkalmazásokhoz

Csaknem 20 évvel – az akkoriban forradalmian új – Studio Color 575 bevezetése után a High End Systems nemrég bemutatta a világ első ventilátor nélküli, nagy teljesítményű LED-es fényforrással ellátott robotlámpáját, a SolaTheatre-t.

A lámpa tervezésénél különösen nagy hangsúlyt kapott, hogy a működése csendes legyen. Az így kifejlesztett ventilátor nélküli hűtési mód a háttérzaj szempontjából különösen érzékeny alkalmazási területeken, mint a színházakban, koncerttermekben és operaházakban is megállja a helyét, de magas CRI-értéke (>90) is ideális az ilyen környezetben. A SolaTheatre 440 W-os fehér LED-fényforrást tartalmaz, ami 26 000 lumen kibocsátására képes.

A SolaTheatre további kiemelkedő tulajdonságai közé tartozik a kiváló optikai rendszer kiterjedt funkcionalitással és teljesen csendes működéssel. Zoomja 6°-tól 45°-ig állítható, CMY színkeverési lehetőséget, CTO lineáris színkorrekciót és fix 7 színből álló színtartományt tartalmaz. A lámpában elhelyezésre került 4 db fényhatároló kék: minden kést 2 darab mo-

tor mozgat a precizitás érdekében. Az effektek között megtalálható a 7 gobós forgó, valamint a 8 gobós fix gobótárcsa is. A SolaTheatre ezenkívül rendelkezik mechanikai írisszel és lineáris prizmával, valamint kilépőlencse-páramentesítő rendszerrel is.

Az eszköz alkalmas a DMX, RDM és ArtNet protokollok kezelésére. LED-es fényforrásának, funkcióinak és egyedülálló ventilátor nélküli hűtőrendszerének köszönhetően a Sola család új tagja, a SolaTheatre ideális választás a színházi környezetben.

Bővebb információ:

WWW.INTERTONGROUP.COM

Ködgépek a Cameo kínálatában

Hatalmas, 991 m³/perc kapacitásával, különösen rövid (45 másodperc) felfűtési idejével és csendes működésével az Instant sorozatú Hazer 1400 Pro ideálisan használható tv- és filmprodukciónak, színházban, élő eseményekhez és diszkóban. A nagy hatásfokú,

mikroprocesszor-vezérelt köd gép tartós, 316-os minőségű acél porlasztócsövet és automatikus öntisztító mechanizmust kapott a lerakódások megakadályozása és a karbantartási igény csökkentése érdekében. A készülék ködbocsátása és a kifúvó ventilátor sebessége külön szabályozható 1%-os lépésekben, így bármilyen méretű eseményhez és színpadhoz megfelel, a folyadékfelhasználás 100%-os teljesítménynél is alacsony, mindössze 17 ml/perc. Az Instant sorozatú Hazer 1500 T Pro készüléket utazásra kész, masszív és strapabíró tokba építették. Kétcsatornás DMX vezérlésre és önálló működésre is alkalmas, három- és ötpólusú XLR csatlakozókkal rendelkezik a DMX jelekhez. Nagyon finom,

→ hosszú ideig megmaradó kódével a Cameo Hazer 1500 T tökéletes választás a mozgó fejes lámpák hatásának kiemelésére, látványos effektek létrehozására.

További információ:

WWW.ELIMEX.HU

Különlegesség a Cameo

kínálatában ●●●●●●●●●●

Komoly érdeklődést váltott ki vásárlói körökben a Cameo új Zenit™ B60 típusú lámpája, amely egyesíti magában a nagy fényerejű LED-ek, a nagy kapacitású lítium-ion akkumulátorok, a beépített Wi-Fi-vevő, a változtatható sugárzási szög, valamint az IP65 minősítési

tés előnyeit. Tehát egy 4×15 W-os, 1900 lumen fénykibocsátást biztosító RGBW színspektrumú LED-ekkel szerelt lámpatestről van szó, amely túltöltés és teljes lemerülés ellen védő elektronikával biztosítja tölthető elemeinek hosszú élettartamát, különlegességszámba menő beépített W-DMX Wi-Fi-vevőjének köszönhetően vezeték nélküli távvezérlést tesz lehetővé, és szabadtéren is használható, mivel ehhez megfelelő minősítéssel rendelkezik.

A Cameo iDMX Core WiFi To W-DMX™ átalakítója segítségével a DMX jeleket vezeték nélküli hálózaton továbbíthatjuk 300 méteres körzetben, iOS és androidos készülékekről is irányíthatjuk a világítást a Cameo iDMX® vezérlőapplikációjának használatával. További információk:

WWW.ELIMEX.HU

Zenekari székek a K&M-től ●●●●

A zeneipar legismertebb állványokat gyártó cége, a König & Meyer korábban is kínált székeket, ám most saját tervezésű és gyártású zenekari kínálatát jelent meg a piacon.

A szimfonikus zenekarok minden tagja megtalálhatja itt a legmegfelelőbb ülőalkalmatosságot, és a műszaki személyzet sem panaszkodhat, hiszen a székek egy része praktikusan egymásba rakható és görgős szállítókeretet is kínálnak hozzá.

Válogathatunk az egyszerű, rétegelt lemezből hajlított ülőlapos, a párnázott, a különálló háttámlával ellátott, akár magasságállító mechanikával rendelkező székek mellett a kifejezetten bizonyos hangszerre fejlesztett, például a nagybőgősöknek ajánlott lábtartós, a csellistáknak szánt szélesebb ülőlapos és a karmesterek igényét kielégítő támlás megoldások közül.

A König & Meyer kiváló minőségű zenekari székeinek forgalmazása rövidesen megkezdődik.

További információ:

WWW.ELIMEX.HU

KV2 Audio ESR 212 és 215 ●●●●

A tökéletes szélessávú rendszerek hangsugárzói színházi és egyéb nagy formátumú felhasználásra. Az ESR 212 egy a teljes spektrumot lefedő hangképű, háromutas passzív hangsugárzó, amelyet a szintén három utas ESR 2800-as sztereó rendszererősítővel közös használatra terveztek. Csúcsmínőségű hangszórókkal szerelték a hangfalat, amely két 305 mm-es mély-, egy 152 mm-es közép- és egy 25 mm-es magashangszórót foglal magába. Az ESR 212 teljes sáv szélességű és rendkívül részlet-

gazdag hangzást biztosít nagyobb helyszínek számára. 90×40 fokos szórással rendelkezik, függőlegesen és vízszintesen is felszerelhetjük őket. Az ESR 212 több M10-es felfüggesztési pontot tartalmaz, valamint speciális flyware-t és rögzítő füleket vásárolhatunk hozzá. Az ESR 215 az ESR 212 nagytestvére, szélesebb, 110 fokos vízszintes szórással rendelkezik. A szintén háromutas ESR 3000-es sztereó rendszererősítővel közös használatra tervezték. Két 381 mm-es mély-, egy 203 mm-es közép- és egy 76 mm-es, nagyméretű NPVD magashangszórót foglal magába, illetve még a KV2 Audio VHD

magas-közép hangsugárzóiban található. Az ESR 215 ideális színházi felhasználásra, valamint

stadionokban. Akárcsak az ESR 212, több M10-es felfüggesztési pontot tartalmaz, valamint ugyanazokat a kiegészítőket vásárolhatjuk meg hozzá, mint az ESR 212-höz.

Az ESR 212 előzetes időpont-egyeztetés után kipróbálható és meghallgatható a budapesti Turay Ida Színházban. Jelentkezés a hazai disztribútornál az info@fullrange.hu címen.

További információ:

WWW.KV2AUDIO.COM

AppSys Multiverter MVR-64 ●●

Friss és ropogós újdonságként érkezett a digitális audióhálózatok világába a svájci székhelyű AppSys ProAudio sokcsatornás formátumkonvertere. A multiverter MVR-64 típusú 1U egység a napjainkban leginkább használt audióhálózat-szabványok között biztosít átjárást. Ezenkívül nem okoz gondot Midas, Digico, Yamaha, Soundcraft, Allen&Heath stb. keverőpultok összekötése, a formátumkonverter ugyanis a következő csatlakozásokkal bír: MADI optikai, MADI koax, MADI-TP, AES50, Dante/AES67. A mátrix jellegű „bármit-bárhova” felhasználás valós 64×64 csatornát támogat 48 kHz minta-

vételezésnél. Fejhallgató-alapú monitorozással, jelgenerátorral kiegészülve a bonyolultabb rendszereknél is segítséget jelent. Belső memóriájában 12 mentést képes tárolni, redundáns tápegysége a szigorúbb broadcast igényeket is kielégíti.

A közeljövő terveiben szerepel a multikonverter bővítése AVB és Waves Soundgrid szabványokkal, valamint a formátumok közötti mintavétel-konverzióval.

Az AppSys magyarországi képviselőjét az Audmax Kft. látja el.

További információ:

www.appsys.ch

WWW.AUDMAX.HU

AT5047 stúdiómikrofon az Audio-Technicától ●●●●●

Az Audio-Technica a ProLight & Sound 2017 alkalmával mutatta be csúcskategóriás 50-es szériájú stúdiómikrofon-választékának harmadik modelljét. Az eredeti AT5040 énekmikrofon és AT5045 hangszermikrofon után a kivételes dinamikai átfogású AT5047 bővít a kínálatot.

Az AT5040 egyedi, négy négy-szögmembrános konstrukcióján alapuló AT5047 egy kardioid kondenzátormikrofon transzformátorcsatolt kimenettel, ami figyelemremélően sima hangkaraktert nyújt és magas hangnyomáske-

zelést biztosít, a mikrofon-előerősítő vagy a keverőbemenet túlterhelésének kockázata nélkül. A széles skálán változó dinamika

kezelésének képességével az új modell arra készült, hogy mindenben kiemelkedően teljesítsen, a pergődobseprűzésétől az erőteljes énekig, a gitárerősítőtől a rézfúvós hangszerekig.

A többi 50-es szériás modellhez hasonlóan az AT5047 is kézi készítésű, alumíniumból és rézből gyönyörűen megmunkált darab, specifikusan hozzá kifejlesztett belső felfüggesztéssel, mely izolálja a kapszulát a mikrofontesttől. Az AT5047-hez mellékelte elegáns, egyedi tervezésű AT8480 mikrofontartó további izolációt biztosít a stúdióban fellépő ütésektől és mechanikusan csatolt rezgésektől.

További információ:

WWW.AUDIO-TECHNICA.HU

WWW.AUDMAX.HU

Syva szegmenssugárzó – L-Acoustics ●●●●●

A belsőépítészet és az L-Acoustics line-source örökségének tökéletes összhangja: Syva, nagy teljesítményű, elegáns plug&play szegmenssugárzó hangrendszer. A Syva egy vadonatúj formátumú, nagy teljesítményű hangrendszer az L-Acoustics palettáján, melynek gyártásba kerülését – felcsigázva az érdeklődést – jó érzékkel közvetlenül az amsterdami ISE kiállítás előtt jelentette be a nagy múltú francia gyártó. A Syva egy egyszerűen telepíthető (kvázi plug&play) hangrendszer, melyben

hat középsugárzó és három magasfrekvenciás sugárzó került elhelyezésre elegáns, J formájú, progresszív görbületű dobozformátumban. A forradalmian új hangszóró-elrendezés, melyet a gyártó „szegmensforrás”-nak (patent-pending) hív, 140° vízszintes és 26° függőleges (+5°/-21°) lesugárzási karakterisztikával bír, melyet kifejezetten nagyobb sík területek kompromisszummentes lefedésére fejlesztettek ki, 35 m-es hatótávolsággal.

A Syva tökéletes választás koncert- és színháztermek „láthatatlan” hangosításához, modern, letisztult, és mégis elegáns dizájnya még a belsőépítészek számára is vonzó lehetőséget kínál.

A Syva kiegészíthető a Syva Low nagy teljesítményű szubbasszus-

sugárzóval vagy a Syva Sub infrásugárzóval, így akár 142 dB SPL maximális hangnyomás is elérhető a rendszerrel. A kiegészítő Syva Low hangdoboz két K2 kategóriájú 12"-es hangszórót tartalmaz, és biztosítja a Syva rendszer alacsony frekvenciás kontúrját, valamint kiterjeszti a frekvenciamenetet 40 Hz-ig. Hasonlóan, a Syva Sub egy KS28 kategóriájú 12"-es hangszóróval tolja ki a rendszer alsó határfrekvenciáját egészen 27 Hz-ig. →

DiGiCo
Digitális pultcsereprogram 2017-ben is!

Az új DiGiCo keverőpultjának árába beszámítjuk régi, analóg vagy digitális pultját!
Bővebb információ: info@chromasound.hu

chromasound

→ Egy LA4X processzort erősítő akár 4 db Syva hangdobozt is meg tud hajtani.

A Syva falra vagy állványra is helyezhető, de akár függeszthetjük is, vagy egész egyszerűen felállítható a színpadra a saját talplemezén. Alternatív megoldásként a Syva könnyedén elhelyezhető a Syva Low vagy Syva Sub tetején is: a plug&play AutoConnect link nemcsak a dobozok fizikai egymáshoz rögzítését oldja meg, de az audiojel átvitelét is biztosítja a dobozok között. A hangdobozok RAL színekben rendelhetőek: belsőépítészeti kihívásokat nem ismervé beleolvadnak környezetükbe.

A Syva bemutatása a francia gyártó szakemberei szerint is egy újabb mérföldkő az L-Acoustics történetében, a Syva ugyanis egy olyan újfajta hangrendszer, mely letisztult formában ötvözi a line-source technológia előnyeit az egyszerű telepíthetőséggel, testre szabottan azokra a felhasználási területekre, ahol az elegancia és a diszkréció egyenrangú szempont a hangzással.

További információ:

WWW.L-ACOUSTICS.COM

WWW.AUDMAX.HU

Itt az új QSC K sorozat, a K.2 ..

A QSC K.2 sorozat az aktív hangszugárzók új szabványa. Minden egyes modell fel van szerelve egy 2000 wattos D osztályú erősítőmodullal, gondosan illesztve a nagy teljesítményű mélyhangszóróhoz és nyomókamrás driverekhez. DMT™ (Directivity-Matched Transition) biztosítja az egyenletes lefedettséget a teljes hallgatósági területen. Továbbfejlesztett,

beépített DSP segítségével ebben a szériában is elérhető az Intrinsic Correction™, a további teljesítményoptimalizálás érdekében.

A K.2 széria hihetetlenül rugalmas: előre beprogramozott preseteket tartalmaz a felhasználók számára olyan általános alkalmazásokra, mint például színpadi monitor, tánczene, hangszererősítés, kézi mikrofon stb. Továbbá arra is lehetőséget kínál, hogy saját preseteket hozzunk létre, amelyek segítségével visszahívhatók a felhasználó által végzett beállítások, mint például a bemenet típusa, késleltetés, EQ, cross-over és a kiválasztott beállítás főbb paraméterei. A hangszugárzók hátulján található LCD kijelző könnyebbé teszi a menüpontok közötti navigációt. A hangszugárzókhoz opcionálisan védőpanel is rendelhető, mely megakadályozza a beállítások elállítását az illetéktelenekkel szemben. Használható PA rendszerként, vagy akár színpadi monitorként is, még a 8 csos verziót is beleértve, hiszen immáron ez a modell is rendelkezik monitorlábbal. Minden egyes modell függeszthető és hangszugárzóállványra helyezhető, utóbbin akár 7,5 fokkal lefelé döntve is. Brutális, ugyanakkor könnyű és hihetetlenül stílusos. Ez a K.2 széria, amelyhez 6 év garancia jár a termékregisztrációt követően.

További információ:

WWW.INTERTONGROUP.COM

Újdonságok a Pelyhe Kft.-nél..

A Clay Paky a világsikert aratott ALEDA B-EYE mintájára elkészítette a K-EYE HCR forgófejes LED Wash-t. A 98-as színvisszaadási indexszel rendelkező

derítő 11 000 lumen fényáramot produkál, RGB+Amber+Cyan+Lime 6 színes multichipek segítségével. A színkeverést és a fényerő korlátban tartását 16 bites vezérlés biztosítja. A menüből és a pultról is módosítható a szabályzási karakterisztika készlet. A LED-ek az alapkarakteristikával is rendkívül finoman kezelhetők, már egy-két bit érték módosítása is érzékelhető hatással van a kilépő fényre a LED-ek alsó tartományában. A színek beállításának megkönnyítésére RAW, RGB, CMY módon kívül HSL (színezettség/telítettség/világosság) mód is rendelkezésre áll. A színek választására a color macro csatorna az előre hangolt skála szerinti színek beállítására szolgál. Átdolgozott, 6–50° zoom optikai rendszerével homogén, szóródásmentes megvilágítást tesz lehetővé. A beállított szín egy okos algoritmus segítségével dimmerelés közben is állandó marad. A K-EYE HCR főleg a színházak igényei alapján készült. Jelentős teljesítménye ellenére, maximális fényerő mellett sincs a hűtésnek zavaró hangja.

A másik kiemelkedő újdonság szintén a LED-technológia szülőltte. A Clay Paky **AXCOR** névre keresztelt spotlámpája kemény 900 wattos 6000 K-es fényforrással érkezett. Az UNICO mintájára készült hibrid, 7–40° közötti tartományban automatikus fókusz-követő rendszerrel szabályozza a vetített kép nagyságát. CMYA színkeverése és 6 színes színtárcsája festi meg a fénykévét. Hat dichroikus gobó, animációs tárcsa és forgatható négyezerező prizma, két lineáris froszt filter egészíti ki az optikát. Beépítették az új 0,3 mm-es késelési mechanikát, ami az összeállított képet tüéles keretbe foglalja.

A PLS Kft. új teljesítményszabályzó egységet mutatott be. Az MS2-es

kabinet a Flex dimmerre épülő moduláris, installációs **dimmer-torony**. A kabinetbe maximálisan 120 áramkör telepíthető. A zárt egység hátsó részén helyezkedik el az elmenő oldali kábelezés rendező mezője, és a betáplálás sínjei. A bejövő oldal sínézése több részre bontva is rendelhető, a betáplálások szakaszolásához (pl.: állandó és szakaszos üzemű csoportok szeparálása).

A fiókok működtetéséről DMX-512 vagy RDM gondoskodik, így a fény szabályzó pultról történő konfigurálás is lehetséges. A modulok egyedileg konfigurálhatók a csatornánkénti limittel, előfűtésrel az egyedi patch- és karakterisztika-állítással. Beállítható 16 világítási memória és vészüzemi funkció, ami a jel megszűnése esetén aktiválódik. A betölthető modulok lehetnek 12x2,3 vagy 12x3,7 vagy 6x5 kW-os Flex és 3x15 kW-os, szabályozott áramkörös egységek. A dimmereket 225 µs vagy 400 µs-os szűrőkkel választhatók. A kabinetbe a gyártó által készített valamennyi dimmer és direkt egység közül bármelyik típus rendelhető. A szekrénybe behelyezett fiókok egyedi terhelésszerű hűtéssel rendelkeznek, a hő a kéményszerűen kialakított szellőzőjáratokon a torony tetején jut ki. A belső hőmérséklet szinten tartását szabályozott ventilátor is segíti. A **Flex fiók** tartalmazza egy áramkörön belül a dimmert és a mechanikus kontaktú direkt áramkört is. Ez az új széria végre lehetővé teszi a telepített világítási rendszereknél az egyes áramkörök tetszés szerinti variálását. A csapda beválasztott tulajdonságát áramköri visszajelző is segítheti.

További információ:

[PELYHE KFT.](http://WWW.PELYHE.KFT.)

WWW.PELYHE.HU

Egy polihisztor intendáns az Operaházban

Gróf Bánffy Miklós (1873–1950) író, grafikus, díszlet- és jelmeztervező, színpadi rendező, politikus, külügyminiszter 1912–1918 között volt a budapesti Opera és a Nemzeti Színház intendánsa. Ezalatt irányította az Operaház 1884-ben megnyitott, 30 éves épületének első jelentős korszerűsítését, Medgyaszay István építész segítségével. A nemrég megjelent visszaemlékezéseiből idézünk szemelvényeket.¹

Most, amikor a Magyar Állami Operaház újbóli felújítása előtt állunk, időszerű visszatekinteni Ybl Miklós operaházának első jelentős átalakítására, melynek kezdeményezője gróf Bánffy Miklós volt. Személyében egy hihetetlenül sokoldalú embert ismerhetünk meg. Képzőművészeti érdeklődése, rajzkészsége már középiskolás korában kibontakozott, jelmez- és díszlettervezésnél, építészeti elképzeléseinek papírra vetésében nagy segítség volt számára. Majd később, amikor a tanácsköztársaság idején Hágában élt, ott portréfestésből tudta – származásának megfelelő színvonalon – eltartani magát.

A kulisszák világa sem volt ismeretlen Bánffy Miklós számára: diákkorában szinte minden este színházban volt, 18 éves korában már írt egy színdarabot, amit műkedvelők mutattak be, és néha délutáni előadásokon – amelyeket nem látogattak ismerősei – statisztált is a színházban.

Bánffy Miklós Kisbán Miklós néven drámaíróként vált ismertté, a *Naplegenda* című drámájának 1906-os bemutatója hírt s nevet szerzett neki. A *Nagyúr* című, 1912-ben bemutatott színpadi művét később Kós Károly méltatta elismeréssel. A harmincas években a *Martino* című drámájával keltett viharos/vitatott visszhangot. Utolsó bemutatott darabja, *Az ostoba Li* Kolozsváron került színpadra 1946-ban.

Magyarországon a Szegedi Szabadtéri Játékokon megrendezte *Az ember tragédiáját*. Bánffy 1934. július 15-én kezdte meg a tényleges főrendezői munkát az 500 fős, főleg ínségmunkásokból és egyetemi hallgatókból verbuvált statisztériával. A háttérrel teljes egészében vetíteni akarta. A főszereplők az általa tervezett új jelmezeket kapták. A bemutató előadásra augusztus 4-én került sor, zsúfolt nézőtér előtt.²

Az építész Bánffy Miklósról Gy. Dávid Gyula tanulmányában³ így emlékezik meg: „Bánffy

Miklós sokoldalú életművét tanulmányozva megállapíthatjuk, hogy irodalmi, politikai, színház- és képzőművészeti munkássága mellett helyet kell biztosítanunk az építészet tárgykörébe tartozó munkáknak is, az átfogó építészeti politikától bizonyos épületek térszervezésén keresztül a műemlékvédelem támogatásáig. A bonchidai Bánffy-kastély, a budapesti Magyar Operaház, a kolozsvári Nyári Színház mind magán viseli Bánffy Miklós hagyománytisztelőt és a korszerűsítésre való törekvés elveit ötvöző életszemléletét. Számára a műemlékek védelme szintén e két pilléren nyugszik.” „Pártoló irányítása alatt indult el az erdélyi műemlékvédelem, amely első célként az épületállomány összeírását tűzte ki maga elé.”

„Bástyatornyos kastély piros tetővel és alaprajzrészlettel” – a bonchidai kastély nyugati szárnyának vázlata

Kolozsváron, első egyetemi éveiben zenét tanult, írt is pár zenedarabot, amit azonban jóformán csak Zichy János akkori kultuszminiszter

felesége, Zichy Margit ismert, aki maga is nagy zenekedvelő és nagyszerű zongorajátékos volt, ő ajánlotta férjének Bánffy Miklós kinevezését az Állami Színházak – az Operaház és a Nemzeti Színház – intendánsává 1912-ben.

Az Opera élére kerülve

Bánffy visszaemlékezéseiben így ír erről: „Hogyan kerültem oda? Bizony, ez elég váratlan dolog volt. Sok körülmény játszott közre. A fő ok az volt, hogy az Opera rendkívül hanyatlott és súlyos krízisbe jutott Mészáros Imre igazgató vezetése alatt. A közönség teljesen elfordult tőle. Bérlok is alig voltak és azok sem igen jártak oda. A terem ügyszólván üres volt. Az állam a rendes subvención fölül minden évad végén mind nagyobb-nagyobb deficitet kellett fizetesen. 1911-ben már a képviselőházban is támadás indult emiatt és felvetődött az a gondolat is, hogy adják bérbe az Operát és így szabaduljanak tőle.

Azt hiszem, hogy annak a sajtóhadjáratnak, amit pár év óta az Opera ellen folytattak, üzleti háttere is volt. Kétségtelen, hogy Márkus Miksa, a Magyar Hírlap főszerkesztője és annak két testvére, Márkus karmester és Márkus építész, ennek a hadjáratnak hatása alatt szereztek meg az engedélyt az un. Népopera építésére a Tisza Kálmán téren. Építettek egy óriási hombárt 3600 hallgató számára és ehhez olyan kicsi színpadot, amin alig fért el valamirevaló díszlet, énekkar vagy balett. Hiába, színházat csak az tud építeni, aki kellően tanulmányozza a kérdést. Különben Márkus építész már a paralízise kezdetén volt, amikor tervezte és még a befejezés előtt megvakult...

Természetes, hogy a Királyi Opera fönntartásának is sok híve volt. Nem a nagyközönség – hiszen az elfordult tőle –, de mindazok, akik a komolyzenének hívei voltak. Ezek látták, tudták, hogy ha az Operát bérbe adják, az a magyar daljászásnak, de általában a magyar zenekultúrának is óriási kárára lesz.”

„Januárban, 1912-ben, már tetőpontjára jutott az Operaház kérdése. Csak két megoldás volt: vagy bérbe adni vagy erőteljes reformot

¹ Bánffy Miklós: *Emlékezések – Irodalmi és művészeti írások* c. könyve, Polis Könyvkiadó, Kolozsvár, 2012. Színfalak előtt, színfalak mögött c. fejezet, 153–164. o.

² Részletesen SZÍNPAD 2016. 3. sz. A Szabadtéri Játékok kezdetei c. cikkben, 63–65. o.

³ Gy. Dávid Gyula: *Az építész Bánffy Miklós (rajzok, tervek, épületek)*. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadványa. (Erdélyi Digitális Adattár) 2012.

hajtani végre. Zichy János akkori kultuszminiszter az utóbbi megoldást választotta.”

„Megkérdezett, hogy vállalnám-e az inténdánsi állást. Nagyon váratlanul jött ez számomra, mégis nem sokat haboztam. Legkorábbi fiatalságom óta vonzott a színház.” ... „Márpedig, aki egyszer belekerült a színház varázskörébe, az mindig benne is marad, mert valami különös dolog a színpad levegője. Más világ az, ami rögtön leköti az embert. És aki valaha teleszipantotta az orrát azzal a szaggal, ami ott uralkodik – enyv-, festék- és porszag –, az mindig visszavágynak oda és otthonának érzi. Még most is így vagyok vele. Mint valami öreg rípacs, aki vissza-visszabandukol néha a színpad mögé, most is örülök, ha színpadon járhatok, díszletezők, világítók, stabszínészek között, ha színészekkel beszélhetek színjátszásról, kezdő tanodásokkal, rendezővel vagy főszereplőkkel.”

„Mikor hazamentem, végiggondoltam a vállalandó föladatot. Kétségtelen, hogy nagyon komoly és felelősségteljes dolog. Bár az Opera belső ügyeit nem ismertem, mégis már sok mindent hallottam volt az ottani állapotokról, bizonyára igazat is, téveset is. Előzetes tájékoztatást nem volt szabad keresnem, hiszen az ajánlatot diszkréten kaptam, és a miniszter tervéről senkinek nem szólhattam.

Másnap jelentkeztem kihallgatásra. A miniszter fölajánlta a kinevezést és fölhatalmazott, hogy az illetékes tanácsos az Opera jogi és pénzügyi körülményeit velem közölje.”

„Ezek alapján határoztunk, hogy egyelőre én csak ideiglenesen vállalom a kormánybiztossá-

► Önkarikatúra

got, az évad végéig. Addig időm van megtanulni a masinát, megismerni minden körülményt és azok alapján javaslatot tenni a reform iránt. Némely irányban voltak ugyan már elképzeléseim, amelyekről már akkor is említést tettem, de végleges javaslataimat, ha jól emlékezem, csak a tavasz folyamán nyújtottam be.”

Gróf Bánffy Miklós, a Magyar Királyi Operaházhoz és a Nemzeti Színházhoz kinevezett kormánybiztos 1912. február 12-én délelőtt 11-kor jelent meg az Operában, ahol Mészáros Imre igazgató fogadta.

„Most is emlékszem arra az órára, amikor először léptem be új minőségemben az Operaházba. Elsőben Mészáros igazgatóhoz mentem, aki azután levitt a színpadra. Ott az egész személyzet össze volt csődítve. A nők persze mind bájmosollyal fogadtak, mindenik bizonyára arra gondolt, hogy ő »főzi meg« magának az új hatalmasságot. A fontosabb férfi tagok inkább rosszkedvvel és gyanakodón. Nyilván azt gondolták, »mit keres itt nálunk ez a gróf« – hiszen rólam semmit sem tudtak és bennem csak valami alkalmatlanokodó okosdit sejtettek.”

A Nemzeti ügyeivel nem foglalkozott, mert a Színház Tóth Imre igazgatásával kitűnően működött. Az Operában „sem avatkoztam be semmibe, csupán figyeltem és tanultam.”

A *Pillangókisasszony* próbái során Takács Mihály, az Operaház első baritonja valamin összehasonlítható Puccinivel, és visszaadta a szerepét. Ezzel veszélybe sodorta a bemutatót. Az énekes pótlása csak nagy nehézségekkel sikerült. Hogy ez miként volt lehetséges, arról Bánffy így számol be:

„A főszereplők az idők folyamán mindenféle különleges jogot jártak ki maguknak. Ha aznap vagy azelőtti napon fölléptek, próbára nem jöttek, még markírozni sem. Mindenféle apró mókáik is voltak, hogy ezzel vagy azzal

nem énekelnek, vagy hogy valahol koncerten énekelni fognak, tehát a színlapot át kell alakítani. Sem a korrepetáló szobákba, sem a színpadi próbákra pontosan nem jött közülük senki.” A privilégiumok alapján kialakult viták, vetélkedések és sértődések már-már megbénították az Opera működését. A művészek „először persze az igazgatóhoz mentek panasza vagy fenyegetőzésre. De ha ott nem érték célt, akkor hozzám. Én békésen meghallgattam őket, mert mindezt hallani, följegyezni, megtudni nagyon tanulságos volt, tanulságos megismerni az egyének jellemét, ambícióit és vetélkedésüket. Végighallgattam őket, de aztán azt mondtam, hogy legnagyobb sajnálatomra ilyen ügyek kizárólag az igazgató úr hatáskörébe tartoznak.”

„Mindezekről jegyzeteket csináltam. Ebből alakult ki az az előterjesztés, amit az évad vége felé a miniszter számára állítottam össze és ami a jövőendő szerződésekre vonatkozott.”

Az Operaház átépítésének szükségessége

„A másik javaslatom az épület belső átalakítására vonatkozott.

Ugyanis azt tapasztaltam, hogy Ybl e remekművének két hátránya van. Az egyik, hogy a nézőtérnek nagyon kevés a befogadóképessége. Udvari operának építették és így is volt méretezve. Magos emeletsorok, olyan páholyok, mint valami kis szalon némelyik, a díszítő motívumok néhol olyan sok helyet foglalnak, ami persze gyönyörű szép, de a befogadóképesség nagy kárára van. Mindezt azon kellett gondolkodni, miként lehetne több helyet kapni anélkül, hogy az a terem, amit én a világ legszebb nézőtérének tartok, bármit is veszítene a szépségéből.

Az egyetlen mód, ha a zenekart az ember kisértel betolja a színpad alá és a földszinti sorokat ugyanannyival szaporítja. Így nyerhetünk pár száz helyet, ami a befogadóképességet, ha jól emlékszem, alig 900-ról mintegy 1200-ra emelte, mégpedig a legkeresettebb részen.

A másik építészeti szükségesség a színházi sok ezerre menő kosztümnek tágasabb ruhátárt találni. Valamint a festők számára még egy termet, tekintve, hogy ha az ember valóban sokat akar produkálni a színpadon, akkor a műhelyek teljesítőképességét is fokozni kell, hogy lépést tarthassanak. Ugyanaz áll a szabászatra. Mindezek bizony elég szűkösök voltak. Ezért végigjártam az Operaház minden zugát és az Ybl-féle rajzokat is áttanulmányozva, rájöttem, hogy van erre megoldás. A fedélszéket kell kicserélni, a faszerkezet helyébe vasbetont tenni. Akkor óriási teret kapunk, melyben mindezt meg lehet oldani.

Azt hiszem, Kertész K. Róbert, aki a kultuszminisztérium építészeti osztályát vezette,

Bánffy intendánságának első évében került először bemutatásra a budapesti Operában Puccini *Pillangókisasszonya*. A bemutatót a mester személyesen irányította, nem kis szorongással. Ahogy Bánffy írja:

„Onnan származott, hogy a Butterfly, amikor először bemutatták a Scalában, megbukott. Megbukott pedig azért, mert a vezénylő karmesternek, Serafininek viszonya volt azzal a primadonnával, aki a főszerepet énekelte, sőt egy szőke fiacskája is volt tőle. Mármost, midőn a II. fölvonásban a Butterfly kimegy és visszajön egy szőke fiucskával, valaki gonosz ellenség vagy komisz tréfálkozó bekiáltott: »Il bambino al Serafini!« (Ez Serafini gyermeke!), és erre akkora röhögés tört ki a színházban, ami mindent tönkretett. Ettől fogya a közönség végigkacagta az egész előadást, nem volt se taps, se ünneplés, szóval tökéletes bukás. A külföld így értesült a bemutatóról, és nem érdeklődött a Puccini-opera után. A Magyar Operaház azonban megszerezte, és másfél évvel a Scala-bukás után, óriási sikerrel adta elő. Innen indult tehát a *Pillangókisasszony* világhódító útjára, és ez a dalmú, ami egy buta tréfa miatt elbukott Milánóban, minden Puccini-opera közül a legnépszerűbb lett és a legáltalánosabb diadalt aratta a budapesti bemutató folytán.”

► Bánffy Miklós szobra, Sopron

figyelmeztetett Medgyaszay István fiatal építészre, akit azután magamhoz hívtam és aki a terveket és a költségvetést kidolgozta. A legfontosabb föltétel az volt, hogy az épület külsején a legkisebb változás se essék. Még néhány kisebb fontosságú újítást is csináltunk, a földszinti nézőtér ruhatára szűk lévén, egy másodikat állítottunk be az alsó csarnokkal szemben, hol egy eddig használatlan helyiség kínálkozott erre. Aztán dohányzóról is kellett gondoskodni, hiszen a többi színházak mindenikénél volt már. Ybl azt a tágas és magos szobát szánta annak, ami azonban első perctől intendánsi, illetve direktori szobává lett lefoglalva és mint ilyen, nélkülözhetetlen is volt. Ezért mást kellett kitalálnunk. Azt a sötét, de szépen díszített folyosót tettük meg annak, mely a foyert és a cukrászdát környezi és amely addig csak arra szolgált, hogy ott egy-egy szerelmespár olykor titokban csókolózzon.

A régi Ybl-féle rajzokon fölfedeztük, hogy a földszinti páholsor előteréből Ybl az oldalkijáróhoz egy-egy olyan melléklépcsőt tervezett, mint amilyen minden egyes emeletet összeköt. A lépcsőt nem építették meg, de helye, mint üres tér, megvolt. Ennek kiépítését is belefoglaltuk a programba, annak a páholyközönségnek, aki gyalog akar távozni, valóban nagyon alkalmas megoldás és könnyíti a közönség távozását, ami színháznál, melynél tűzveszély mindenkor fönnáll, igazán kiválóan fontos.

Sok töprengést és tanulmányt igényelt mindez, míg elkészültünk vele, azonban megérte. Megérte már azért is, mert Ybl remekművét így tudta az ember valóban megismerni és csodálni. Valóban bámulatos, hogy milyen tökéletes az ő műve! Minden részletében milyen átgondolt! Lépcsők, vészkijárások olyan számmal és olyan bölcsen elhelyezve, ami csodálatra méltó. Már ezért is hálás vagyok a sorsnak, hogy akkor odaállított, mert soha Ybl nagyságát ilyen mértékben nem ismerhettem volna meg.

Mikor mindezzel elkészültem, kihallgatásra jelentkeztem a miniszternél, hol előadtam azt a

tervet, aminek alapján az Opera reformját vállalni tudnám.

A javaslatnak két része volt. Az egyik az épületen végrehajtandó átalakítások. Ez önmagában is szükséges. De szorosan összefügg a színházi fegyelem és munkaképesség helyreállításával. A szerződések jó része sok évre szólt, a befolyásosabbak már a szerződésben vagy szokásjogilag annyi minden különleges privilégiumot tapostak ki maguknak, hogy ezek megszüntetése nélkül az Operában valóban eredményes munkát lehetetlen volt elérni. Nem lett volna semmi mód bármit is kezdeni, ha a szerződések egyik pontjában nem áll, hogy az Operaház leégése vagy nagyobb átépítése esetén a szerződések megszűnnek. Ez volt az a pont, amit fölhasználhattunk. Fölmondani ennek alapján az összes szerződéseket, azzal a programmal, hogy ugyanazokkal a művészekkel vagy alkalmazottakkal ugyanolyan feltételek mellett újra szerződünk, de az új szerződésben minden különleges jogot törölünk és mindenkire nézve ugyanazok a szabályok lesznek érvényesek. Így újra fegyelmet lehet tartani és valódi munkát lehet várni.

A miniszter minden javaslatomat helybenhagyta és miután a pénzügyminisztérium elfogadta az építkezési költségvetést és azt a póthitelt is, amit az első esztendő számára szükségesnek tartottam, most már végleg vállaltam az intendánsi jogkört. De nem csak ezt. Sok havi megfigyelésemből azt a tanulságot szűrtem le, hogy az egész dolog csak akkor fog menni, ha magam leszek a direktor is.”

Az építészeti változtatásokat Medgyaszay István építész – aki addigra a soproni és a veszprémi színházak tervezésénél már szerzett tapasztalatokat – nagy hozzáértéssel és Ybl iránti teljes tisztelettel tervezte meg. Zenei képzettsége révén nagy affinitással rendelkezett a kényes akusztikai kérdések kezeléséhez. Abban az időben még újdonságnak számító vasbeton szerkezeteket a tetőtéri beépítésekhez Uy Károly tervezte. Az építési munkák rendkívül gyorsan haladtak, ennek köszönhetően már ugyanabban az évben (1912!), október 8-án megindulhattak az előadások.⁴

Korábban a fővárosi sajtó és az építészköri természetesen az átépítésekről értesülve – joggal – felemelték szavukat, Ybl remekművét féltve. Fél évvel később, 1912. október 6-án mutatta be Bánffy Miklós gróf intendáns az Operaház átépítéseit a meghívott vendégeknek és a sajtónak. A vendégeket ő, Vidor titkár és dr. Vári ügyvéd kalauzolta. Most mindenki meggyőződhetett, hogy megjavult az akusztika, a büfé mellett dohányzófolyosó létesült. Mindenki elismerte, hogy az átépítés – amelyet gróf Bánffy Miklós elképzelése alapján Medgyaszay István építész valósított meg – jól sikerült, semmi csorbát nem szenvedett az Operaház.

A Bartók-operák bemutatása

Az Operaház élén hat évet töltött intendánsként, ezalatt – az átépítésen kívül – más jelentős eredményeket is elért. Dízlet- és jelmeztervei mellett a modern darabok előadását is támogatta. 1912-ben *Hevesi Sándort* szerződteti az Operaházba főrendezőnek, 1913-ban *Egisto Tango* olasz karmestert fő zeneigazgatónak.

A világ operaházaiban sikeres operákat felvette a budapesti Operaház repertoárjába, sőt neki köszönhető az is, hogy *Bartók Béla* korábban elutasított műveit, *A kékszakállú herceg várárt* és *A fából faragott királyfit* – az énekesek és főként a zenekar nagy ellenkezésével szemben, mert a zenét nem tartották elfogadhatónak, vagy akár lejátszhatónak – is bemutatta végül az Operaház 1918-ban. (A két opera dízleteit és a jelmezeket is Bánffy Miklós tervezte.) A nevesebb kritikuskok felismerték a darab jelentőségét, ám a közönség nemigen volt kíváncsi az opusra, nyolc előadás után a feledés homályába merült.

A most felújításra kerülő Operaház ismételt megnyitását éppen a *Kékszakállú* bemutatójának 100 éves évfordulójára, 2018. május 24-re tervezi Ókovács Szilveszter főigazgató.

Neves kortársai írták róla:

Az újságíró Ady Endre 1906. április 8-án: „... több, mint literary gentleman. Európai ízlésű, elmélyedt, finom lelkű ember. Sokat olvasott s hasznosan.” ... Regénye, a *Naplegenda*: „Buja, költői, szép nyelv. Elegancia a fölfogásban. Mitikus és illatos homály. Sok rafináltság. Megmozgatása sejtéseinknek. Egy modern írás. Más nyelven nem volna talán jelentős. Magyarul igen. Jel az új jelek között.”

Felbukkan egy pillanatra Bánffy Miklós furcsa-fanyar, ódonság illatú alakja a tizes évek hangulatára visszamerengő, öregedő Krúdy Gyula elbeszélésében is: „Bánffy Miklós gróf, az operai intendáns művészi feje tünik fel, mint egy festmény. Testtartásában régi erdélyi fejedelmek hanyag urasága; de érdeklődése, tekintete oly reneszánsz korabeli költőé, aki mindig tehetséges modellt keres a nőkben, akikkel fejedelmői szerepeket akar játszani színdarabjaiban, a Várszínházban, vagy a kihez költeményt kellene írni a magányban.”

Németh Antal *Színészeti Lexikonjában* (1930) a teremtő erejű színházi embert dicséri: „Az impresszionizmus stílusában alkotott artisztikus dízletei a maguk idejében korszerűek és egyedülállóak voltak a magyar színpadon.”

„Operaházi intendáns korában derült ki az is – írta később Kós Károly –, hogy nemcsak dízlet- és kosztümtervező, hanem világviszonylatban is elsőrangú és modern dízlet- és kosztümtervező.”

Ui.: Ezúton is köszönetet mondok dr. Taxner-Tóth Ernő Széchenyi-díjas irodalomtörténész, professzor emeritus, az MTA doktorának, aki felhívta a figyelmemet Bánffy Miklós visszaemlékezéseire.

⁴ Az építészeti és akusztikai munkákat részletesen ismerteti Borsa Miklós: *A Dalszínházról az Operaházig* című könyve, Budapest, 2014. 24–28. oldal.

gépber
színpad

A SZÍNPAD ÉS AMI MÖGÖTTE VAN!

Színpadi eszközök értékesítése és bérbeadása
a Gépber Színpad Kft.-nél!

www.gepberszinpad.hu

Ünnepség, tárlat és könyvpremier

a Vígszínházban

Jánoskúti Márta Kossuth-díjas jelmeztervező, a Nemzet Művésze (MMA) remekbe álmódott jelmezeivel több mint fél évszázada gazdagítja a színházi előadásokat. 2017. április 4-én a Vígszínházban rendezett ünnepségen a 75. születésnapján köszöntötték a művésznőt, és a Balassi Kiadó bemutatta Jánoskúti Márta munkásságáról szóló, Turnai Tímea: „Szenvedélyem a hivatásom” című könyvét.

Az ünnepséget Eszenyi Enikő, a Vígszínház igazgatója nyitotta meg, és köszöntötte 75. születésnapján Jánoskúti Márta jelmeztervezőt. Majd beszélt néhány kedves jelmezéről, amelyeket Jánoskúti Márta tervezett számára. Kiemelte Ibsen: *Nóra* című előadásának jelmezét, amelyben több mint 150 előadást játszott. Ezt a nevezetes ruhát, kissé átalakítva, több mint 200-szor viselte az *Össztánc* című darab első bemutatásakor, és jelenleg is ezt a ruhát viseli az *Össztánc* felújítása óta!

A könyvbemutató moderátora, a Balassi Kiadó Kft. igazgatója, Soóky Andrea köszöntötte a jelenlévőket, és átadta a szót Marton László rendezőnek, a Vígszínház volt igazgatójának.

Marton László elmondta, hogy Jánoskúti Márta nemcsak műfajának a nagy mestere, hanem a tervei festmény értékű művészeti alkotások. Olyan manuális tehetséggel rendelkezik, amit csak az Istentől kaphatnak a kiválasztottak. „Nekünk az a szerencsénk, hogy Márta a jelmeztervezés hivatását választotta. Mindent tud arról, hogy milyen korban milyen ruhát hordtak az emberek, hogyan dolgoztak a szabászok, hogyan készítették a ruhákat adott korokban. Ennek az elképesztő historikus tudománynak a birtokában van, de ki kell mondanom, hogy ez csak egy eszköz Jánoskúti Márta kezében, mert

FOTÓK: DÉVAI ZOLTÁN

► Az ünnepelt a munkásságáról szóló könyvvel

a jellembrázolás szolgálatába állította e tudását. Nem véletlen, hogy a nagy magyar és külföldi rendezők mindannyian vele szerettek volna dolgozni. Ljubimovtól Kovalik Balázsig, Várkonyi Zoltántól Vámos Lászlóig, én is egyike voltam/vagyok azoknak a szerencséseknek, akik együtt dolgozhattak vele. Nem lenne kerek a mai dél-

után, ha nem említenénk meg nagyszerű kollégánkat, Fehér Miklós díszlettervezőt, akivel rengeteget dolgoztunk együtt. Ő most is »fentről« figyel minket, és látja ezt a nagyszerű könyvet, ami méltó ajándék Márta születésnapjára.”

Ezután Turnai Tímea, a PIM-OSZMI főmunkatársa, a könyv író-szerkesztője kapott szót. Elmondta, hogy a könyv összeállításával 2016 januárjában kezdtek el foglalkozni. Ez egy hosszú, bonyolult, de minden pillanatában boldog alkotás volt. Az ötlet jóval korábban megfogalmazódott, három évvel ezelőtt volt Jánoskúti Márta akadémiai (MMA) székfoglalója (ez is benne van a könyvben, rengeteg illusztrációval). Annyira jól sikerült ez az előadás, olyan fantasztikus képanyagot, olyan bibliográfiát, olyan adat- és tervgyűjteményt mutatott be, és olyan színdramaturgiai előadást tartott Márta, hogy Székely László, Tordai Hajnal azonnal biztatott, készüljön kötet a munkásságáról és pályaképéről.

A Színházi Intézet Jánoskúti-gyűjteménye elsősorban a Prágai Quadriennálékhoz kötődik, mert az ott kiállított anyagok kerültek az Intézetbe. Ezeknek a rajzoknak az egyik legjelesebb, nemzetközileg is díjazott darabja került a könyv borítójára és a plakátjára is. A Vígszínház Füst Milán: *A sanda bohóc* előadásához Kern And- →

► A könyvbemutató vendégei: Marton László, Béres Ilona, Turnai Tímea, Soóky Andrea, Jánoskúti Márta, Eszenyi Enikő, Lukács Sándor (balról jobbra)

→ rásnak készített jelmezterve, amelyet a muzeológus és Márta is a kedvenceként tart számon. A könyv fejezetei: Színekben élek, Mindörökké Shakespeare, Közel ötven év a színek varázsában, Elismerések és külföldi sikerek. Csöke Judit, a Magyar Képzőművészeti Egyetem munkatársának riportja is olvasható a könyvben: „Az én hivatásom legfőbb anyaga maga az élő ember” címmel, melyben az egyetemi docens tervező oktatási metódusáról is számot ad.

Soóky Andrea elmondta, hogy Czeizel Balázs könyvterve alapján milyen nagyszerű volt a könyvkészítő csapattal együtt dolgozni. „Beszéltünk már arról, hogyan lesz egy kéziratból könyv, most két olyan színész, akik sokat dolgoztak együtt Mártával, mesélik el, hogy milyen személyes élményeik vannak róla.”

Béres Ilona: Mielőtt személyesen megismerhettem volna Mártát, megelőzte a híre. Szolnokon jelmezeket készített Örkény István: *Macskajáték* című darabjához, és ezekről a jelmezekről az egész színházi szakma beszélt. Első közös munkánk a Vígszínházban Tennessee Wil-

► Kamaratárlat a Vígszínházban néhány Jánoskúti-jelmeztervből

liams: *Nyár és füst* című darabja volt. Gyönyörű ruhát tervezett nekem Márti, azonnal megtaláltuk a közös hangot. Ezután nagyon-nagyon sok évet dolgoztunk együtt. Romain Roland: *Szerelmem és halál játéka* című előadásában készített először padlizsánszínű ruhát nekem. Az előadás végén, amikor a guillotine alá vezetnek, egy padlizsánszínű függönybe voltam beburkolva. Azóta annyi padlizsánszínű ruhát tervezett nekem, szinte ez lett a „védjegyem”. Más tervezők is ilyen színű ruhákba öltöztetnek. Teltek az évek, és elhagytam a Vígszínházat, a Madách Színházhoz kerültem. Amikor a Pesti Színházban bemutatták Lillian Hellman: *Rejtett játékok* című darabját, meghívtak vendégszereplőnek. Márta volt a jelmeztervező, természetesen ismét padlizsánszínű jelmezt kaptam. Jelenleg is az általa tervezett jelmezekben játszom Örkény István: *Macskajáték* című előadásában.

Lukács Sándor: Azt hiszem, én arra lehetek büszke, hogy az imént elhangzott, fantasztikus ízlésvilágú, örületes manualitással rendelkező, grafikusművésznak is beillő, szépséges ter-

vek alkotója, Jánoskúti Márta nekem tervezte életem legszörnyűbb jelmezét! Legcsúnyább jelmezét! *A Szerelmem és halál játéka* című előadást Horvai István rendezte. A főszerepeket játszottuk Béres Ilonával ebben a darabban, a 70-es években. Én az üldözött, bujkáló girondista voltam, aki a darab szerelmes hőse. Visszatér ahhoz a családhoz, ahol a szerelme él. Amikor megérkeztem és szerelmet vallottam Ilonának, piszkos rongyokban jelentem meg, egy ép ruhadarab nem volt rajtam. A főpróbán megnézte az előadást Várkonyi Zoltán, a Vígszínház akkori igazgatója. A szünetben magához kért. Nagyon dühösen fogadott, kiabált velem: „Hogy néz ki, milyen ruhában van?” Nehezen kinyögtem, hogy ez egy ilyen sorsú ember, azt szerette volna a rendező ábrázolni. „De hát nem nézhet így ki, mert maga egy bonviván ebben a darabban”. Előkapott egy ollót... Büszkén mondhatom, hogy talán az egyetlen művész vagyok Magyarországon, akin a Várkonyi mint szabász dolgozott! Fogta a nagyollót és itt-ott belevágott a jelmezbe, azt kiabálta: „Nem baj, ha rongyos, csak legalább legyen valamilyen formája”. Ezután ez a „svejfolt” rongy maradt végig az összes előadáson rajtam.

A továbbiakban *Jánoskúti Márta* arról beszélt, hogy nagyon találó a kötet címe. Valóban ez a mondat fejezi ki legjobban a munkájához való viszonyát. Megköszönte az ünnepést, a jelenlétet, a könyvet. A szerző egy kamaratárlatot rendezett az alkotó rajzaiból. Eszenyi Enikő egy tortával, a kiadó virágcsokorral köszöntötte az ünnepeltet. Jánoskúti Márta a lelkes közönségnek, a nagy számban jelen lévő szakmai résztvevőknek, valamint a Vígszínház művészeinek dedikálta a gazdagon illusztrált, érdekes történeteket is bemutató életpályakötetet.

A szerkesztőség gratulál a művésznő 75. születésnapjára, jó egészséget kíván további terveihez.

Lejegyezte
KÁRPÁTI IMRE

► A dedikálásra várók hosszú sora

Turnai Tímea

„Szenvedélyem a hivatásom”

Jánoskúti Márta jelmeztervező

A vígszínházi születésnap köszöntő és a könyv bemutatóján elhangzottak után nem feledkezhetünk meg magáról a nagyon szép kiállítású könyvről sem. Gyors áttekintéséhez nézzük a tartalmát:

Már az első kézbevetel alapján láthatjuk a könyv legfőbb jellemzőjét, a több száz gyönyörű tervet, amellyel gazdagon van illusztrálva, és amelyek önmagukban bizonyítják Jánoskúti Márta művészi kvalitását. Az első fejezet feldolgozza Jánoskúti életútját, a szolnoki és vígszínházi sikeres éveit, amelyek megalapozták szakmai hírnevét, és elindították számos vendégtervezésnek. A második fejezet a Shakespeare-drámákhoz készített jelmezterveivel foglalkozik. A harmadik Jánoskúti Mártának a Magyar Művészeti Akadémián tartott *Közel ötven év a színek varázsában* című, lenyűgöző anyagot bemutató székfoglaló előadását tartalmazza. Ezt követi Marton Lászlónak a székfoglaló előadás után tartott laudációja. Majd a következő fejezetben, melynek találóan *„Az én hivatásom alapvető anyaga maga az élő ember”* a címe, Csöke Judit interjúja a művész hitvallásáról, munkastílusáról és oktatói tevékenységéről számol be.

A könyv elején, Jánoskúti fotója mellett kiemelve olvashatjuk: *„Az én munkám legfőbb anyaga az ember. Ez komoly diplomáciai feladat*

▶ Turnai Tímea köszönetet mond

▶ A könyv címlapján Füst Milán: A sanda bohóchoz készített jelmezterv

▶ 2. Makrancos Kata jelmezének terve (Shakespeare: A makrancos hölgy. R.: Balázs Péter. Szigligeti Színház, Szolnok, 2015)

is, hiszen néha meg kell magyarázni, hogy miért vagy sárgába öltöztetve, holott nem szereted ezt a színt, vagy miért olyan a forma. Ehhez az kell, hogy szeretetben dolgozz.”

Majd a következő fejezet felsorolja a tervező elismeréseit, kiállításait, külföldi sikereinek adatait. A könyv végén, de egyáltalán nem utolsó sorban egy nagyon alaposan, időrendben össze-

▶ Heltai Jenő: A tündérlaki lányok. R.: Esztergályos Károly. Szigligeti Színház, Szolnok, 2004

állított bibliográfia következik, amely a gazdag életmű minden adatát tartalmazza!

Végül a kötet szerzője, összeállítója és szerkesztője, Turnai Tímea színháztörténész, főmuzeológus mond köszönetet mindazoknak, akik lehetővé tették ennek a rendkívül szép és igen értékes, gazdagon illusztrált könyvnek a megjelenését. Jánoskúti Mártával közel egy évig napi kapcsolatban álltak, és a művész tervanyagának válogatása, feldolgozása is igen nagy feladatot jelentett.

A könyv nagyszerű bizonyíték arra, hogy áldozatos munkával és megfelelő támogatással hogyan lehet összegyűjteni és tartós emléket állítani a színház efemer előadásaiba fektetett művészi értékeknek, a pillanat varázsának.

A könyv a Magyar Művészeti Akadémia és a PIM Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet támogatásával a Balassi Kiadó, Budapest kiadásában jelent meg 2017-ben. Formátuma 255×200 mm, 192 oldal, puha táblás borítóval, az EPC Nyomda Kft. munkája. ISBN 978-963-506-868-5. A kötet ára 4800 Ft, megvásárolható az OSZMI-ban (1013 Budapest, Krisztina krt. 57.) és a Bajor Gizi Színházmúzeumban (1124 Budapest, Stromfeld Aurél u. 16.), valamint kedvezménnyel a Balassi Kiadó Vígszínház mögötti könyvesboltjában. Megrendelhető online is, a lira.hu, libri.hu, szinhazikonyvek.hu honlapokon.

4 **The starting point – Sceni-Tech 2017** (BY SÁNDOR BÖRÖCZ)

SCENERY DESIGN

5 **New interpretation of the Wagner tetralogy** (BY IMRE KÁRPÁTI)
Performing Wagner operas in a modern interpretation and scenery is a great mission of the Hungarian State Opera House. Beginning from 2015, every year brought a new performance. Read here thoughts of creating artists dreaming on new visual approach of the adaptation these operas.

ELBPILHARMONIE

13 **Ocean-liner on land: Elbphilharmonie, Hamburg**
(BY ESZTER GÖTZ)

Concert hall of Elbphilharmonie integrated in a shopping centre of a building complex was inaugurated in January 2017 as new sensation of Hamburg. This concert hall with 2100 seats required special acoustics design.

STAGING

19 **Republic Vineta – „Tech gadgets” on stage!** (BY OTTÓ SIMON)
Creation of the natural environment of M. Rinke’s drama Republic Vineta required a large number of technological devices, „tech gadgets” for the play of the actors.

THE HUNGARIAN THEATRE PRIZE WINNERS

25 **Congratulations!** (BY IMRE KÁRPÁTI)
Interviews with winners of The Hungarian Theatre Prize established for recognition of background crafts in theatres.

AWARDS ON THE 15TH MARCH

28 **Congratulations!** (BY IMRE KÁRPÁTI)
On the Hungarian national holiday, state artistic awards were conferred. We introduce here costume designer Hajnal Tordai, winner of the award Hungary’s Excellent Artist.

REVITALIZATION

30 **Modern technology in classical wrapping**
The Kálmán Imre Theatre was opened on 20th April 2017 on the place of Moulin Rouge cabaret closed in the past years.

LIGHT FESTIVAL

33 **Master of Light 2016**
The competition for promoting lighting culture was called for the second time.

EXHIBITION

34 **Blattner Géza exhibition** (BY IMRE KÁRPÁTI)
Exhibition presenting life and artistic activity of the Hungarian painter, graphic and puppet artist.

WE PRESENT

37 **Tímea Turnai, head of scenic collection** (BY IMRE KÁRPÁTI)
Chief museologist of the Hungarian Theatre Museum and Institute works for preserving theatre costumes.

NEWS FROM HUNGARY

39 **Örkény Theater moved**
39 **Tragic actress and gadgeteer** (BY KLÁRA DOBOS)

NEWS FROM ABROAD

40 **Eurovision Song Contest 2017**
40 **Cultural Heritage Award 2017**

PROLIGHT + SOUND

41 **Visiting exhibitions!** (BY PÉTER KISS)
Report on the lighting novelties of the grandiose trade fair.
45 **News from Frankfurt – INTERTON Group** (BY ISTVÁN BOGÁR)

BACKGROUND CRAFTS IN PERFORMING ARTS

46 **Sound technician as art co-creator** (BY PÉTER FEKETE)
In the 7th International Festival Comediada, organized in Odessa this spring, sound technicians accompanied performances without orchestra.

STAGE CRAFTS SPEAKING

48 **Theatres „on heavy duty”** (BY JÁNOS SCHMIDT)
Requirements at work growing continuously press also stage crew.

THEATRE MANAGEMENT

50 **Brave new world?! Attention, steady, go!** (BY IVÁN SZABÓ-JILEK)
Digital world generates new challenges.

PORTRAIT GALLERY

53 **Stage crew members of the József Attila Theatre**

TECHNOLOGICAL NOVELTIES

54 **Lisys-Project – Luminis Kft. – Fullrange – Interton-Group – Elimex – Audmax – Pelyhe Kft.**

FROM THE HISTORY OF THE HUNGARIAN THEATRE TECHNOLOGY

59 **A polymath intendant in the Opera House** (BY IVÁN SZABÓ-JILEK)
Writer, graphic artist, stage and costume designer, stage director and foreign minister Count Miklós Bánffy (1873–1950) worked as supervisor in the Budapest Opera House and the National Theatre between 1912 and 1918.

NEW BOOKS

63 **Festival, gallery and book première** (BY IMRE KÁRPÁTI)
Congratulations to Kossuth Prize winner costume designer Márta Jánoskúti on the occasion of her 75th birthday.
65 **Tímea Turnai: „My profession is my passion”** (BY IVÁN SZABÓ-JILEK)
A book about activity of Márta Jánoskúti.

HIRDETŐINK

AudMax	24. o.	INTERTON Group	49. o.
AVL Trade Kft.	52. o.	Lisys-Project Kft.	36. o.
Bosch Rexroth Kft.	2. o.	Luminis Kft.	54. o.
Chromasound Kft.	27. o.	Pelyhe & Társa Kft.	48. o.
Chromasound Kft.	57. o.	Pelyhe & Társa Kft.	50. o.
Elimex Kft.	26. o.	Roland East Europe Kft.	40. o.
Fullrage Kft.	67. o.	Színpad- és Emelőgéptechnika Kft.	51. o.
Gerriets Austria CEE GmbH.	23. o.	Sceni-tech 2017	68. o.
Gépbér Színpad Kft.	62. o.		

Turay Ida Színház

Leero Star Grand Hotel

Borkakas Bistro

A világszerte elismert hangminőség már Magyarországon is bizonyított.
Installáció, színpad, turné – Hi-End hangzás bármilyen környezetben.

KV²
audio

A KEVESEBB NÉHA TÖBB.

Sceni-Tech 2017.

Színháztechnikai

Találkozó és Kiállítás

Színháztechnikai Fórum 2017.

2017. május 17–18.

Dürer Rendezvényház

1146 Budapest, Ajtósi Dürer sor 19–21.

Színházépítészeti és Színháztechnikai konferencia
Színházi Műszaki Vezetők Országos Tanácskozása

További információ:

Magyar Színháztechnikai Szövetség titkárság

Telefon: +36-1/329-0841

Mobil: +36-20/474-7743

Támogató:

